

TV-15

Štev. 15

XXVIII.

2. avgusta
1990

Cena: 10 din

YU ISSN 0353-4405

TV-15 je oznaka za osrednjo partizansko kurirsko postajo v Občicah v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Iz vsebine

5. stran: Pozno prebujanje

6. stran: Na Triglav kot za šalo

8. stran: Po sledih do očetovega groba

12. stran: Taborništvo brez ideološke navlake

Ko je zvezni zbor skupščine Jugoslavije 15. marca letos začel postopek za amandmajsko spreminjanje zvezne ustave, so dali k temu soglasje v vseh republikah in pokrajinah. To je bilo še pred volitvami v Sloveniji in na Hrvaškem. Največji optimisti, zlasti v zvezni vladi, so bili prepričani, da bodo po njihovem mnenju nujne spremembe opravljene že do konca aprila. Vlada je predlagala nekaj več kot dvajst amandmajev, ki so se nanašali na uvedbo pluralizma lastninskih oblik in odpravo ustavnih ovir za nadalnje ekonomske reforme, na demokratizacijo političnega sistema, širjenje svoboščin in pravic človeka in državljana, na pravice do političnega združevanja in organiziranja ter na učinkovitejše delovanje federacije. Ko so bili predstavljeni prvi delovni osnutki amandmajev, pa je že bilo očitno, da ne gre le za nujne spremembe, ki bi omogočale izvajanje demokratičnih in gospodarskih reform, ampak tudi za globlje spremembe odnosov v federaciji. To pa ob nenehnih medrepubliških trenjih, politični in gospodarski krizi ni bilo sprejemljivo. Nekateri predlogi so bili takšni, da bi samo povečali centralizacijo in poobla-

O amandmajih prihodnji teden

stila zveznih organov. Zato smo v Sloveniji jasno povedali, da s spremembami ne bo nič, če naj bi jih sprejemali v celoti. Slovenske spremembe so bile sprejete četudi z negotovanjem. Zato se je zvezni zbor odločil, da razpravlja in odloča o vsakem amandmaju posebej. Vlada je potem sredi maja dala v javno razpravo osnutek amandmajev, vendar kake velike razprave o njih ni bilo. V Sloveniji se dolgo nismo mogli odločiti, ali naj bi o amandmajih sploh razpravljali ali ne. Republiška ustavna komisija je sicer povedala svoje mnenje o vsakem amandmaju, parlament pa o njih nikoli ni prav resno razpravljala. Nazadnje niti ni izoblikoval svojega mnenja o njih, pač pa terjal, da je treba prej, preden bi se postopek sploh nadaljeval, sprejeti novo dopolnilo o odpravi zveznega zbora skupščine Jugoslavije, ki še odloča s preglasovanjem. V Sloveniji se ves čas tudi nismo mogli prav odločiti, ali sprejeti vsaj tiste amandmaje, ki ne ovirajo slovenskih strateških usmeritev, ali pa vse skupaj pustiti pri miru, saj bi sicer samo dopolnjevali jugoslovansko federacijo. Mnenja o tem si v Sloveniji še vedno niso enotna. Pred zasedanjem zveznega zbora na katerem naj bi sprejeli predlog sprememb zvezne ustave, so obiskali Slovenijo člani zvezne vlade, zveznega predsedstva, zadnji dan pred zasedanjem zveznega zbora pa še vodja delovne skupine za pripravo ustavnih dopolnil dr. Mijat Šuković. Po pogovorih na ustavni komisiji Slovenije je šel v Beograd le z obljubo, da bo Slovenija na julijskem zasedanju skupščine še enkrat preučila svojo odločitev.

Ker slovenski predlog o odpravi zveznega zbora in s tem preglasovanja v zvezni skupščini ni bil sprejet, je slovenski delegat predlagal umik razprave o ustavnih spremembah in njihov sprejem z dnevnega reda. S preglasovanjem je bil predlog zavrnjen in razprava se je začela. Uvodničar dr. Mijat Šuković je ponovil nujnost sprejema amandmajev, vsaj tistih, ki niso sporni, ker bi s tem omogočili reforme in politični pluralizem v tistih delih države, kjer še ni bilo pluralnih volitev. Za slovensko stališče je menil, da je pravzaprav lahko tudi mnenje in da to ne more zavreti nadaljnjega postopka. Toda zgodilo se je nekaj, česar dr. Mijat Šuković ni pričakoval. Delegat iz Srbije je v razpravi predlagal nove amandmaje, kar je sicer njegova pravica, vendar pa v tem primeru ni šlo za nova dopolnila, ampak za predloge, ki so bili v dosedanjih razpravah že zavrnjeni in odpisani. To so amandmaji o proporcionalni zasedenosti zvezne skupščine po načelu en človek en glas, o enotnosti davčnega sistema in še nekateri. Takšne predloge je Slovenija zavrnila že v razpravah o spremembi zvezne ustave leta 1988 in še enkrat na začetku razprav o sedanjih vladinih amandmajih. Presenečen je bil tudi dr. Šuković, saj je takoj užaljeno dejal, da v zvezni ustavni komisiji, ki se je v zadnjih mesecih večkrat sestala, predstavniki Srbije niso »mahali« z novimi amandmaji. Tako se je vse kon-

Aljažev stolp odslej kulturni spomenik

Za več kot 240 pohodnikov, med njimi kar 160 nekdanjih borcev narodnoosvobodilne vojne iz vseh koncev Slovenije, se je v nedeljo, 22. julija na praznik dneva vstaje slovenskega naroda, nadvse srečno in uspešno končal 5. spominski pohod partizanov in mladih na Triglav.

Organizatorica letošnjega pohoda je bila radovljiska občina ob zglednem sodelovanju vojakov-planincev iz vojašnice Stane Žagar s podpolkovnikom Slobodanom Lončarjem, jugoslovanskega vojnega letalstva enote z Brnika, ki ji poveljuje kapetan prvega razreda Anton Mrlak, Gorske reševalne službe, tabornikov »Poključkega odreda« z Gorij, Zavarovalne skupnosti Triglav in še nekaterih delovnih organizacij, ki so gmotno podprle izvedbo pohoda in nenazadnje skupnosti borcev Prešernove brigade, ki je bila pred petimi leti tudi pobudnik pohodov.

Letošnji pohod partizanov in mladih na Triglav je bil še posebno slovesen, saj so na vrhu Triglava Aljažev stolp proglasili za kulturni, zgodovinski in nacionalni spomenik. Stolp je natanko pred 95. leti na naši najvišji gori postavil župnik iz Dovjega – Jakob Aljaž. Odlok o proglasitvi je na vrhu Triglava prebral Daniel Ažman, podpredsednik jeseniške občine, ki naj bi bila prihodnje leto organizatorica 6. spominskega pohoda. Sklepna slovesnost ob letošnjem pohodu pa je bila na Rudnem polju na Pokljuki, kjer se je zbrala velika množica ljudi, česar zadnje čase na proslavah nismo vajeni. Slavnostni govornik pa je bil Ciril Zlobec član Predsedstva Republike Slovenije. Več v fotoreportazi na 6. strani.

Jože Curin

čalo, saj o teh predlogih nihče ni imel stališča, zato bi jih morali na novo pretresti. Kazalo ni drugega kot preložiti razpravo na osmi avgust, ko se bo zvezni zbor spet sestel.

Po razpravi o amandmajih in tem, kakšna je bila razprava sploh, se človeku zdi, da zdaj razpada tudi že zvezna skupščina, tako kot se je to zgodilo že nekaterim drugim

zveznim organom. Tako se ni mogoče znebiti vtisa, da bi že kdo namenoma in po potrebi dnevne politike preprečil ustavne spremembe, četudi Slovenija ne bi tako vztrajno zagovarjala svoje načelno stališče. Skratka, Markovičevi amandmaji še vedno visijo v zraku.

Janko Saradjen

Predlog za novo slovensko ustavo

Demokratska, pravna in socialna država suverenega slovenskega naroda

V Sloveniji se počasi zaključuje večletni proces ustavnopravnih prizadevanj za suverenost. Prvi večji korak je bil storjen že z lanskim sprejemom amandmajev k slovenski ustavi, s katerimi je slovenska skupščina nekatere zvezne pristojnosti prenesla na republiko, na primer: z amandmaji o gospodarski suverenosti, amandmajem o razglasitvi izrednega stanja, ki ga lahko odredi le slovenska skupščina, uvedbi večstrankarskega sistema itd. V letošnjem letu je bil iz uradnega naziva republike odstranjen ideološki pridevek socialistična, pred kratkim pa je bila sprejeta deklaracija o polni suverenosti države republike Slovenije. Ustavno pravno naj bi Slovenija zaokrožila svojo suverenost s sprejemom nove republiške ustave najpozneje v letu dni, njena poveljavna značilnost pa je, da bo to ustava suverene države in ne več federalne enote. To je bilo tudi nedvoumno povedano predsedniku zveznega predsedstva dr. Borislu Joviču med nedavnimi pogovori z najvišjim slovenskim vodstvom.

V skladu s težnjo po lastni suverenosti bo Slovenija ponudila preostali Jugoslaviji svojo udeležbo v bodoči konfederaciji, če pa do tega dogovora ne bi prišlo, ker se še vedno štiri republike zavzemajo za federacijo, bi Slovenija, verjetno skupaj s Hrvaško, imela poseben konfederalni status v bodoči morebitni federaciji. Ni izključena niti tretja možnost, to pa je odcepitev, če ne bi bilo mogoče doseči nikakršnega dogovora.

Ne glede na vse možne rešitve bodočega sožitja z drugimi jugoslovanskimi narodi, se je postopek za novo ustavo začel. Predlog je na zasedanju slovenskega parlamenta 18. julija podal predsednik predsedstva Republike Slovenije Milan Kučan.

Ocenjeno je, da je napočil

zgodovinski trenutek, da Slovenci in vsi državljani Slovenije sprejmejo ustavo svoje suverene samostojne države. Z novo ustavo naj bi bila uresničena težnja demokratičnih in domoljubnih sil o svobodni, suvereni, samostojni in demokratični Republiki Sloveniji, ki bo po svoji volji in na podlagi avtonomnih interesov urejala svoja razmerja in svoj položaj v odnosih z drugimi narodi v Jugoslaviji in v Evropi.

Korenine slovenske državnosti izhajajo že iz Marčne revolucije leta 1848, ko je bila že izoblikovana želja po narodnem ozemlju, iz Majniške deklaracije jugoslovanskega kluba leta 1917, ki je priznavala Sloveniji pravico do »državnega telesa« brez gospodstva tujcev. Tudi deklaracija iz leta 1918 z ustanovitvijo države SHS je zagotavljala Sloveniji položaj federalne države s svojo vlado. Pomemben mejnik za Slovensko državnost je leto 1941, ko je Osvobodilna fronta slovenskega naroda obljubila, da bo »po svoji narodni osvoboditvi o notranji ureditvi Združene Slovenije in o svojih zunanjih odnosih odločil slovenski narod sam.« Temu so sledile odločitve Zbora odposlancev v Kočevju 1943 in prvo zasedanje slovenskega NOO leta 1944 v Črnomlju. Vse odločitve so bile izrazito suverene. Po vojni pa je razvoj šel s smer centralizacije, ki jo je omogočila monopolna oblast partije. Po odpravi tega monopola sta bili lani sprejeti nova majniška deklaracija in temeljna listina, ki sta uveljavljali politično in gospodarsko suverenost, letos pa deklaracija o urejanju razmerij, ki so splošnega pomena za samostojnost republike Slovenije. Toliko o državni tradiciji Slovenije. V sedanjih aktualnih političnih razmerah temu nekateri oporekajo, kljub temu pa treznejše ocene kažejo, da ne more biti dvoma o pravici Slovenije do lastne

suverenosti, ki izhaja iz samoodločbe.

Slovenska ustava naj bi bila dokument časa, ki naj omogoči in podpre vključevanje Slovenije, z vsemi njenimi naravnimi danostmi in človekovimi ustvarjalnostmi, v procese sodobnega sveta tako, da bomo v njem čedalje bolj resnično enakopravni, da bo Slovenija bogatejša, bolj zadovoljna in varna.

Izhodišča za novo ustavo Republike Slovenije bodo prelom s političnim in ideološkim monizmom, kar pomeni, da v no-

doča skupščina enodomna ali dvodomna. Namesto sedanjega predsedstva kot kolektivnega organa je predviden individualni predsednik republike kot šef države in vrhovni poveljnik njenih oboroženih sil. Sodstvo naj bi bilo neodvisno ne glede na politično oblast, po neodvisnosti sodstva pa bodo tudi drugi narodi presojali našo demokracijo. Okrepljena naj bi bila vloga ustavne sodišča. Ustavno pravno bodo varovane tudi pravice narodnostnih manjšin v Sloveniji, kakor tudi odgovornost slovenske države

Odločitev za republiko Slovenijo kot suvereno državo je naša skupna volja, izražena tudi na zadnjih skupščinskih volitvah. Izrazila jo je tudi Deklaracija o suverenosti Republike Slovenije. Predsedstvo republike meni, da bo s sprejetjem predloga za pripravo republiške ustave uveljavljena večkrat izražena obča politična volja ljudi v Sloveniji glede tega, kako si predstavljamo in želimo urejati ustavnopravni položaj Republike Slovenije. S sprejetjem predloga za pripravo ustave bomo na demokratičen način nadaljevali graditev slovenske državnosti. Počnimo to tudi vnaprej tako, da ne bomo z uveljavljanjem svoje volje preprečevali tudi drugim narodom v Jugoslaviji, da si poiščejo rešitve, ki so zanje sprejemljive. In da bo ta razplet krize in prehod v nove razmere potekal po demokratični poti in s konkretnimi predlogi, ki bodo temeljili na demokratičnem ugotavljanju dolgoročnih interesov slovenskega naroda in na jasni ponudbi drugim, v kakšnih odnosih z njimi jih želimo in moramo reševati, ne da bi jim te rešitve vsiljevali. Za zdaj takšne konkretne ponudbe ni, zato je ob pripravljanju ustave treba pripraviti tudi elemente te ponudbe.

(Milan Kučan na skupščinskem zasedanju)

vo ustavo ne sodijo ideološke vrednote ali cilji in prvine političnih programov strank. To je sicer lepa namera, kaj pa se bo zgodilo pri praktičnem oblikovanju ustave, bomo pa šele videli.

V drugem delu bi bile temeljne določbe o nacionalni naravi in podlagi slovenske države, o njeni demokratični ureditvi in državnih simbolih, tretji del pa bi bil klasično normativen. Poznavalci menijo, da bi nove ustavne določbe lahko spravili v kakih 200 členov, kar je več kot polovico manj, kot jih ima sedanja ustava.

Slovenija naj bi bila opredeljena kot demokratska, pravna in socialna država, ki temelji na suverenosti slovenskega naroda, v kateri je nosilec suverenosti državljani (oziroma ljudstvo Slovenije). Njegove pravice so lahko omejene samo z enakimi pravicami drugih in z omejitvami, ki so določene v sami ustavi. Zagotovljena bo svoboda misli kot temelj pluralistično urejene družbe. V središču bodoče ustave bo človek, ki si bo s svojo pobudo, delom, gospodarsko in kulturno dejavnostjo zagotavljal socialno varnost in blaginjo zase, za svojo družino in družbo. Država naj bi imela močno omejene funkcije. Pospeševala naj bi socialno blaginjo, zagotavljala splošne pogoje gospodarjenja, skrbela za nemoteno delovanje trga ter preprečevala monopolno ravnanje. Dovoljeno naj bi bilo vse kar ne bi bilo v nasprotju z ustavo.

Ustava bo uveljavila pravni red, ki bo zaščitil ljudi pred samovoljo. Zagotovila naj bi varnost v gospodarjenju ter interese domačega in tujega kapitala za vlaganje v razvoj in s tem v nova delovna mesta. To naj bi bila možnost za mlade, da pridejo do novih zanimivejših zaposlitev. Slovenija kot majhna dežela pa bo morala postaviti tudi varovalne mehanizme, da ne bi zašla v kolonialni položaj.

Oblastne funkcije bodo razdeljene na zakonodajno, izvršno in sodno, te funkcije pa bi morale biti med seboj neodvisne. Nova ustava bo opredelila Slovenijo kot parlamentarno demokracijo, ni pa še dokončne odločitve o tem, ali bo bo-

za Slovence v zamejstvu. Večjo veljavo bosta imeli tudi ljudska pobuda in referendum. Posodobili naj bi komunalno ureditev in lokalno samoupravo.

Vse te načelne opredelitve ne smejo motiti medstrankarske tekmovalnosti, saj jih bo treba, preden bodo v ustavi dokončno oblikovane, potrditi na referendumu. Tako naj bi se Republika Slovenija ustavnopravno konstituirala kot popolnoma samostojna država. Vsi postopki za doseg tega cilja morajo potekati demokratično in brez vsiljevanja. Na podlagi svojih suverenih opredelitev bo Slovenija ponudila drugim narodom tudi predlog za dogovarjanje in sporazumevanje o medsebojnih odnosih in skupnih interesih. To naj bi storili s konfederalno pogodbo, in sicer bodisi da bi se cela Jugoslavija uredila po načelu konfederacije ali pa bi samo Slovenija imela konfederalni položaj do preostale Jugoslavije. Za tako rešitev se zavzemajo vse politične sile v Sloveniji.

S tem bi postala Slovenija subjekt mednarodnega prava.

Samostojna Slovenija v konfederaciji bi pomenilo, da bi sodelovala v nekom organu konfederacije (odbor, svet itd.), kjer bi se odločitve sprejemale s soglasjem, funkcije konfederacije pa plačevale s prispevkom ali kotizacij, kajti konfederacija nima izvirnih prihodkov. Lahko bi imela svoje oborožene sile ali pa tudi posebne skupne kontingente, imela bi lastno policijo, saj konfederacija nima posebne policije. Članice konfederacije sklepajo samostojne mednarodne sporazume, za kakšne zadeve pa lahko pooblastijo tudi konfederacijo. Podobno je tudi z diplomatskimi predstavništvi. Če bi sicer posplošili pojem konfederacije, bi lahko dejali, da zagotavlja svobodo trga na znotraj in obrambo držav članic pred napadi od zunaj. To je le nekaj značilnosti za konfederacijo, ki pa je lahko taka, da so vezi članic močnejše ali pa rahlejšje, v vsakem primeru pa so jasno opredeljene. To pa je glavna pomanjkljivost in vzrok mnogih sedanjih trenj v jugoslovanski federaciji.

Janko Saradjen

Slovenska skupščina:

Od neplodnih začetkov k središčnim vprašanjem

Če bi se ves dan res po jutru poznal, potlej bi se zadnje skupščinsko zasedanje (bilo je v dveh delih – 18. in 19. julija ter v nadaljevanju zdaj, 30. in 31. julija) bolj slabo končalo, saj začelo se res ni posebno spodbudno. Seveda, opozicija je alergična na dejanja, ki jih uprizarja vladna koalicija prav na takšne načine, ki jih je (ko je bila sama še v »ilegali«) kritizirala pri prejšnji vladi. To pa so papirji, ki pridejo poslancem na klop zadnji hip, predlogi zakonskih sprememb po hitrem postopku, preminjevalni predlogi dnevnega reda tik pred začetkom dela skupščine in podobno. Nič čudnega torej, da je minil prvi dan zasedanja Skupščine Slovenije v znamenju usklajevanja dnevnih redov. In vendar, če smo novinarji še pred štirinajstimi dnevi z negodovanjem spremljali na trenutke prav pootročeno merjenje moči med vladajočimi in opozicijskimi, je bilo zdaj, »v drugem polčasu« že očitno, da so nekatera dogajanja koristno vplivala na vsebinske prispevke in delo delegatov.

Če sta še prejšnji teden dvigovala prah predloga zakonov o varovanju nepremičnega premoženja bivših družbenopolitičnih skupnosti in predlog zakona o novem ustanoviteljstvu za sredstva javnega obveščanja, ki so bila prej »pod kapo« SZDL, se zdaj zdi, da so spričo hitro spreminjajočih se okoliščin vendar spet prišla na površje esencialna vprašanja našega sobivanja v Jugoslaviji, oziroma priprav variant za drugačno sožitje od sedanjega. V tej luči se zdijo problemi okrog ustanoviteljstva medijev vendarle drugotnega pomena, kakor tudi zaplet ob imenovanjih sodnikov ter nekateri, čeprav vsebinsko ne zanemarljivi pomisleki ob predstavljenem vladnem programu. Manj nedolžno pa je odločanje o tem, kako, na kakšne načine in s kakšnimi argumenti se bomo naprej pogovarjali znotraj sedanje Jugoslavije o naši skupni ali neskupni prihodnosti, kajti drugi – vsak zase in vsak s svojimi aduti, to že s polno paro počno. Zlasti Srbi. Te resnosti so se tokrat v polni meri zavedli vsi delegati – bolj levi in desnejši vseh treh skupščinskih zborov slovenske skupščine, in se že na startu strinjali o nujnosti začetka postopka za pripravo nove slovenske ustave. Številna vprašanja, ki zadevajo slovensko sodelovanje v zveznih skupščinskih zbiorih in organih, so se namreč vračala na izhodiščno točko in v ugotovitve, da moramo kar najhitreje zastaviti delo za izpeljavo slovenske ustave po volji v Sloveniji živečih ljudi. To bo potlej »beseda sveta« za slovensko ravnanje znotraj ter propadajoče Jugoslavije, v katero, takšno, kakršna je zdaj, verjame le še vselej nasmejani Marković in z njim nekateri, ki si še vedno obetajo državo prelivane solidarnosti, hranjenja na kredit in zavezništva – tudi s črnim hudičem, če je treba – ki bi navrgla novih ugodnih kreditov.

Ob konsenzualnem mnenju slovenske skupščine o slovenskih zahtevah po služenju slovenskih mladih nabornikov v petem armadnem območju ter od tega – večina v domači republiki, je prispelo iz Beograda pismo z zaglavjem Predsedstva države, ki v zadnjem odstavku eksplicitno žuga s prstom vsem nam, medtem ko vojaški veljaki milostno odmerjajo »povišico«, da lahko v Sloveniji odslej služi vojaški rok 15 namesto 8 odstotkov slovenskih fantov.

Kljub temu, da so poslanci ostali deljenega mnenja o tem, ali so se (na temelju deklaracije, ki so jo sprejeli domala soglasno!) prenačili, ko so sklepali, da se slovenski delegati do nadaljnjega ne udeležujejo sej v zveznem zboru, so končno sklenili, da se sej kaže vendarle udeleževati vsaj v tistih točkah, kjer ima Slovenija interes sodelovati. Posebno velja to še za čas, dokler nimamo ustrezne slovenske zakonodaje. Dogovorili so se tudi, da bo delegate za »zvezo z zvezo« usmerjal parlament.

Dilema, ki je bila upravičeno v zraku, se je sukala še okrog sodelovanja ali nesodelovanja pri pripravi dopolnil k sedanji zvezni ustavi. Bili so predlogi za selektivno sodelovanje in predlogi za amandmaje (zahteva za ukinitve zveznega zbora, za spremembo ustave v delih, ki obravnavajo JLA).

Slovenska skupščina je sprejela tudi deklaracijo o Kosovu, v kateri terja povrnitev po ustavi zagotovljene avtonomije tej pokrajini. Enostranska ukinitve kosovske avtonomije namreč dejansko pomeni nelegitimno delovanje skupščine Jugoslavije, torej tudi obravnavanja sprememb sedanje zvezne ustave. Vendar pa bi tudi v primeru, če bi se zdaj vsi v tej državi začeli obnašati kot da nič več ne velja, dejstva spodbijala teorijo. In dejstva so: vojska, zunanja trgovina ter z njo povezani zunanji stiki, posojila, zunanja politika in še kaj...

Zavedajoč se neugodnega »vmesnega časa« do nove slovenske ustave in po premisleku na zaprtih sejah vseh treh zborov slovenske skupščine so sprejeli poleg predloga o začetku postopka za slovensko novo ustavo tudi sklep o začetku postopka o dopolnitvi sedanje ustave, predvsem v tistih točkah, kjer je zdaj, za naše razpletanje s federacijo »prekratka«. Vse priprave so tempirane na septembrsko sejo parlamenta in bodo v tej fazi zajele tri vprašanja. Enega pogojuje sprejeta deklaracija o suverenosti Slovenije, kar pomeni, da bodo morali biti v ustavi zapisani deklaracijski elementi. Da bi lahko uveljavil slovensko stališče o naših vojaških obveznikih in njihovem služenju vojaškega roka, moramo tudi to vprašanje ustrezno umestiti v slovensko ustavo, saj pristojnosti Slovenije doslej nismo imeli zapisanih, kakor tudi ne one o imenovanju poveljnika teritorialne obrambe. Vse to sklepanje pa je bilo seveda najožje povezano tudi s sklepom o tem, da bodo v Sloveniji veljale samo tiste določbe sedanje zvezne ustave in iz nje izhajajočih zakonov, ki s slovensko ustavo niso v opreki. Bistvena stvar, ki ta čas primanjkuje tako slovenski vladi kot tudi parlamentu – je čas. Kajti v luči zelo resnih vprašanj, (ki navsezadnje kar konkretno zadevajo skupino slovenskih jesenskih nabornikov) se zdi, da je tudi kar obsežna razprava ob glavnih stvarkih zapornikov pobrala poslancem nesorazmerno veliko časa.

B. Ž. J.

Pred dnevi je slovenska Skupščina sprejela odločitev, da prične s postopkom priprave in sprejemanja Ustave Republike Slovenije. To ustavo bomo privikar sprejemali kot ustavo suverene, samostojne slovenske države. Z njo si bomo po svoji volji določali politično in gospodarsko organizacijo družbe in države. Na njeni podlagi bomo po svoji volji, v skladu z našimi interesi in potrebami, demokratično določali tudi svoja razmerja z drugimi narodi v Jugoslaviji in z drugimi državami v svetu. Politično bitko za to smo dobili lani s sprejemom dopolnil k veljavni Ustavi Republike Slovenije, s katerimi smo uveljavili svojo naravno pravico do samoodločbe. Tega ne nam, ne drugim sedaj nihče več ne oporeka. V medsebojnih odnosih z drugimi narodi jo moremo zdaj svobodno uveljaviti. A kot narod, ki poudarja svojo demokratično politično usmeritev, tradicijo in željo kot del nastajajoče demokratične Evrope, jo moramo v razmerjih z drugimi narodi uveljaviti demokratično, to pa pomeni tudi po pravni in legalni poti, s pogovori in ob spoštovanju enakih pravic in interesov drugih narodov. Predvsem moramo natančno vedeti kaj hočemo in na tem, preko strankarske politične zamejenosti v republiki, doseči enotnost. Prihodnost Slovenije, njen konfederalni položaj v Jugoslaviji ali sploh njen položaj, postaja vse bolj naš notranji problem. Rešujemo ga s strnitvijo političnih sil na pripravi ustave in na pripravi naše javne ponudbe drugim narodom, kako urediti prihodnost. Ne zgublajmo časa in energij z drobnimi zaostrovanji, s provokacijami, z ultimati in izsiljevanji, ki naših bistvenih problemov ne rešujejo, drugim pa preprečujejo, da bi reševali svoje probleme. Zato velja ponovno premisliti stališče ali je pametno in potrebno povsem odločiti soglasje k vsem predlaganim dopolnilom k ustavi Jugoslavije, in s tem zavreti procese gospodarske, tudi nam potrebne reforme ter proces politične demokracije v vseh jugoslovanskih republikah in reševanja jugoslovanske krize, kar je ne samo v interesu teh republik in Jugoslavije v celoti, ampak je v interesu evropske demokracije in miru. To nam Evropa tudi povsem nedvoumno sporoča in vse bolj tudi zahteva.

Ne moremo biti v položaju, da smo del Jugoslavije in njene pravne reda, ko nam to ustreza, in ga povsem blokirati, ko nam ta, glede posamičnega parcialnega interesa ne ustreza. Potrudimo se in skupaj z drugimi demokratično, sporazumno spremenimo Jugoslavijo in njen ustavni pravni red čimprej, da ne bo oval nikogar, da bo vsakomur omogočal, da se glede svoje prihodnosti odloči po svoji volji, ne da bi pri tem posegel v enako pravico drugih. Nihče nas tudi v svetu ne bo razumel, če bomo za seboj zapustili porušeno hišo. Naš prihodnji ugled bo odvisen ne samo od tega kam bomo v prihodnje prišli, ampak tudi od tega, kako bomo prišli in kaj bomo pustili za seboj. (Milan Kučan na zborovanju 22. julija 1990 v Kapeli)

Delovni posvet s predsedniki medobčinskih svetov ZZB NOV

Za enakopravno sodelovanje

Uresničevanje programskih nalog ZZB NOV Slovenije, sprejetih na nedavni volilni skupščini in aktualni družbenopolitični dogodki zadnjega časa v Sloveniji in Jugoslaviji, so bili tema delovnega posveta s predsed-

niki medobčinskih svetov ZZB NOV dne 17. 7. 1990 v Ljubljani, katerega je vodil predsednik Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Ivan Dolničar. Namen posveta je bila tudi ugotovitev odziva borcev na vsa se-

danja dogajanja. Posebno pozornost so namenili izjavi Izvršilnega odbora Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije o spravi. Izjava je bila med borci dobro sprejeta in ocenjena kot prispevek k miru in krepitvi de-

mokratičnih medčloveških odnosov v prihodnje. Borci so ob spravi maši v Kočevskem Rogu tudi sprejeli besede nadškofa Suštarja in predsednika Kučana, kot dober znak umiritve novonastalih političnih razmer v zadnjem času. Bili pa so ogorčeni nad vsebino kulturnega programa, ki je sledil spravi maši. Žal so nekateri dogodki, ki smo jim priča v zadnjem času v slovenskem javnem življenju, ponovno prežeti s pojavi, ki ne vodijo k spravi med ljudmi.

Velika večina borcev podpira odločitev Izvršnega odbora Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, da se slovenski delegati niso udeležili 11. kongresa SUBNOR Jugoslavije. Žal pa širša jugoslovanska javnost ni bila dovolj obveščena o vzrokih za našo odsotnost na kongresu. Sama odsotnost delegatov še ne pomeni izstopa slovenske borčev-

Dan vstaje na 27. april?

Kakor smo vam zadnjič na kratko nakazali že v čestitki k dnevu vstaje, vse kaže, da bo že prihodnje leto ta praznik združen z dnevom OF. Tako poleg drugih predlaga tudi RO ZZB NOV Slovenije, ki je svoje mnenje posredovala tudi Skupščini Republike Slovenije, prva formalna pobuda za takšen korak pa datira še iz SZZL in iz leta 1988.

RO ZZB NOV spomni na »del legende o prvem strelu«, kar je v letu 1951 vodilo Prezidij ljudske skupščine LRS k razglasitvi 22. julija za dan vstaje. Pri tem pa je bil upoštevan predvsem ožje vojaški vidik pogleda na NOB in še izbira datuma ni temeljila na zgodovinski točnosti, saj so se (tudi oborožene) akcije proti okupatorju začele že kmalu po zasedbi Slovenije.

ske organizacije in zvezne borčevske organizacije. Naša organizacija bo še naprej sodelovala z ostalimi borčevskimi organizacijami v Jugoslaviji, s ciljem resničnega enakopravnega sodelovanja, česar pa novosprejeti program in Statut SUBNOR-a Jugoslavije ne omogočata v taki meri kot to zahtevajo današnje razmere in volja članstva.

Na posvetu je tekla beseda tudi o konkretnih aktiv-

nostih slovenske borčevske organizacije v uresničevanju zdravstvene in socialne problematike borcev in vojaških vojnih invalidov, o pripravi na obeležitev Dneva vstaje slovenskega naroda, o financiranju programskih nalog borčevskih organizacij v krajevnih organizacijah in občinah ter o še nekaterih drugih nalogah iz programa dela Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije.

Jože Božič

Odmevi na pravne govore v zadnjih dneh

Pomiritev da, enačenje pa ne!

Jasno je, da borci te dni še bolj natančno kot drugokrat poslušajo in prebirajo govore naših vodilnih slovenskih mož, še tem bolj pa so jim prislunili v dneh ob dnevu vstaje. Vse je še v znamenju sprave, vemo, da jim je bilo v marsičem naloženo težko in krivično breme krivde, zato se oglašajo tudi v pismih bralcev in odprti pismih našim politikom.

Alojz Škufca, ki je pisal predsedniku Kučanu (pismo pa razposlal v vednost tudi na druge naslove), se je oglašil, kot je zapisal, v imenu borcev občine Vič-Rudnik in je med drugim zapisal tudi tole: »Vse, kar se je zgodilo po 15. maju 1945 ni več NOB, pač pa so bile to odločitve in dejanja oblasti in politike. Sem sodijo tudi likvidacije domobrancev in drugih v kočevskih gozdovih in drugje. Za to naj se opraviči tisti, ki je za to kriv. To pa ne pomeni, da se strinjamo, da so tudi domobranci med NOB in po njej padli za domovino. Ne pristajamo na znak enakosti med partizani, ki so se borili v sklopu velike zavezniške koalicije proti fašizmu in nacizmu

in domobranci, ki so prisegli zvestobo največjemu zločincu v zgodovini – Hitlerju...«

Škofjeloški borci pa so v pismu protestirali zoper besedovanje, ki ga je uprizoril gospod Ivan Oman v Šentpavlu pri Podlipoglavu, ko je v svojem govoru izenačeval (vrednostno) kolaboracijo z NOB, izničeval osvobodilni boj partizanov in jim namenil kar nekaj težkih besed. Jezni loški borci so poudarili nejevoljo svojih sočlanov kmetov-borcev, ki so prav Omanu ob zadnjih volitvah izkazali zaupanje. Zato sprašujejo gospoda Omana, zakaj ni nikdar pokazal vsaj malo sočutja do žrtev osvobodilnega boja, medtem ko žrtve

na nasprotni strani povečuje? Opozorili so, da je prav v občini, iz katere Oman izvira, dovolj zgodovinskih dokazov za zverinsko početje domobrancev, ki jih sedaj skuša Oman rehabilitirati. Za to so navedli vrsto primerov – od Kopačeve mame, pa do družine Miklavčič, Bohinc in drugih, o katerih, menijo, je moral Oman že kdaj slišati. Tako loški borci v svojem pismu sklenejo, da Oman s takšnimi nastopi ne opravlja svojega poslanstva in dela v nasprotju s predvolilnimi obljubami. Svetujejo mu, naj se preneha ukvarjati s preteklostjo in naj se raje posveti prihodnosti ter tako poskuša uresničiti vsaj del obljub glede kmetijske politike, s čimer bo lahko storil kaj koristnega za slovenski narod.

»...Danes, ko se uradno postavljajo na stran okupatorja in njegovih pomagačev ne le na Koroškem, temveč tudi trenutno v Sloveniji, ko bi radi

vso krivdo vojnih dejanj napravili partizanom, je naša sveta dolžnost in pravica, da se vsem tem temnim silam postavimo po robu in branimo našo težko zgodovino. Vprašajmo vse te ljudi, ali so partizani začeli vojno in vse te grozote?...« Tako se je v govoru ob pohodu na Komelj »Po poteh Domovne čete«, spraševal koroški borec Lipej Kolenik, ki je v nadaljevanju tudi dodal, da so bili koroški borci vedno znova izpostavljeni kot tarče tistim, ki jim nacizem še danes blodi po glavi. Dejal je, da koroški partizani niso bili nikoli na oblasti in je zato njihovo življenje bolj podobno večni hajki. Vendar so, vajeni preganjanja in zaničevanja, postali utrjeni, zato še tem težje razumejo, da se zdaj nekateri v matični Sloveniji približujejo Heimatdienstu. V tej luči so ocenili tudi Peterletov obisk na Koroškem in ga sprašujejo, komu in čemu naj koristi njegovo opravičevanje pri bivših in sedanjih nacistih ter nacističnih za stvari, ki so jih storili partizani ob koncu vojne. Ob tem pa da Peterle zame-marja dejstvo, da je na Koroškem 40 grobišč, kjer počivajo

oni, ki so se uprli okupatorju in njegovim pomagačem ter, da so še živi in padli pripomogli k temu, da je bil svet rešen fašizma. »...Zato nas boli in je nedopustljivo, da se premier Peterle niti za minuto ni zadržal na katerem od teh grobišč, zadržal pa se je dovolj časa pri Heiderju in tistih, ki so z ramo ob rami stali z okupatorjem. Nič nimamo proti takozvani spravi, vendar opozarjamo mlade, ki so se rodili po vojni, naj dobro premislijo, kaj počno... Nič nimamo proti, da se mašuje za tiste, ki so umrli na strani okupatorja ali zanj. Smo pa ostro proti temu, da se potvarjajo zgodovinska dejstva. Na Koroškem in v Sloveniji je bilo desetstisoče žrtev fašizma, ne glede na raso ali vero. Mnogo žrtev je bilo tudi med slovenskimi duhovniki. Nikoli ne bomo zvedeli za vse grobove teh junakov. Kdaj bodo zapeli credo vsem tem pozabljenim tisti, ki so po zaslugi partizanov danes na oblasti?...«

»...Ali je premier Peterle kdaj vsaj malo povohal k svetemu Urhu, Lisičjem gradu in še drugam, in povprašal, kje so vsi skriti grobovi partizanov, pobitih od domobrancev,

tistih, katere danes povečujejo kot borce za svobodo?

Tudi pravna slovesnost v nedeljo, 8. julija v Kočevskem Rogu, bi imela večji pomen, če bi tam povedali vso resnico širši javnosti; vse okoliščine, zakaj je prišlo do nepotrebnega poboja domobrancev brez sodne razprave. Zakaj nihče ni črnil niti besedice o tem, da so bili sodelavci okupatorja do zadnjega dne? Zakaj nobene besede obžalovanja ali oprostjanja? Samo predsednik predsedstva Slovenije Milan Kučan je bil toliko močan, da je rekel: Obžalujemo. Drugi pa se niso oprostali. Partizanske žrtve pa so bili pač »samo« partizani – banditi...« Še naprej se je spraševal Kolenik, zakaj mladim niso nikoli prebrali na primer domobranske zapise okupatorja na Hitlerjev rojstni dan – že aprila 1944 in zakaj je okrog tega toliko sprenevedanja. Nazadnje pa je še rekel, da si najbrž nihče bolj ne želi miru kot prav nekdanji partizani in drugi, ki so bili med vojno preganjani. Vendar se je proti potvarjanju zgodovine treba bojevati, tudi zaradi miru in v imenu poštenja.

Priprave na obletnico vstaje

Dostojno proslaviti obletnico

Jeseniški Okrožni odbor aktivistov OF, ki deluje na območju jeseniške in radovljiške občine je razpravljal o sedanjem političnem položaju.

Ena prvih ugotovitev je bila, da je danes še posebno potrebna politična prisotnost nekdanjih aktivistov OF. To območje je značilno po tem, da beli gardi in kasneje domobranstvu z vsemi priveski ni uspelo organizirati širšega gibanja in je partizansko gibanje dovolj odločilno vplivalo na politični položaj že v prvem letu vojne. Res je, da so bili prav člani partije prvi, ki so organizirali vstajo in tudi prvi prišli za puške. To je bila tudi edina prava in možna pot. Ti so bili prvi na udaru ob prihodu nemškega okupatorja. Prav komunisti in njihov somišljeniki so bili tudi prvi, ki so dali svoja življenja že v letu 1942 in celo že v letu 1941.

To je vodilo člane jeseniškega okrožja, da so se odločili, da se bodo že zdaj začeli pripravljati na Zbor gorenjskih aktivistov OF v letu 1991.

Na seji odbora so razpravljali tudi o pripravi gradiva in natisu Monografije jeseniškega okrožja. Le-to pripravlja Jože Dežman, zgodovinar in kustos Gorenjskega muzeja. Člani so bili mnenja, da je sicer nujen drugačen pristop k pripravi gradiva, da pa različna odstopanja, napake in težave v naših vrstah ne bi smele vplivati na prikaz pomembnosti narodnoosvobodilnega gibanja na tem območju. Tudi obojestranske žrtve naj bi prikazale pravo sliko in pomen narodno osvobodilnega gibanja na tem območju. Monografija naj bi bila natisnjena prihodnje leto, ob 50-letnici vstaje.

Slovenko

O pripravah na petdeseto obletnico Šercerjeve brigade

Poudariti pomen brigad za NOB v Sloveniji

V Mariboru se je sestal pododbor II. SNOUB Ljubo Šercer in obravnaval informacijo s sestanka koordinacijskega odbora za pripravo proslave 50. obletnice brigade. Predsednik Franc Škvarč je dejal, da so v pripravljalnem odboru v Velenju menili, naj bi bila proslava na območju Štajerske (Lovrenc na Pohorju, Loče, Slovenska Bistrica, Celje, Titovo Velenje). V razpravi so poudarili, da je pododbor v Mariboru že lani odklonil možnost organiziranja proslave (v preteklosti je bil organizator že dveh podobnih proslav), ker nima finančnih in drugih možnosti za organiziranje proslave. Ni primerno, da so borci organizatorji proslav iz NOB, ki so pomembne za posamezni kraj, okolje, republiko in bilo bi prav, da bi bile organizatorji druge ustanove. Tudi osrednji odbor po mnenju članov pododbora ni bil dovolj agilen v predstavitvi pomembnosti Šercerjeve briga-

de za NOB v Sloveniji, kakor tudi ostalih brigad – Tomšičeve, Gubčeve, Cankarjeve, ki bodo tudi leta 1992 proslavljale 50. obletnico ustanovitve. Po razpravi so izoblikovali predlog, naj bi bila proslava 50. obletnice Šercerjeve brigade, kakor tudi Tomšičeve, Gubčeve in Cankarjeve skupna kot osrednja proslava v republiki. Zahtevali so, naj se pripravi za vsako leto program proslav, ki so zgodovinskega in slovenskega pomena.

V ta namen se naj odobri tudi potreben denar na ravni republike. V Sloveniji se moramo javno opredeliti, ali so na primer pohod 14. udarne divizije na Štajersko, ali pa ustanovitev Šercerjeve, Tomšičeve brigade in drugih brigad pred 50 leti zgodovinskega pomena za Slovenijo. In če je temu tako, naj se to dostojno tudi proslavi, seveda primerno možnostim. Po mnenju članov pododbora bi morali zagotoviti denar za proslavlja-

nje tako pomembnih dogodkov za NOB, če se lahko zagotovi denar za Kočevski Rog.

V razpravi so ugotovili, da poskušajo razvrednotiti vrednote NOB, dosežke partizanskih enot in frontalno rušiti partizanstvo in gibanje NOB. Zelijo preimenovati ulice, šole, ki nosijo imena naših herojev ali partizanskih enot. Vsiljuje se mnenje o državljanski vojni in se enači domobranci s partizani v borbi za domovino. Vprašali so se, zakaj so potrebni obiski na Koroškem ter opravičevanje pred fašisti. Zakaj se toliko govori o Kočevskem Rogu, pri tem pa se pozablja na Urh in druga grozodejstva domobrancev. Napake, ki so bile storjene v NOB, naj se objektivno prikažejo. Ne morejo pa borci ostati pasivni ob napadih na NOB, ki ni bila ideološka, temveč borba za osvoboditev okupirane Slovenije. Zato bo treba na novo ovrednotiti partizansko giba-

nje in bo moralo republiško vodstvo ZB bolj aktivno odgovarjati na razna podtikanja in mlajšim rodovom prikazati pomen NOB za osvoboditev naroda. Borci so proti ustanavljanju treh borčevskih organizacij, zavzemajo pa se za večjo skrb za borce in invalide.

O preimenovanju šole ne morejo odločati samo profesorji, temveč širša javnost. Taborniški odredi naj ohranijo svoja imena. Tako obstaja predlog predsedstva taborniškega odreda II. SNOUB Ljubo Šercer, da ohrani svoje ime tudi v prihodnje. Na pododboru so posredovali tudi informacijo, da so borci ruskih brigad prosili za pomoč pri njihovi proslavi, ki bo v Mariboru 21. septembra letos. Na tej proslavi bodo borcem podelili odlikovanja Sovjetske zveze. Menili so tudi, da bo treba ob 70. obletnici rojstva podeliti spominske plakete vsem tistim borcem, ki jih še niso prejeli.

M. K.

Po spremembah v Vzhodni Evropi

Kam s presežkom vojakov?

Vse razprave in dogovori o prihodnji združenosti Nemčiji se ustavljajo ob vprašanju, kako pripraviti SZ do tega, da bo verjela v miroljubnost združene Nemčije, čeprav bo članica pakta NATO. Na ozemlju DR Nemčije ima SZ svojo udarno pest: 363.000 vojakov. Kam z njimi in kako pomiriti nezaupljive generale, to je skrb, ki ta čas tare sovjetskega predsednika Mihaila Gorbačova.

Že zdaj prejemajo sovjetski vojaki na vzhodnonemškem ozemlju plačo v zahodnih markah! V kantinah njihovih vojašnic že prodajajo zahodno blago, vojaki lahko kupujejo v zahodnoberlinskih veleblagovnicah, ali pa v Lübecku kupijo rabljen avtomobil brez strahu, da jih bo carina kakorkoli omejevala pri tem.

V šestiširidesetem letu po koncu 2. svetovne vojne se je začelo neko novo obdobje. Sovjetska stran, zmagovalka v 2. svetovni vojni spoznava, da ne bo mogla več dolgo zasesti vzhodnega dela države, ki jo je pred 49 leti napadla s svojo oboroženo silo. Z razpadom varšavskega pakta, z združitvijo Nemčije se poraja nova državna ureditev, ki potrebuje nova pravila. Zahodno stališče v tej zvezi je nedvoumno: Združena Nemčija mora biti v NATO! Toda, čete zahodne vojaške organizacije ne smejo prestopiti stare meje ZR Nemčije na Labi!

Sovjetskega stališča pri tem ni težko razumeti. Predvsem zahtevajo jamstva, da novi nemški ekspanzionizem ne bo mogoč. Prepričati se hočejo ali odhod njihovih na zaho-

du stacioniranih divizij ne bo povzročil SZ vojaške in politične škode. Na 28. kongresu sovjetske partije je bilo opaziti, da vojaški strokovnjaki niso povsem istega mnenja, kakor politiki. Zanje je razvoj prehitel, kajti podoba sovražnika je še globoko zasajena. Zunanji minister Ševardnadze je poslušal očitke generala Ivana Mikulina, da diplomati gledajo na svet skozi rožnata očala, nakar ga je posvaril pred nepremišljenimi koraki.

Sovjetski generali so pristali na umik vojakov iz Madžarske in Češkoslovaške, medtem ko imajo umik svojih vojakov iz Nemčije, ki so jo leta 1945 premagali po hudih in krvavih bojih, kar za poraz, če že ne za sramoto! Kancler Helmut Kohl in zunanji minister Genscher sta se morala v Moskvi zelo potruditi, če sta hotela prepričati sovjetske voditelje, da jim od združene Nemčije res ne grozi nobena nevarnost. Dosedanjo napetost naj zamenja politično, vojaško in gospodarsko sodelovanje. Bundeswehr bodo skrčili od sedanjih 495.000 na 400.000 vojakov, morda pa celo na 320.000 vojakov; vojaški rok pa bodo skrčili od 15 na 12 mesecev.

Ševardnadze je temu ustrezno govoril sovjetskim generalom: prihodnja vse-nemška armada »bo manjša, kakor sedanji Bundeswehr«. Generali so kljub temu še nezaupljivi, predvsem zato, ker se morajo umakniti z zahodnih ozemelj potem ko so ves čas zatirjali, da se naslednja svetovna vojna, če bo do nje prišlo, ne sme razpletati na sovjetskem ozemlju. Ševardnadze je govoril: »Ne bomo

pristali na noben dogovor z zahodnimi partnerji, ki bi bil v nasprotju s sovjetskimi varnostnimi interesi.«

Sovjetska stran je načelno za umik čet z vzhodnonemškega ozemlja v naslednjih petih letih, vendar je tudi postavila račun: Nemci bodo ne le financirali vzdrževanje sovjetske vojske v DR Nemčiji (v 2. polovici leta 1990 kar 1,2 milijardi DEM) temveč bodo odkupili tudi sovjetske vojašnice, letališča in poligone, ki so jih uporabljali sovjetski vojaki, skupno okoli 1000 objektov!

Tako Mihail Gorbačov kakor tudi njegovi generali še ne vedo, kam naj bi dali vojake, ki se bodo vrnili iz DR Nemčije in desetisoče oficirjev in njihovih družin, ki so zdaj službovali na »zahodu«. Neki general je pripomnil: »Nimamo nobenega interesa, da bi naše vojake daljši čas zadrževali na kapitalističnem gradbišču«. Iz tega nekateri opazovalci sklepajo, da je morda le pričakovati pospešeni umik sovjetske vojske z nemškega ozemlja.

Pri vsem tem pa še vedno ostaja možnost, da bi se SZ naenkrat začela sklicevati na izjavo štirih zmagovitih sil, s katero so si pridržale pravico, da uveljavljajo svoje poglede na vsem nemškem ozemlju.

Na drugi strani, pri Američanih, so misli obrambnega ministra Richarda Cheneyja in njegovega štaba tudi usmerjene na bistveno zmanjšanje proračuna za vojsko. Predsednik George Bush je sicer dejal, da morajo biti ameriške oborožene sile še nadalje močne in pripravljene

na vsak izziv, vendar pogled v načrte Pentagona le kaže, da so pred ameriški generali črni dnevi. Do konca leta 1991. bodo ameriške sile opustile najmanj 100.000 ljudi, ob koncu leta 1995 pa bo številka preseгла pol milijona vojakov in oficirjev.

Bela hiša se dobro zaveda, da je treba zmanjšati vojaški proračun. To zaradi strateških sprememb na svetovnem prizorišču, kakor tudi zaradi lažje premostitve ameriškega proračunskega deficita, ki se zadržuje pri okoli 160 milijardah dolarjev. Pentagon opušča nekatere drage vojaške projekte, povezane z novimi orožji, zapira vojašnice po svetu, vendar pa bo moral poleg tega občutno zmanjšati aktivno vojaško sestavo, ki danes šteje 2,1 milijona vojakov in oficirjev. Že v finančnem letu 1991 – začelo se bo oktobra letos – je pričakovati trikrat večje zmanjšanje vojaškega osebja, kot je Penta-

gon načrtoval še v neposredni preteklosti.

Vsak drugi dolar ameriškega vojaškega proračuna (okoli 300 milijard dolarjev) je namenjen plačam in drugim stroškom vojaškega osebja. Naglo zmanjševanje aktivne sestave ameriških oboroženih sil (zadnjič se je to zgodilo po koncu vojne v Vietnamu, ko so demobilizirali 300.000 vojakov) načne vprašanje zaposlovanja »novih« civilistov. V nasprotju s sovjetskimi težavami kažejo analize ameriškega gospodarstva, da je dovolj prostora za zaposlovanje bivših vojakov, vendar pa to ni glavni problem! Številni Američani, še posebno drugopoliti, so videli v vojaški karieri možnost – za šolanje in pridobitev svojega mesta v družbi. Letos se je v ameriške letalske sile prijavilo kar 11.000 regrutov več, kot so jih nameravali sprejeti!

Pentagon načrtuje, da bo že v bližnji prihodnosti poslal v predčasni pokoj 78 generalov in 300 polkovnikov. Število regrutov – v ZDA ni obveznega vojaškega roka – se bo že letos zmanjšalo za 23 %, ob letu pa še za enkrat

toliko. Največje skrčenje osebja napovedujejo v suhozemnih silah. Predstaviški dom ameriškega kongresa je predlagal, da bi suhozemno vojsko zmanjšali ob letu od dosedanjih 662.000 vojakov na 580.000, medtem ko se senat zavzema za zmanjšanje za 40.000 vojakov. Najmanj vojakov bo izgubila vojna mornarica. Tudi oficirji, ki so prišli iz elitnih vojnih akademij bodo razredčili svoje vrste. Vsakemu petemu iz generacije, ki je diplomirala pred štiriimi leti so ponudili možnost, da odpove službo in se zaposli pri civilistih.

Načrti za skrčenje oboroženih sil vznemirjajo tudi ekonomske kroge. V nekaterih državah je 17 % zaposlenih z vojno industrijo, ki v vseh ZDA zaposluje štiri milijone ljudi samo v zasebnem sektorju. Pričakujejo, da bo zaradi varčevanja v vojski ostalo v Los Angelesu in okolici do leta 1994 brez dela okoli 120.000 ljudi. Ti in še nekateri drugi drugi se imajo, tako kakor sovjetski vojaki v DR Nemčiji, za »prve žrtve konca hladne vojne«.

f. l.

Sovjetski vojaki v službi v DR Nemčiji: V petih letih se bodo povsem vsakdanji problem: kje najti delo.

Hude preizkušnje za Fidela Castra

Kaj takšnega kubanski voditelj Fidel Castro res le težko razume. Domovina njegovih prednikov, Španija, se mu je postavila po robu, zavrnila njegove protestne note in pomagala pobegniti Kubancem, ki nočejo več socializma, temveč svobodo, pa četudi v revščini, kakršno doživljajo doma. Medtem ko so kubanski begunci, ki živijo v Miamiu na Floridi že začeli načrtovati svoje življenje na rodnem otoku potem ko bo, o tem so prepričani, padel Fidel Castro, je španski zunanji minister Francisco Fernández Ordóñez v nekem intervjuju zagotovil, da španska vlada kljub vsemu ne namerava prekiniti diplomatskih odnosov s Havano.

Španski politiki so vajeni marsičesa od svojega na pol rojaka Fidela Castra, tudi zmerjanja! Zato ni težko razumeti pomirljive izjave španskega zunanjega ministra Ordóneza. Predsednik španskega parlamenta Ponsa, strankarskega tovariša predsednika vlade Gonzalesa in zunanjega ministra Ordóneza je Fidel Castro pred dvema letoma obtožil kot »grdega fašističnega tipa« in sicer samo zato, ker ni povabil nobenega Kubanca na srečanje demokratičnih parlamentarcev iz Ibero-Amerike. Ko je premier Gonzales predstavil že napovedano potovanje na

Kubo, se je Castro, katerega oče se je iz severozahodne španske province Galicije iselil na Kubo, silno razjezil in

ocenil Špance kot »morilce svojih prednikov«, samega sebe pa je opisal kot enega preostalih »revnih Indijan-

cev«. Vse to pa ga ni motilo, da ne bi že kmalu za tem hvalil Felipeja Gonzalesa kot velikega državnika in »svojega res dobrega prijatelja.«

Medsebojne obtožbe in zmerjanje imajo že tradicijo v špansko-kubanskih odnosih. Nekdanji španski diktator Franco se je kot edini zahodnoevropski predsednik vlade upr ameriški zahtevi za gospodarsko in politično blokado Kube. Med Kubo in Francovo Španijo niso bili gospodarski odnosi nikoli prekinjeni, pravtako pa tudi ne letalski promet. Toda, ko je Castro nekoč v svojem ognjevitom govoru po televiziji napadel Franco, je španski veleposlanik na Kubi prihitel v študio in zahteval od Castra, da se opraviči. Pred očmi muzajočih se gledalcev je Castro lastnoročno vrgel po postavi šibkejšega veleposlanika iz študija.

Tudi kasneje so Španci prenesli s Castrove strani marsikaj takšnega, česar drugim državljanom ne bi odpustili. Posamezne izpade so pripisovali koleričnemu značaju bradatega diktatorja. Nihče ni nikoli dvomil o Castrovi navezanosti na Španijo. Španija je edina zahodnoevropska država, ki jo je Castro kdaj obiskal, pa čeprav niti za en sam cel dan. Tedaj je Castro dejal

španskemu kraju: »Visokost, radi bi vas čimprej pozdravili na Kubi, na tem zvestem in lojalnem otoku, ki je bil nekdanji zadnji dragulj v španski kroni, kar je Kuba danes še vedno.«

Velik del Kubancev se čuti še vedno bolj povezanih s Španijo, kot s katerokoli drugo državo. Ni jih ravno malo, ki so bili rojeni še v Španiji!

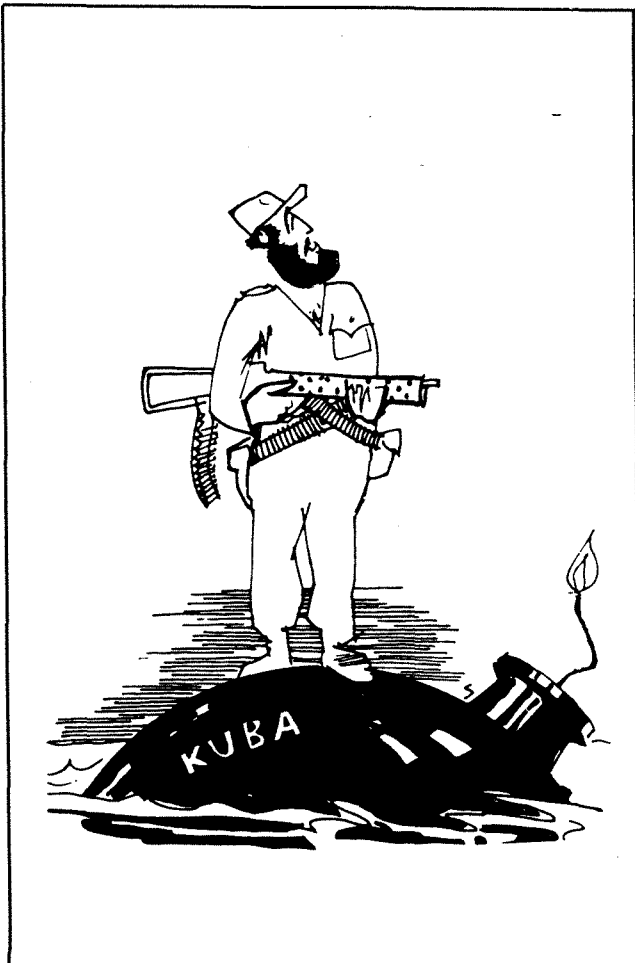
Leta 1898. je postala Kuba s pomočjo ZDA neodvisna. Ko se ozirajo nazaj, ocenjujejo številni Kubanci vpliv velikega sosedja na dogajanja na otoku, kakor tudi kolonialno oblast. Castro zelo rad spominja na svoje drugo državljanstvo, na špansko državljanstvo. V nekem intervjuju je dejal, da se ima zaradi tega dvojnega državljanstva pravico vmešavati v španske notranje zadeve. Predsedniku španske vlade Gonzalesu je predlagal naj čimprej reši Španijo iz objema pakta NATO. Nekaj pred božičem leta 1985 so štirje kubanski diplomati poskušali pri belem dnevu na veliki madridski Castellana-Allee na silo odpeljati nekega pomočnika kubanskega ministra, ki je hotel ostati v Španiji. Vmešali so se moidoči Španci in policaji ter preprečili njihovo nakano.

Po mnenju španske vlade je šel zdaj Fidel Castro s svojo »pravico do vmešavanja« le predaleč. Potem ko je kubansko zunanje ministrstvo v posebnem komuniqueju obsodilo španskega zunanjega ministra zaradi podpore Kubancem, ki so se zatekli v špansko in druga veleposlaništva v Havani, da bi izsilili izhod iz domovine, je Španija v Bruslju dosegla ustavitev sicer malenkostnega gospodarskega sodelovanja med Evropsko skupnostjo in Kubo. Španski državni sekretar za medsebojno sodelovanje Luis Yáñez, sicer eden najpogostejših partnerjev v razgovorih s Castrom, je v Bruslju dejal: »Fidel Castro je zašel v slepo ulico, iz katere ni izhoda«.

Takšno je zdaj tudi stališče španske vlade. Felipe Gonzales je marca letos med srečanjem s Castrom v Brusliji še enkrat poskušal pripraviti Kubanca do tega, da bi se odločil za »reformo v smislu latinsko-ameriške in tudi svetovne demokratizacije«, toda Gonzalesova prizadevanja niso imela uspeha, pravtako kot akcije bolivijskega predsednika Paza Zamore, s katerim veže Fidela Castra tudi dolgoletno osebno prijateljstvo.

Kubanski gospodarski strokovnjaki in intelektuali, ki so v minulih tednih prišli v Madrid, se bojijo najhujšega, tudi v zvezi s Castrom. To še posebej zaradi tega, ker se res utedne odločiti za »junjski odhod s položaja«, na katerem je že toliko let...

f. l.

Poletni utrip v revirskem Zasavju

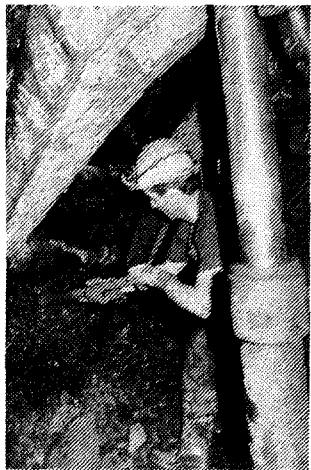
Pozno prebujanje

Papirnat »merjenje« poletnega utripa v tako zaokroženi slovenski regiji, kot je Zasavje oziroma Revirji, bi naj predstavilo bralcem lahkotnejše strani življenja in dela v tem koncu Slovenije. Tako nekako si je verjetno vse skupaj zamislil tudi urednik, ko je pri vašem piscu nekako »telefonsko naročil« ta reportažni zapis. Pa vendarle, žal, ne gre v tem času v revirjih prav nič »lahkotno«, še več, prej bolj resno je vse skupaj, kot pa lahkotno.

Volitve, pravijo, da prve prave demokratične in svobodne po vojni, so v revirskih komunah še vedno obdržale »rdeč« predznak, če tako še lahko razumemo prevladujočo vlogo članov ZKS-SDP v hrastniški in trboveljski občini, v zagorski pa si prenovitelji nekako delijo večino z liberalci oziroma člani ZSMS. Tudi v vseh treh revirskih občinah so nove politične stranke, tako demokrati in socialdemokrati, pa kmečka stranka, tudi krščanskih demokratov ponekod ne manjka in zelenih, pa vendar je vpliv sicer v Sloveniji prevladujočih v revirskem koncu precej manjši kot pri nas sploh. V šali bi pomislili, da ne kaže najbolje za revirje, pa se vsa stvar z razmerami v tem slovenskem kotu kaj kmalu sprevrže v zelo resno, pa tudi že v zaskrbljujočo stvar, če si kdorkoli hoče le malo bolj pobliže ogledati vse skupaj.

Stari delavski centri propadajo

Nič kaj dobro ne zveni zgornji vmesni naslov, a je vse skupaj vendar le sila resno, če že ne kar alarmantno. Vedno manj je de-

Skorajda tretjina revirskih delavcev dnevno odhaja globoko v nedra zemlje in koplje revirsko »črno zlato«. Pa se temu premogu dan danes vsi bolj odpovedujemo, kot pa bi si ga želeli.

la, vedno manj delovnih mest, manj denarja za družbeno nadgradnjo, prav tako tudi v žepih občanov oziroma sedaj uveljavljeno – državljanov.

Gospodarstvo je na »psu«, bi pasant lahko kaj kmalu ugotovil, čeprav bi ob tem moral prenesti tudi marsikateri črn in srep pogled domačinov, saj mu slednji pri teh njegovih ugotovitvah ne bi aplavdirali, toliko pošteti pa so, da mu tudi oporekali ne bi. Stari delavski revirski centri propadajo, brez pomoči od zunaj pa bodo tudi umrli ali pa malopomensko životali na obrobju dogajanj pri nas.

Kdor se ne strinja s takšnimi ali podobnimi ugotovi-

tvami, naj nam potem po svoje, veseli bi bili, če bi bilo to tudi optimistično, razloži sedanja dogajanja v zvezi z energetiko, z gospodarsko dejavnostjo, ki v revirskih centrih dan danes še vedno predstavlja prečno tretjino vsega gospodarskega potenciala, posamično pa v Hrastniku skoraj tretjino, v Trbovljah že kar nad dve petini in le v Zagorju vsega četrtno komunalnega gospodarstva. Nedorečena slovenska energetska politika namreč z vso ostrino postavlja v revirjih vprašanja preživetja teh starih delavskih centrov.

Reorganizacija slovenskega elektrogospodarstva in premogovništva, ne vemo že katera po vrsti v zadnjih desetletjih, je ob polletju odpihnili revirski elektroenergetski kombinat Edvarda Kardelja, njegovi deli pa so danes samostojna družbena podjetja Termoelektrarna Trbovlje in Rudniki rjavega premoga Slovenije, tretja delovna organizacija dosedanjega kombinata Rudarska gradbena dejavnost pa se, ob vseh težavah s katerimi se nenehno ukvarja, šele pripravlja na preoblikovanje v podjetje.

Za navadnega smrtnika strahotno visoka vlaganja, na milijone dolarjev v razvoj revirskih premogovnikov, so naenkrat pozabljena prav v trenutku, ko so ti premogovniki sposobni dosežati v investicijskih elaboratih zastavljene količine pridobljenega premoga. Ker pa ni zgrajenih porabnikov manj vrednih vrst revirskega premoga, kaže pa vse, da jih tudi v bližnji prihodnosti ne bo, so rudarji primorani za četrtno zmanjševati v letu dni pridobljenega premoga v primerjavi z lanskim, ali pa z leti pred tem. Nujnost konkurenčnosti premoga na trgu terja od rudarjev tudi zmanjševanje stroškov njegovega pridobivanja, pa tudi če gre pri tem za kar občutno zmanjševanje zaposlenih v premogovnikih.

Če to ni tako, čemu potem junijsko »fajranje« rudarjev, ko so tedensko pridobivali premog le štiri dni in bili prisiljeni že vse petkine ostajati doma, na »nekakšnem čakanju«, čemu potem v revirskih premogovnikih julija ni bilo več nočnih izmen v premogokopnih jamah in tako naprej.

Kakorkoli že, rudarji so prisiljeni čakati na končno odločitev v zvezi s slovenskim premogovništvom oziroma o njegovi uveljavitvi v republiški energetske bilanci. Do odločitve mora priti, pa naj bo le-ta za revirje kar najbolj črna, ali pa naj bi rudarji obdržali velja-

vo doseženo v zadnjih desetletjih.

Tudi energetikom v Trbovljah se ne piše nič kaj dobrega. Katere koli razvojne plane ali pa zgolj razvojne usmeritve pregleduješ, o gradnji novih trboveljskih elektroenergetskih blokih, ki naj bi neposredno tudi odločali o usodi rudarstva na tem koncu, ni sledu.

»Koliko časa ga bomo še kopali, kje si zagotoviti nadaljnje delo,« se verjetno sprašujejo rudarji, ki nenadoma štejejo za tehnološki višek naše družbene proizvodnje.

Stari 125 megavatni blok so res lani obnovili in mu podaljšali življenjsko dobo, a vendar le za vsega deset, morda 15 let, po tem obdobju pa energetikov ni moč zaslediti v »papirjih«, kjer naj bi se odločali o našem razvoju v prihodnje nasploh oziroma posebej na energetskem področju.

Kako do dela?

To vprašanje je v Zasavju vse bolj pereče, pomembno in pisano z vedno večjimi črkami. Ko je bila revirska industrija in premogovništvo ter energetika še konjunktura, je presežna vrednost odtekala drugam, porabljena je bila za razvoj in temeljitev razvoja novih industrijskih centrov pri nas. Za njeno uveljavitev pri razvoju novih perspektivnejših dejavnosti oziroma zmanjšanja odvisnosti revirjev od energetike, je denarja zmanjkovalo, pa tudi če je že bilo na voljo nekaj dinarjev, so bili porabljeni za vse kaj drugega, pač po logiki takrat odločujočih, češ da je energetika nepogrešljiva in edino zveličavna dejavnost med temi zasavskimi hribi.

Vse drugo, kar se je v revirskih dolinah razvilo ob energetiki ali pa zaradi nje, se danes srečuje z našimi splošnimi gospodarskimi težavami. Navajeni miselnosti, da nihče ne sme ostati brez dela, sedaj v različnih podjetjih v revirjih, s ciljem doseganja konkurenčnosti na trgu, z modernizacijo in racionalizacijo proizvodnje, danes bijejo boj za zmanjšanje števila na proizvodnjo »obešenih« delavcev. Tam kjer rezultati gospodarjenja še ostajajo na pozitivni ničli ali pa malo nad njo, se tega problema lotevajo milejše in manj boleče, saj število zaposlenih zmanjšujejo z upokojitvami. Povsem drugače pa je v tistih proizvodnih sredinah, kjer stečajni postopki terjajo neusmiljeno zmanjševanje šte-

vila zaposlenih, ki obremenjujejo siceršnji dohodek podjetja, vse s ciljem, da podjetje preživi in daje preostalim zaposlenim še kolikor tolikšen kos kruha. Pa slednjih v revirjih ni malo, še več jih bo pred zimskim kvartalom, ko najbolj črnogledi napovedujejo najostrejšo krizo v revirskem združenem delu.

Zatečenem številu revirčanov brez dela, število se nenehno povečuje, moramo vsekakor dodati tudi naravni generacijski priliv mladih, dela željnih ljudi, za

ta ali oni veljak prerezal vrstico pred vhodom v novo tovarno, v novo enoto proizvodnje, ki naj bi dajala vsakdanji kruh desetini ali pa celo celi stotnji novih »proletarcev«. Kaj takega v revirjih že dolga leta in desetletja ni v modi. Ostajali smo na zatečenem, zaverovani vase in v svojo veljavo ter veličino, mirno prepuščali kadre, mimogrede povedano izobražene ob našem denarju, drugim in celo nergali, če je kdo motil naš mir s kakšnimi, za revirske pojme, revolucionarnimi idejami in predlogi. Pa so revirji danes tam, kjer so.

Šele sedaj nam je dobrodošla vsaka ideja in predlog, pa se kljub izredno težkim razmeram še vedno ne znamo podvizati in organizirati stvari tako, da bi dale sad čimprej. Že dve leti poslušamo o idealnih možnostih razvoja proizvodnje nekaterih vrst steklenih vlaken, zlasti zanimivih ob prvotnem zaposlovanju nekaj sto novih delavcev, zaradi možnosti številnih aplikacij teh vlaken v različnih predelovalnih obratih. Pa danes še vedno ostajamo pri poslušanju o tem, o tej ideji in predlogu, kaj konkretne ga še vedno ni.

Te dni so v Zagorju ustanovili podjetje SIŽ. Menda gre za strojno industrijo Zagorje, kjer naj bi s precejšnjimi razvojnimi vizijami dobilo delo veliko delavcev, ki se mu morajo odpovedati v presihajočem premogovniku. Lahko bi naštevati še druge ideje in predloge, s katerih uresničitvijo naj bi bilo v revirjih dovolj delovnih mest za prihajajočo generacijo. Seveda v slednje ne štejemo tudi vedno večjega števila novih malih podjetij in obratovalnic, ki rastejo v Zasavju kot gobe po dežju. Slednjih kot vemo sedaj ni prav veliko, žal pa so vsa ta podjetja enega ali največ dveh bolj intelektu-

Ekologija predstavlja dan današnji v revirjih zelo resno vprašanje, če že ne tudi nujno potrebno dejavnost. Ob skrajno onesnaženem zraku so poglavje zase tudi z rudarjenjem načete ter poškodovane površine, kot tale naprimer v Hrastniku, na Blatah, kjer je pred leti povzročal skrbi tudi težko obvladljiv zemeljski plaz.

pojmujejo kakovost dela in dosežkov in še kaj, nujno odrazilo tudi pri zmanjševanju delovnih mest tudi v tej sferi. Pa se ponovno vprašajmo tako, kot se bo ali pa se že, sprašuje marsikdo med nami, pa naj gre zanj ali pa za njegove otroke, kako do dela?

Nove dejavnosti?

Minila so že leta, celo desetletja, ko je v katerem od revirskih delovnih centrov

bo seveda na jesen in zimo, pa tudi del pomladi, ko se bo spoprijemalo z gosto kopreno žveplovega dioksida in drugih »človeku blagodejnih« primesi revirskega zraka.

Vendarle smo omejeni na poletni revirski utrip, ki pa ga že 27 let obeležuje ena najstarejših slovenskih slikarskih kolonij »Zagorje–Izlake«. Tudi letos ni manjkala, saj je deseterica slikarjev iz Slovenije, pa tudi iz Poljske, Nizozemske, Nemčije in Avstrije deset dni ustvarjala svoja dela iz navdihov izlaške in sploh zasavske narave, naravne in kulturne dediščine. Čeprav so črnogledi že pred leti napovedovali labodji spev tej koloniji, se je obdržala še vse do danes. Skupina zagornih volonterjev pod vodstvom doajena kolonije oziroma njenega sveta, je še vedno uspela do tolikšne mere zainteresirati revirsko združeno delo, da je le-tovendar le našlo sredstva za pokritje stroškov bivanja

Slikarska kolonija Zagorje–Izlake že leta izpolnjuje poletni utrip Izlake, zasavskega turističnega kotička. Črtomir Frelj iz Ljubljane pa je tokrat s svojo produktivnostjo slikarja skorajda zasenčil drugih devet udeležence letošnje kolonije, pa naj gre za domače umetnike ali pa tujce, udeležence letošnje kolonije. (slika: Nace Bizilj)

slikarjev in njihovega dela v Medijskih Toplicah. Tokrat je bil glavni sponzor kolonije kolektiv hrastniške kemične tovarne, ki bo na jesen praznoval hrastniškim steklarjem podoben jubilej, ki so ga slednji proslavili pred dnevi ob 130-letnici steklarne.

A glej ga vraga, kot da so revirčani oziroma zasavčani trmasti, kot le kaj. Bolj jim gre za nohte, denarno mišlim, bolj so družabni. Skoraj da ne mine mesec, da v tem koncu ne bi proslavljali visok jubilej delovanja tega ali onega društva, te ali one kulturne skupine ali pevskega zbora. Kaže, da ima kriza tudi to dobro plat, da se ljudje tesneje povezujejo med seboj, da so bolj družabni, manj sami zase in tako naprej. Kako drugače razumeti, da so te dni prav vsi zasavski bazeni nenehno polni obiskovalcev, naj bo mladih ali starih, pa je lani in še leto pred tem prav ta čas sonce gorelo, a so bili kraji za ohladitev, za družabnost in sploh bazeni veliko bolj prazni. Morda pa bo to pojasnilo turistično poročilo letošnje sezone, ko bodo izpostavljali znatno nižje številke domačih gostov na naši rivijeri od tistih v minulih letih? **Svato Krasnik**

Uspel spominski pohod

Na Triglav kot za šalo...

Sredi množice strmih gorskih vrhov Julijskih Alp kipi pod nebo najvišji in najmočnejši med njimi – Triglav, najvišja gora nekdanje dežele Kranjske ter današnje republike Slovenije. Že pred več kot dvesto leti so mu tedanji zemljemerci namenili 2863 metrov nadmorske višine.

Sicer pa izvor imena Triglav niti ni tako pomemben. Bistveno je to, da je Triglav za naša prednike od davnine pomenil nekaj mogočnega, skrivnostnega in nedostopnega. Zato so vedno hrepeneli, da bi se povz-

Organizacijski odbor 5. spominskega pohoda partizanov in mladih na Triglav se na ta način najlepše zahvaljuje za pomoč zlasti: Zavarovalnici Triglav, vojakom-planincem na čelu s podpolkovnikom Slobodanom Lončarjem, jugoslovanskemu vojnemu letalstvu – cnoti iz Brnika, ki ji poveljuje kapetan prvega razreda Anton Mrlak, članom Gorske reševalne službe in zdravniški ekipi, tabornikom Poključkega odreda in vsem ostalim, ki so kakorkoli pripomogli k uspešni izvedbi letošnjega pohoda. Hvala!

V imenu organizacijskega odbora pohoda na Triglav
Jože Čurin

peli nanj. To je bila še posebno želja domačinov, ki so živeli in delali ob njegovem vznožju: kmetje, pastirji in lovci iz Bohinja, Bleda, Gorij, Gornjesavske doline in Trente. Morda se je komu že zdavnaj to zares tudi posrečilo, vendar zgodovina tega ni zapisala. Zanesljivo pa vemo, da so se prvi na vrh Triglava povzpeli 26. avgusta 1778, torej pred več kot 200 leti, štirje pogumni Bohinjci: Luka Korošec s Koprivnika, Lovrenc Wilomitzer in Stare Fužina, Štefan Rožič iz Savice in Matija Kos in Jereke.

Najštevilnejši obiskovalci Triglava so bili v tistem času še nemški in avstrijski alpinisti, pri katerih se je organizirano planinstvo že zgodaj razvilo. Zanje je bil vzpon na Triglav tudi dokazovanje njihove vzvišenosti nad Slovenci in njihove želje, da to deželo z njeno najvišjo goro vred dokončno pomenčijo in utrdijo svoj most k Jadranu. V ta namen so v Triglavskem pogorju zgradili najprej planinsko kočjo Pod peklom (zdaj Staničeva kočja), potem še planinsko kočjo Marije Terezije na Ledinah (zdaj dom Planika).

Temu ponemčevanju naših gora so se odločno uprli zavedni slovenski planinci. Boj za obvladovanje triglavskega pogorja je tako postal boj proti raznarodovanju vse slovenske dežele. Triglav sam pa se je vse bolj uveljavljal kot simbol slovenske samobitnosti in svobodoljubnosti. Pri tem je bil posebno zaslužen veliki rodoljub in planinec Jakob Aljaž iz Dovjega. Od takratne občine Dovje je kupil vrh Triglava in nanj avgusta 1895 postavil majhen železni stolp, ki naj bi bil zavetišče planincem in obenem pomnik slovenskega Triglava.

Od tod tudi pobuda in želja podtriglavskih občin, da se Aljažev stolp proglasi za kulturni, zgodovinski in nacionalni spomenik, in končno po 95 letih, odkar je na vrhu Triglava Jakob Aljaž postavil majhno stožčasto zavetišče, se je Triglav in vse kar je v zvezi z njim še globlje vtisnil v zavest slovenskega naroda. Zato so vse glasnejše zahteve, da slovenski grb s simbolom Triglava ostane tudi v bodoče, popolnoma upravičene!

Ideja o pohodu nekdanjih borcev in mladih na Triglav je vznikla pred petimi leti pri

Skupnosti borcev Prešernove brigade. Predlog je podprla Zavarovalna skupnost Triglav, vojak-planinci kranjske vojašnice Stane Žagar, ki neguje tradicije Prešernove brigade, vse tri podtriglavske občine Jesenice, Radovljica in Tolmin in še nekateri. Ob tem pa velja omeniti tudi nasprotnike, ki so celo napovedovali tragedije med borci, ki se bodo povzpeli na Triglav. Ob prvem pohodu je bilo zadosti metanja polen pod noge, vendar je organizacijski odbor, ki je več ali manj v isti zasedbi deloval vse do letošnjega leta, vztrajal in kljuboval vsem mogočim poskusom zavračanja, da bi pohod postal tradicija. Celotno nasprotniki prvega pohoda danes morajo priznati poraz, to tembolj ker se v petih letih med pohodom ni zgodila nobena nesreča. Iz leta v leto je vse več udeležencev in za pohod se prijavljajo tudi iz drugih koncev Jugoslavije. Letos so se pohoda udeležili planinci iz Novega Sada in tamkajšnje televizije. Žal pa je organizacijski odbor moral za vrniti številne prijave in prošnje, ki so deževale do zadnjega dne.

Ves čas pohoda od Rudnega polja, od koder je v soboto 21. julija krenila kolona pohodnikov, je med udeleženci vladalo pravo planinsko in tovariško vzdušje. Tako je bilo tudi na Kredarici, kjer je bil cilj prvega dne pohoda, združen s tovariškim srečanjem, kulturnim programom, podelitvijo medalj za 3, 4 in 5-kratno udeležbo na pohodih in pa tabornim ognjem, ki so ga pripravili taborniki »Poključkega odreda« iz Gorij.

Tudi vzpon na Triglav je potekal kot za šalo. Nekateri počasneje, nekateri pa hitreje, toda vsi so srečno prispeli na vrh Triglava, med njimi spet Ivan Štular-Čiro, stari znanec iz Podnarta, kateremu, kot sam zatrjuje, pomaga na vrh Triglava gorenska trma. Tu so bili bratje Tollazziji, pa Miha Bobek iz Maribora, ki se je odpo-

vedal kolesarskemu maratону Franja prav zaradi pohoda. Na vrhu Triglava se nam je pridružil tudi Ciril Ribičič, ki je moral prestati planinski krst, pa 9-letni Rok Korošec, učenec OŠ Oskar Kovačič iz Ljubljane, sicer sedmo koleno Luke Korošca, enega od prvih štirih pristopnikov na Triglav 1778 in še bi lahko naštevali. Omeniti velja tudi člane PD iz Nove Gorice, kasneje smo zvedeli, da je to PD Kekec in da so peš hodili vse od Nove Gorice, od nas pa so se poslovili na vrhu Triglava, ko so jo zopet mahnili proti Novi Gorici.

Posebno doživetje pa nas je čakalo na Rudnem polju, kjer se je prav na dan vstaje slovenskega naroda nekaj po 15. uri, pričela sklepna prireditev ob letošnjem 5. spominskem pohodu partizanov in mladih na Triglav. Natanko ob 14. uri so v dolgi koloni prispeli na prireditveni prostor nasmejani in srečni vsi, ki so se tega dne povzpeli na Triglav – goro, ki je Slovincem v kriznih obdobjih pomenila simbol narodnostne pripadnosti, simbol upora proti nasilju in zaslužnjanju.

Z letošnjim pohodom pa so počastili tudi obletnico osvoboditve, in spomin na partizanske patrulje, ki so se med narodno-osvobodilnim bojem povzpelle na Triglav. Pohodnike je pričakala in pozdravila velikanska množica ljudi, ki so se tega dne zbrali na prireditvenem prostoru v osrčju poključskih gozdov. Po nastopu godbe milice, ki se je tokrat prvič javno predstavila s »Triglavskimi fanfarami« je nastopil Partizanski pevski zbor, recitatorji, zbranemu občinstvu pa je spregovoril Ciril Zlobec, član Predsedstva Republike Slovenije. Veselo vzdušje ob srečnem in uspešnem pohodu se je zavleklo pozno v noč. Prireditveni prostor je osamel, verjetno do 6. spominskega pohoda prihodnje leto, do takrat pa srečno!

S fotoaparatom in peresom je pohodnike spremljal
Jože Čurin

Odlok o proglasitvi Aljaževega stolpa je prebral Daniel Azman, podpredsednik jeseniške občine, ki naj bi bila organizatorica 6. pohoda prihodnje leto

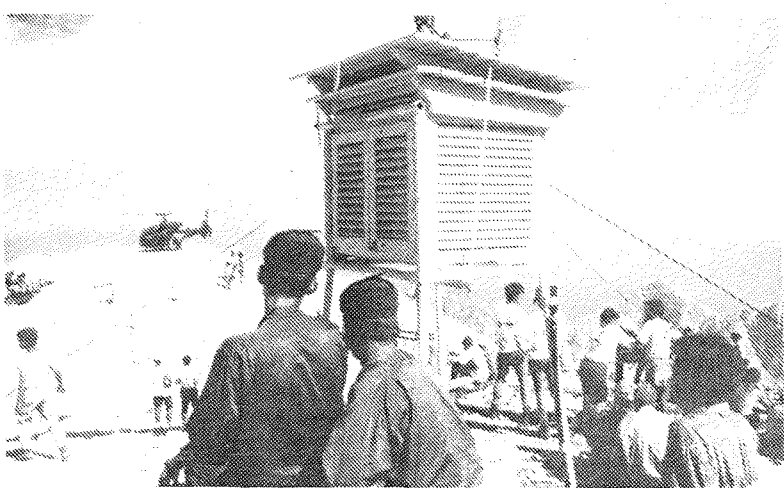
Na Kredarici, kjer je bil cilj prvega dne pohoda, je bilo ves čas veselo. Zvrstile so se prireditve, podeljevanje medalj in tovariški večer ob tabornem ognju

Zbranim na sklepni prireditvi ob letošnjem uspešnem pohodu partizanov in mladih na Triglav je govoril Ciril Zlobec, član predsedstva Republike Slovenije

Že na predvečer pohoda so taborniki Poključkega odreda za pohodnike pripravili družabni večer, ki pa ni smel potekati brez bratov Tollazzijev – na levi

Ogromni delež so prispevali vojaki – planinci Staneta Žagarja iz Kranja ter jugoslovansko vojno letalstvo – enota z Brnika, brez katerih tudi televizija Slovenija ne bi mogla posneti oddaje Zdravo

Med pohodniki so bili tudi Korošci. V sredini sedi Rok Korošec sedmo koleno Luke Korošca enega od prvih štirih pristopnikov na Triglav leta 1778

Na prireditveni prostor so pohodniki prišli v koloni, pozdravila pa jih je množica občinstva

Politkomisar Sime zbira in komentira

Izdaja ostane izdaja!

Kot nepopoljšljiv optimist, kljub temu, da sem bil zaradi tega že večkrat hudo razočaran, sem verjel, da bodo po proglašeni narodni spravi, katere vrh je bil 8. julija v Kočevskem Rogu, prenehali neuteemeljeni napadi na NOB in partizane.

Toda spet sem se krepko uštel. Za veliko presenečenje je poskrbel sam gospod Ivan Oman, šef slovenske kmečke stranke in obenem član predsedstva Demosa, ki je kot član predsedstva republike Slovenije govoril 15. julija na spominski slovesnosti v Šentpavlu pri Podlipoglavu. Komaj teden dni po spravi slovesnosti na Kočevskem Rogu je Oman brez kanca opevane krščanske strpnosti in prizanesljivosti grobo napadel slovenske partizane in jih povsem izenačil z domobranci – Hitlerjevimi plačanci!

Ker gospod Oman pripada Demosovemu krogu, ki ne priznava NOB slovenskega naroda, obenem pa opuša izraze kot so narodno izdajstvo, izdajalec, sodelavec okupatorja, ali pa jih stavi med navednice, sem zbral nekaj dokazov o začetkih narodne izdaje. Te sem našel v Slovenčevem koledarju 1942 XX-XXI leta fašistične ere, ki so ga uredili dr. Ivan Ahčin, dr. Tine Debeljak, Janko Hafner, Mirko Javornik, Drago Potočnik in inž. Jože Sodja.

Te dokaze ne navajam zaradi Omana in njegove družine, temveč zaradi mlade generacije, ki teh stvari preprosto sploh ne ve. Vse navedbe so iz nepodpisanega članka Zgodovinski dogodki v Sloveniji po velikem petku 1941 – XIX.

Naj začnem, z navedbami: »V soboto, dne 3. majnika (1941) je civilni komisar (Emilio Grazioli) na svojem sedežu sprejel zastopnike slovenskih političnih, gospodarskih in kulturnih ustanov ter zastopnike delavstva, katerim je s kraljevim odlokom sporočil zgodovinski sklep o ustanovitvi avtonomne Ljubljanske pokrajine Kraljevine Italije. V imenu navzočih je spregovoril bivši ban g. dr. Marko Natlačen ter dejal:

»Gospod Kraljevi Komisar! Slišali smo besedilo odloka, s katerim se na slovenskem ozemlju, zasedenem po italijanski vojski, ustanavlja Ljubljanska pokrajina. Ta odlok napoveduje z ozirom na etnične posebnosti prebivalstva te pokrajine, njeno zemljepisno lego in njene krajevne potrebe, avtonomno ureditev, v čemer vidimo zagotovilo možnosti za etnični obstanek in razvoj slovenskega prebivalstva. To nam daje povod, da Vam izročimo addresso, naslovljeno na Njegovo Ekszellenco Predsednika Vlade gospoda Mussolinija«.

G. Kraljevi civilni komisar je prevzel spomenico ter obljubil, da jo bo takoj poslal v Rim.

Slovenska spomenica Duceju

Besedilo spomenice, ki jo je slovensko zastopstvo izročilo civilnemu komisarju, se glasi:

»Duce! V trenutku, ko je slovensko ozemlje, zasedeno po Italijanskih oboroženih silah, postalo del velikega Kraljestva Italije, izražamo v imenu vsega slovenskega prebivalstva Njegovemu Ve-

ličanstvu Kralju in Cesarju najspoštljivejšo vdanost in izrekanje Vam, Duce, vso našo zahvalo za plemenite in posebne ukrepe, ki ste jih uvedli za naše ozemlje in ki bodo za nas varno jamstvo življenja in zagotovitev bodočnosti našega prebivalstva. Spoštovanje našega jezika in naše kulture priča, s kako vzvišenim pojmovanjem rimske pravičnosti ume Fašistična Italija vladati narode, ki so pod njenim varstvom. Duce, slovensko prebivalstvo bo dokazalo še bolj v dejanju svojo zahvalo in vso svojo lojalnost.«

To spomenico so podpisali: dr. Marko Natlačen, bivši ban, Ivan Pucelj, bivši minister, zastopnik Jugoslovanske nacionalne stranke, dr. Franc Novak, bivši minister, Ivan Mohorič, bivši minister, dr. Gustav Gregorin, bivši senator, dr. Andrej Gosar, bivši minister, dr. Matija Slavič, rektor ljubljanskega vseučilišča, dr. Jure Adlešič, ljubljanski župan, dr. Janko Žirovnik, predsednik Odvetniške zbornice, dr. Ivan Kuhar, predsednik Notarske zbornice, inženir Milko Pirkmajer, predsednik Inženirske zbornice, Karel Čec, predsednik Trgovske-industrijske zbornice, Albin Smerkolj, predsednik Zveze trgovskih gremijev, Ciril Majcen, predsednik Zveze gostinskih obrti, Karel Kavka, predsednik Zbornice obrtnikov, dr. Jože Lavrič, predsednik Kmetijske zbornice, Jože Jonke, predsednik Delavske zbornice, dr. Vladimir Ravnihar, predsednik Zveze kulturnih društev, dr. Iv. Slokar, predsednik Zveze bančnih in zavarovalnih zavodov, Avgust Praprotnik, predsednik Zveze industrijcev, Adolf Golia, bivši poslanec za mesto Ljubljano, Alojzij Rigler, bivši poslanec za kočevski okraj, Rudolf Smeru, bivši poslanec za ljubljansko okolico, Miloš Stare, bivši poslanec za ljubljansko okolico, dr. Jure Koce, bivši poslanec za črnomeljski okraj, Stanko Virant, predsednik Časnikarskega društva.

Sestanek 105 županov

Dne 5. majnika (1941) so se v Ljubljani v palači Visokega Komisariata zbrali župani vseh slovenskih občin, ki spadajo v Ljubljansko pokrajino. Visoki komisar Ekszellenca Emilij Grazioli, ki je prišel v družbi armadnega generala Marija Robottija ter v številnem spremstvu, je pozdravil došle župane ter izrekel Nj. Vel. Kralju in Cesarju, Duceju in Vojski besede zahvale. Ekszellenca je naglasil, da tolmači misli vsega slovenskega prebivalstva, če se zahvali Vojski za njeno vzorno ponašanje ob zasedbi in po zasedbi. Nato je Visoki Komisar prebral odlok o priključitvi slovenskega zasedenega ozemlja Kraljevini Italiji, nakar je še enkrat poudaril, da hočejo italijanske oblasti v teh krajih vladati s popolno avtoriteto, krepko voljo ter rimsko pravičnostjo, kar bo v blagor slovenskemu prebivalstvu teh krajev. Izrekel je končno pričakovanje, da bo slovensko prebivalstvo tudi poslej lojalno sodelovalo z italijanskimi oblastmi.

Nato je ljubljanski župan dr. Jure Adlešič prebral posebno poslanico slovenskih županov Duceju, katero je podpisalo vseh 105 županov. Ko je Visoki komisar župa-

nom dal še nekaj navodil, je spregovoril poveljnik armadnega zbora general Robotti, ki je povabil župane, naj krajevne oblasti sodelujejo z italijansko Vojsko katera je zdaj v vojnih časih zagotovo najbolj priznani zastopnik italijanskega naroda.

Spomenica slovenskih županov Duceju se glasi:

»Duce! Župani 105 občin, ki sestavljajo Ljubljansko pokrajino, si v imenu prebivalstva dovoljujejo znova izreči svoje veselje in ponos, ker so bili slovenski kraji priključeni Kraljevini Italiji. Duce! Rimske postave so resnično dale mir in pravico temu prebivalstvu ter so globoko segle v srca vseh sodržavljancev, kateri bodo s svojo popolno lojalnostjo in vdanostjo ter s svojim prizadevanjem dokazali, da so tega vredni.«

Ducejeva skrb za Ljubljansko pokrajino

Rim je pravilno ocenil uspešna prizadevanja Eks. Graziolija za novo pokrajino. Zato je bil on kot dotedanji civilni komisar dne 3. majnika (1941) imenovan za Visokega Komisarja v Ljubljanski pokrajini. S tem je Rim hotel ne le dati visoko priznanje svojem vzornemu funkcionarju, temveč je to imenovanje tudi priznanje skrbi in naklonjenosti do nove pokrajine.

Sosvet za Ljubljansko pokrajino

Po določitih odloka o ustanovitvi avtonomne Ljubljanske pokrajine je bil z odlokom Duceja na predlog Visokega Komisarja dne 27. majnika (1941) imenovan pokrajinski sosvet, v katerem so bili določeni naslednji zastopniki:

Bivši ban, odvetnik dr. Marko Natlačen (podatke o dnevu in kraju rojstva izpuščam, pripomba Sime), bivši minister in posestnik Ivan Pucelj, rektor ljubljanskega vseučilišča dr. Matija Slavič, podpredsednik Zveze industrijalcev Franc Heinrihar, glavni ravnatelj Zadrugne gospodarske banke dr. Ivan Slokar, stavbenik in predsednik Obrtne zbornice Karel Kavka, inženir Milko Pirkmajer, glavni tajnik Kmetijske zbornice dr. Jože Lavrič, trgovec Albin Smerkolj, predsednik trgovskega odseka industrijske zbornice, ravnatelj Zadrugne zveze dr. Jože Basaj, Trgovski sodrudenik Lojze Sitar, zastopnik bančnih uslužbenec dr. Vladimir Valenčič, mehanik Rudolf Krušec in kmetijski delavec Karel Rogina.

Sosvet potuje v Rim, sprejem pri Duceju

V nedeljo, dne 8. rožnika dopoldne je bil ljubljanski sosvet z ljubljanskim županom dr. Adlešičem vred sprejet pri Duceju v palači Venezia. Člane sosveta je najprej predstavil Duceju Eks. Grazioli, nakar je Duceja nagovoril (govor izpuščam, op. Sime).

Po tem pozdravnem nagovoru je član sosveta dr. Natlačen prebral v slovenskem in italijanskem jeziku tole izjavo:

»Duce! Dovolite mi, da se vam kot tolmač članov sosveta in vsega slovenskega prebivalstva Ljubljanske pokrajine zahvalim za visoko čast, ki ste

nam jo izkazali s tem, da ste nam dali izredno priliko, da moramo osebno ponoviti izraze iskrene in spoštljive vdanosti ter popolne lojalnosti vsega prebivalstva. Duce! Globoka je in bo hvaležnost našega naroda za plemenite ukrepe, ki ste jih, prešinjene s toliko človečansko in rimsko pravičnostjo, storili zanj in mu s tem dali možnost za razvoj kulture in gospodarskega napredka v naročju Velike Fašistične Italije. Ko boste blagovolili počastiti našo zemljo s svojim visokim obiskom, Vam bo naš narod vesel in s ponosom izrazil svoja čustva. Duce! Tudi Vaše odredbe se v naši pokrajini naglo izvajajo. To so vprašanja, ki so dolgo let čakala rešitve. Ko Vam znova zagotavljamo svojo globoko hvaležnost, si upam izreči upanje, da Slovincem nikdar ne boste odrekli naklonjenosti svojega varstva.«

Duce delegaciji

Na ta pozdrav je odgovoril Duce v daljšem govoru, v katerem je dejal, da ga močno veseli, ko more v Rimu pozdraviti člane sosveta Ljubljanske pokrajine. Zagotovil jim je, da bo moralne in gospodarske potrebe vsega slovenskega prebivalstva te pokrajine osebno preučil ter jim ugodil po posredovanju tovariša Graziolija, ki ima vanj popolno in brezpogojno zaupanje.

Nato je Duce dejal, da bodo strogo izvajana določila, ki jih vsebuje ustava, s katero je bilo za Ljubljansko pokrajino ustvarjeno posebno stanje, še zlati glede jezika in kulture.

Končno je Duce v svojem govoru še dodal, da bo tudi tokrat, kakor je navada fašističnega režima, za besedami prišlo dejanje ter da bo Ljubljanska pokrajina doživela rešitev vseh svojih gospodarskih, duhovnih in kulturnih vprašanj, ki se tičejo njenega nadaljnjega neoviranega razvoja v okviru fašistične Italije.«

Tu sklenem navedbe iz katoliškega Slovenčevega koledarja 1942 XX-XXI leta fašistične ere.

Tako je postal 3. majnik 1941 rojstni dan izdaje na smrt obsojenega malega slovenskega naroda, ki so si ga bili razdelili nemški, italijanski in madžarski fašistični okupatorji. Edina sila, ki se je takrat zavestno temu uprla je bila Osvobodilna fronta slovenskega naroda, ki so jo ustanovili 27. aprila 1941, in ki je pozvala in tudi dejansko popeljala slovenski narod v zanj najbolj usodnih časih v narodnoosvobodilno borbo!

Ta dejstva so, gospod Oman, neovrgljiva, pa najsi so vam všeč ali ne.

Epilog narodne izdaje je znan. Iz osvobodene Slovenije pobegle domobranci, ki so Hitlerju prisegli zvestobo in se je zvesto držali do konca vojne in še celo nekaj dni dlje, ter pripadnike drugih kvilinskih oboroženih formacij, so zavezniški na Korškem razorožili in jih kasneje vrnili Jugoslaviji. Žalostni veliki finale so doživeli na množičnih moriščih v Kočevskem Rogu, v Teharjih in še v nekaterih krajih.

Kot star partizan javno priznam, da me je sram teh množičnih usmrtev, za katere pa sem zelo pozno zvedel

in še to le v meglenih grobih obrisih med zaupnim šepetanjem, vendar zanje ne čutim niti kanca moralne odgovornosti. Moja partizansčina se je namreč zaključila 15. maja 1945. . . .

Narodni izdajalci bodo to tudi ostali kljub vsem jalovim poskusom, da bi demo(s)katično prepleskali in celo polakirali to surovo dejstvo, ki stoji trdno kot Triglav!

Sicer pa narodno izdajalstvo z izdajalci vred ni nič novega pod soncem. Že Sveto pismo stare zaveze zgovorno priča, kako so Izraelci – po Jahvetu izvoljeno ljudstvo – sila ostro ravnali z izdajalci. Kristusov učenec – izdajalec – Juda Iskarijot pa si je z izpeljankami (Judežev poljub, judež, judežev denar, judeževi groši) zagotovil celo mesto v Slovarju slovenskega knjižnega jezika.

Tu je še grški Efiat, pri Srbih pa je po kosovski bitki Branković postal sinonim za izdajalca. Čeprav je bil črnogorski vladika (cerkveni poglavar), je Njegoš v svojem znamenitem Gorskem vencu brez konca milosti obračunal z izdajalci (poturicami). Danes bi si za to prislužil ostro grajo Demosove gospodinje

Pometamo pred svojim pragom

Pasje vroče

Kadar je tako pasje vroče, dogajanja pa se vrtijo s tako naglico, ni prav nič čudnega, da ima človek občutek, da ga prehitevajo po levi in desni. Revez bi najraje sanjal o morju, globoki senci in kozarcu hladne pijače. Pomembne politične odločitve, naglica in ihta, s katero se jih lotevamo, so čas kislih kumaric napolnile do vrha. Zasičeni s poskusi slovenske vlade, da bi septembra obvladovala vse tisto, kar ji očitno uhaja iz rok – zakaj bi sicer s tako naglico zakone ponujali, jih spet dopolnjevali, poskusili znova ali pa si celo premislili in z njimi počakali do nekega manj vročega dne – skorajda ne dovoljujejo, da bi se lotili najbolj vročega krompirja, našega gospodarjenja.

Pred njimi ni kam pobegniti, pa naj politika še tako sili v ospredje. Je meso dražje, bo bencin cenejši, kaj bo s stanarjimi in ogrevanjem? Vprašanja, ki se mešajo še z mnogo usodnejšimi toni – za koliko ljudi jeseni ne bo dela, kje se odpirajo vrata, kdo jih bo moral zapreti, kako do denarja, ali bo med počitnicami navidezni predah navdihnil gospodarske glave z novimi mislimi?

Neučakani ali ne, ljudje že pred iztekom vladinih stotih dni, ko naj bi bila kritika njenih potez dobronamerna, vendarle opazijo predvsem, da je doslej podražila cestnine, bencin. Res je na drugi strani odmerila nezaposlenim za pomoč nekoliko dinarjev več, res se je pripravljena odreči nekaj dinarjev, da bi zasebniki lažje služili svoj kruh in nič manj ne drži, da je namenila 22 slovenskim podjetjem denarno injekcijo, ki bi morala prijeti. Toda naj bodo ljudje še tako neučakani – pomislite, pravijo mnogi, stari oblasti smo dovoljevali, da se je učila 40 let, novi pa očitamo, še preden se je dela sploh pošteno lotila – premika se počasi. Ne zgolj zaradi vladnih odločitev, toda ker sama pristaja na logiko prehodnih časov, ko vsega podreti ne more, da bi lahko nato uspešno spet gradila, je »krivda« nujno deljena. Tekajo od problema do problema, v naglici odločijo, celo uspejo, nato popravljajo, kar hvalabogu ne bi bilo prav nič narobe, če ne bi medtem škoda že nastala, s popravljanjem pa se prej poglablja kot zmanjšuje. Sečnja je že tak poučen primer, vsem popraviljanjem minulih krivic navkljub.

Ob tem ljudje niso spregledali, da so si vladni možje nekaj misli in stavkov, ki jih je prinesel pogovor z Markovičem, pošteno zapomnili. Peterle govori o časih, ko je bistveno predvsem to, da jih preživimo in tudi Markovič je rekel tako. Da je treba sodelovati tudi pri sedmini, je menda povedal Živko Pregl, stavek je sicer v domačih logih dobil nekoliko drugačno podobo, vsebina je ostala nespremenjena. Popuščanje? Ne, spoznanje, da tista šala o gorenjskem psu, ki pred domačijo gloda kost, ko vstane pa ima tri noge, že ne bo vžgala. Kakšna vmesna, bolj umirjena morda, taka pa kaj težko. Ljudje imajo še energijo in tudi v prihodnje je bodo imeli dovolj za razglabljanje, kako vzeti v roke medije in njihovo nenaklonjenost pretopiti v podporo namenom, ki po vseh najodgovornejših zatrdilih nikakor noče biti kakršnokoli podrejanje duha. Imajo zagon, ki ga v pesmi poznamo v besedah »da bi gore premikali«, toda vse to bi počeli hkrati, ko bi vedeli, da bodo lažje dihal. Merili bodo le uspehi, rezultati, presoje, kaj se je spremenilo na boljše. Dokler bodo v strahu preštevali, za koliko odstotkov se je podražilo meso, za koliko mleko, kje bodo vzeli za šolnino, za zdravje, druga plat medalje pa bo manj očitna, bo ostajalo pasje vroče. Vajeni hudega so sicer pripravljeni na vse, pravijo, prehodnih časov pa so ljudje pošteno siti. Naj se oblast hitro uči.

Jelka Zupanič

baročnih oblik . . .

Dante je v Božanski komediji v zadnji, IX. peklenjski krog v samo sosesčino Luciferja postavil izdajalce sorodnikov, domovine, gostov in dobrotnikov. Dante je izdajalce domovine postavil v oddelek, poimenovan po Antinoru, ki je izdal Trojo.

Tudi zahodne demokracije niso prav nič v rokavicah ravnale z izdajalci v drugi svetovni vojni, kar g. Oman prav dobro ve!

G. Omana pa javno pozivam, da če že iz kakršnihkoli razlogov ne spoštuje NOB, naj vsaj ne žali starih slovenskih partizanov, mlade generacije pa ne zavaja s svojimi nedokazanimi trditvami . . .

Uvodoma sem zapisal, da sem nepopoljšljiv optimist tudi glede narodne sprave, vendar to še ne pomeni, da sem tudi tak naivnež, da bi od Demosovega veljaka Omana pričakal, da bi se opravičil starim slovenskim partizanom. Ugotovil sem namreč, da opravičevanje za storjene krivice in neutemeljene obtožbe ni ravno odlika nekaterih Demosovih veljakov. Dokazi so na voljo . . .

Ta komentar sem v dušku napisal na letošnji (zadnji) Dan vstaje slovenskega naroda.

(mednaslovi so iz izvirnika)

Vaš Sime

Po sledih do očetovega groba ali kaj se je dogajalo v Starem logu v dneh roške ofenzive

Zdaj je v Stari log lahko priti. Užitek je peljati se po prelepi dolini Krke. V Dvoru zaviješ na njen desni breg, potem po serpentinasti poti preko Lašč, ves čas po lepi asfaltirani cesti, samo še delček makadama je vmes in že si tam, v Starem logu, štirinajst kilometrov pred Kočevjem.

Prijazna kočevska vasica, kjer je našel zadnji počitek moj oče in še mnogo drugih.

Na kakšen način sem prvič prišla v to vas, se ne spominjam. Bilo je takoj po osvoboditvi in bila sem še otrok. Prestašen, žalosten otrok. Bila je to moja prva daljša pot od doma, daleč preko obzorja, ki sem ga poznala in bila je žalostna pot – h grobu očeta, ki sem ga imela tako rada! Še danes vidim ogromno gomilo. Rdečkasto rjavo prst je pokrivala trupla, dekleta (moja sestra, sestrična...) so zadevala ob kosti, ko so hotela oblikovati grob, blago moških oblek je gledalo vsepovsod ven in vem, da sem razmišljala: Kje neki leži naš ata? Je čisto na vrhu? Na dnu? Kje v sredini? Ali sploh je tu notri? Nihče ni bil poleg, ko so jih streljali, metali v to ogromno jamo, da bi lahko zatrdno rekli: Videl sem ga, on je tudi tam. Če bi grob odkopali, če bi preložili trupla in našli atovega, potem, potem bi verjela... Tako pa, bog ve, če je res tu?

In sem ga v resnici čakala. Še dolga leta. In ga nosila v sebi enakega: nizek je, čokat, okrogloličan. Ličnice ima izrazite, brado mehko zaobljeno, nad krepkimi zobmi kratko pristriženi brki, oči ima tople, rjave, na smeh mu gre in kostanjevi lasje mu kar naprej silijo na čelo.

Tak je bil tudi, ko sem ga zadnjič videla. Nedelja je bila. Oba z mamo sta praznje oblečena. Ata nosi nahrbtnik, mama cekar. Pri vaški kapelici se še enkrat ozreta k nam, ki na koncu hiše gledamo za njima. Po svoji dve hčeri morata v Rajhenau. Pri najstarejši sta »na počitnicah«. Šola se bo pričela in domov morata. Hitro se bosta vrnila, sta obljubila.

Pa ju ni in ni bilo. Tudi sester

ne. Po dolgih devetih mesecih so se vrstile iz taborišča na Rabu in Gonarsu, blede, upadle, ata pa še vedno od nikoder. Kar naprej sem hodila gledat k vaški kapelici, če morda le gre, po tej ali oni strani Krke, pa proti gozdu, od koder so navadno prihajali partizani... In ko so že vsi govorili, da ga nikoli več ne bo, da so ga ubili v Starem Logu, sem ga še vedno čakala, ga pričakovala iz ujetništva, ga videvala v filmih, ga sanjala.

Hodili smo prižigati sveče na veliki skupni grob, za dan mrtvih smo se zbirali pri njem, čeprav so bile avtobusne zveze slabe in avtomobila še dolgo ni imel nihče od njegovih desetih otrok.

Lepega sončnega dne spet stojiva tako z mamo pri grobu. Gozdovi okrog so bili živo pobarvani z jesenskimi barvami, čez košenice je pihljat veter, jesensko sonce je prijetno grelo. Kako vesel bi bil ata takega dne, kako vesel svojih otrok in prvih vnukov! Nežno sem stisnila k sebi svojo hčerko, ki že ve povedati, kako so ubili njegovega deda: »V cerkvi so ga mučili in potem za pokopališkim zidom ubili Italijani.«

Saj res, kje pa je cerkev? Kako, da je ne najdem?»

»Tista, v kateri so jih mučili,« jo gledam presenečena.

»Tu nikoli ni bilo nobene cerkve,« odločno reče in me gleda, kot da nisem pri pravi.

Da ne? Od kod potem ta misel? To trdno prepričanje? Da to razlagam vsem enako, če me vprašajo, kako sem izgubila očeta.

Takrat je bilo pokopališče že urejeno. Skupni grob je bil ograjen s kamnito ograjo, zidom, na široki plošči je živo

rdeč napis: »Pokloni, tovariš, se vrstam grobov! V njih spe naši bratje kot žrtve nasilja. V objemu z junaki sred roških gozdov umrli za nas so kot ena družina, in nas pripeljali do skupnega cilja! Hvaležno spominja se jih domovina.« Piše tudi, da je tam pokopanih 74 ljudi. Atovo ime je posebej zapisano na nekem kamnu sredi grobišča, a v dveh besedah sta dve napaki. Izpuščen je T v primku in namesto Ignac je Ivan. Še pred tem pa je steber, na katerem je zapis: »Za kar sem umrl, bi hotel še enkrat umreti.«

Ne verjamem, da je moj ata rad umrl. Vesel človek je bil, rad je imel življenje. Kako mu je moglo biti ob misli, da pušča deset nepreskrbljenih otrok? Najmlajši je bilo šele šest let! In prav nič junaška smrt ni, če te ulovijo kot zajca in potem streljajo, pokosijo s strojnico in zmečejo v veliko jamo. Ko bi se vsaj lahko upiral, če bi padel v boju! Kako sploh je padel? Saj ničesar ne vem! Le zakaj nisem več spraševala, dokler je bilo še vse sveže, dokler so bile še žive priče, dokler čas ni toliko tega izbrisal ali pa popačil!

Ampak še danes čutim v sebi tisto čudno zadrego in sram, kadar je bilo treba pisati življenjepis, izpolnjevati rubrike. Tolikokrat smo morali to delati! Tisto: Otrok padlega borca – me je vedno motilo. Ne zato, ker bi se sramovala! Ponosna sem bila na to, da je bil med pristaši in organizatorji OF, da je prav on izdajal propustnice, ponosna na spomenico, ki je visela nad mamino posteljo. A sem hkrati vedela, da ni bil borec, tak s puško v roki. Ubit je bil nekega jesenskega dne še z mnogimi drugimi, ki morda niti niso bili na strani osvobodilnega boja. Pa tudi: Kaj bi s temi zapisi! Očeta bi hotela. Nobenega usmiljenja ali baha nja! Samo očeta bi rada! Mama gotovo še bolj moža! Tistih nekaj fičnikov na mesec v zameno zanj, za vse trpljenje, ki ga je

prestala med vojno in potem z nami, kaj je to?

A dokler je bila živa mama, je še nekako šlo, čeprav je bil dan, ko sta tisto lepo jesensko nedeljo skupaj odšla zdoma, začetek konca nekega lepega dne. Ko je umrla še mama, tudi doma ni bilo več.

V meni pa je vse bolj rasla potreba, da zvem, kako je v resnici bilo.

»Ti si bila takrat z njimi. Se še spomniš?« sem vprašala štiri leta starejšo sestro.

Sestrini spomini

»Kako je bilo? Čakaj, da se spomnim!«

»No, ti pa Francka sta bili pri Milki, ata in mama sta šla po vaju, ker se je bližala šola...«, skušam pomagati.

»Ni res,« poskoči. »Takrat šole sploh ni bilo. Med vojno pri nas ni bilo šole.«

Pogleda me očitajoče, češ, bom pa že vedela, saj sem bila zraven in starejša sem!

Ampak jaz sem pred tem pregledala vse šolske kronike. Vem, da je pouk tekkel 1941. in 42. čisto normalno. Gospodični Julka in Justi sta nas učili. Prisilim jo, da se spomni sošolcev, sošolk, različnih dogodivščin... Ne more se načuditi, kako je mogla vse to pozabiti.

»Ja, zdaj se pa spomnim,« se ji odgrne zavesa. »Iskat sta na-

ju prišla. Ampak prav takrat je izbruhnila ofenziva. Zofka je bila že partizanka, Milka je kuhala zanje, ampak s sabo nas niso mogli vzeti. Slavko (bilo mu je dve leti in pol) bi lahko zajokal in jih izdal. Dali so nam nekega mladega partizana, da nam pokaže pot. Zvečer nas je odpeljal v neko dolino in naročil, naj ga počakamo, da pride jutraj po nas. Pa ga ni bilo. Ko se je zdanilo, smo zlezli ven. Ata je rekel, da se bomo žesami kako prebili proti domu. Zavili smo na rob nekega gozda, dobro se še spomnim. Malo ovinka smo naredili in kar padli med Italijane.«

Da, tako je pripovedovala tudi mama. Potem so jih Italijani s kamioni odpeljali v Stari Log v neko hišo...

»Spodaj smo bile ženske in otroci, zgoraj pa moški. Rezin mož (Reza je bila domačinka, ki so jo med potjo v internacijo vrnili domov) je stopil k naši mami in rekel: »Zvezani so, pa tako ga tepejo, da ni toliko celega na njem, da bi roko gor položil.«

Vse smo zajokale. Italijani so nas vse popisali in nas drugi dan začeli poditi na kamion. Jaz pa izkoristim priliko, zmuznem se, stečem pod okno in začnem vpiti: Ata, ata! In veš, da je res prišel? Takrat je pa še mama pritekla za mano. Zavpila mu je:

»Mi zdaj gremo!«

Ata je pa rekel: »Saj pridem kmalu za vami.«

»To so bile njegove zadnje besede,« konča pripoved sestra, vidno pretresena. Vse ji verjamem! Nočem jo popravljati, čeprav sta v mojem spominu še dva stavka, ki mi ju je povedala mama.

Ata: »Si pojedla?«

Mama: »Sem.«

Ata sprašuje po partizanski propustnici, ali jo je uničila.

Nekaj časa molčiva, vsaka po svoje podoživljajva dogodka. V meni koplje dvom, moram razčistiti stvari. Moram!

»Pa si res videla ata pri oknu?«

»Če ti rečem!« Kar užaljena je, da dvomim.

»Pa je bil krvav?«

Sestra napeto razmišlja.

»Ne, ne spomnim se, da bi videla kri.«

»Kako pa je lahko prišel k oknu, če je bil zvezan?« sem spet neusmiljena.

»Saj res. Kako je prišel k oknu? Ampak Rezin mož je tako rekel in jaz sem tudi tako slišala.«

Verjamem. Vse verjamem. Ampak morda je pa pozabila, zamešala. Kaj pa je to dvajset let? Šest let starejšo sestro bom vprašala, ona bo gotovo vedela več. Pa takoj zatarna:

»Al' sem vse pozabila.«

Ko ji povem, kaj me posebej zanima, oživi:

»O, to pa vem! Mama, ata, Olga pa jaz smo šli...«

»Ne bo držalo,« jo prekinem. »Onadva sta šla po vaju k Milki.«

»Menda vem,« začutim užaljenost v glasu, »saj sem bila

zraven.«

Ne upam ji reči, da se dobro spomnim dne, ko sta odšla po njiju, ne upam reči, da vidim celo, kako sta oblečena. Zavrnili bi me, kako se morem jaz bolje spomniti kot ona, ki je šest let starejša. Zato rečem, da mi je povedal brat, da je tisti dan tudi on šel od doma, le da na konju in samo do Rdečega kamna do partizanske bolnice. Pa njegova žena se tudi spomni, njen ata ju je celo ogovoril.

»Pa bo menda res,« reče čez čas. In kot v opravičilo: »Saj sem ti rekla, da sem že vse pozabila!«

Najstarejša bi mi vedela povedati največ! Pa je nisem vprašala, dokler je bila živa! Zamudila sem. Morda pa je več pripovedovala svojemu sinu – prvorojencu, ki je še majhen preživel pekel roške ofenzive in internacije?

Nečakova zgodba

»Ti je mama kdaj pripovedovala o tistih dogodkih?« ga vprašam.

»Vse. Vse vem,« je samozavesten. »Moj oče in mama...«

Pripoveduje, kot vem že sama, kot mi je povedala sestra. Do Starega Loga, kjer so jih zaprli. Tam pa mi postrže z novo varianto:

»Moške so imeli zgoraj z žico zvezane za roke in noge. Ko so šli po stopnicah dol, so drug drugega vlekli za sabo, da so padali, nazaj so jih pa Italijani s koli podili.«

»S koli? Zakaj s koli?«

»Ne vem. Tako je rekla mama.«

»Ampak saj so imeli puške, bajonete. Zakaj s koli? Pa zakaj bi jih vlačili gor in dol? Samo dol so jih, na morišče, se ti ne zdi?«

Napeto razmišlja. Prizna, da imam pravzaprav prav, ampak mama mu je tako pripovedovala in mama že ve...

»Kje pa je bil takrat tvoj oče?« Preverjam, čeprav vem. On je bil ujet drugje in odgnan v drugo taborišče! Nečak pa:

»Z nami je bil. Ampak jim je ušel. Italijanskemu stražarju je skočil za vrat, ga podrl na tla in zbežal v hosto.«

Kot v kaki kavbojki, pomislim. Pa nič ne rečem. Naj živi tak spomin v njem, naj ga prenaša na sina! Kot ljudsko izročilo, se spomnim: iz roda v rod, od ust do ust in pri tem se spreminja, dobimo različne va-

Dr. Ivan Logar

Zapiski terenskega zdravnika

V eni od njih, snažno in lično opremljeni kmečki sobi, spi naš težki bolnik s svojo družico, kmečkim dekletom rdečih lic. Pri pregledu nisem opazil ničesar posebnega. Predpisal sem nekaj zdravil z naročilom, naj kliče svojega zdravnika, če bo huje. Kar oddahnil sem se, ko sem zapuščal mrko stavbo.

Za obisk v bližino Kolinske me je zaprosil dr. J. Upokojenka po policijskem stražniku, 72 let stara ima napade žolčnih kamnov. Ima tudi bolečine v trebuhu. Predpisal sem zdravila za olajšanje. Ženica je svojo hišico zapisala nečaku, ki je prišel z Gorenjskega. Sedaj se stiskajo v mali sobici s kuhinjo starka, nečak, njegova žena in dva otroka. Kaže, da se razumejo.

Zadnji obisk pri 11-letni hčerki uslužbenca Žitofonda. Deklica ima vročino in toži, da jo boli grlo. Mati se boji, da ne bi bila davica, ker imajo še majhnega fantka. Ugotovil sem lahko angino in naročil ponovno zdravnika čez dva dni. Stanovanje je kletno, srednje dobro opremljeno v vili na Kodelevem.

Ura je bila precej po polnoči, ko sem opravil vse obiske. Vsepovsod tiho, mirno, le nek tovorni avto prevaža opeko udarniško z enega konca Kodeljevega na drugi konec.

21. novembra 1950. Torek.

Mimogrede sem obiskal enega izmed najstarejših šoferjev-taksijev na Gregorčičevi. Po rodu Čeh, pri nas že dolga desetletja. Na steni vise fotografije, ki ga kažejo kot mladega tekmovalca s starinskim avtomobilom, kakršni so bili pred prvo svetovno vojno. Bile so to bajne hitrosti 30, 40 km na uro. Mož leži v postelji in stoka za bolečinami v prsih. Padel mu je težak del motorja na prsa, ko je popravljaval avto in se valjal pod njim. Diag. Contussio pectori. Mir, počivanje, obkladki, povoj okoli prs.

Prvi obisk v Zg. Šiški k novemu bloku. Te škatle — stanovanjske kasarne so pričeli zidati že pred 5 leti in jih še danes niso popolnoma končali. V notranjosti so za silo urejene, manjka pa vsega, kar je potrebno za osnovni komfort. V majhni kuhinji se uči neka študentka. Tu sta še fantiček, star 4 leta in punčka, stara 2 leti. Punčka joka in enakomerno stoka že ves dan. Ima tipičen morbilozen izpuščaj po celem telesu, močno kašlja, ima vnete očke in vročino. Isto pri dečku. Ošpice so precej močne in jih letos v jeseni dozdaj še nisem videl. Predpisal sem zdravila, odredil vse preventivne mere in naročil, če bo huje, da zopet kličejo zdravnika. Otroci so zavarovani pri Zavodu za soci-

alno zavarovanje, ker je oče uslužben pri Megradu (Mestni gradbeni zavod). Ta ima svojo bolnišnico, in ta me je spremljala k otrokoma. Je zelo pridna, starejša ženska, pojma o zdravstvu pa ima zelo malo. Tipično za današnje dni.

Pri drugem obisku v Medvedovi ulici sem se zamudil dalj časa, ker se mi je zdel zanimiv in sega v področje polodrasle mladine. Klicali so me na stanovanje enega najstarejših, pa tudi najbogatejših ljubljanskih meščanov. Lepo piše o rodbini prerano umrli mestni arhivar F. v »Kroniki...« Moža, morda njegovega potomca nisem videl, pač pa sem videl sina, ki je visok, postaven, svetlolas. Sprejel me je v sprejemnici neki 40-letni, krepak, črnolas možič s primorskim naglasom. Predstavil se je kot sorodnik, ki je prišel na obisk. Pripovedoval je, da je njegov nečak, 18 letni dijak Srednje teh. šole, dobil živčni napad in bi se rad pomenil z dežurnim zdravnikom, kaj lahko napravi. Fant je tržaški državljani, oče je pijanec in se za fanta ne briga. Mati je bila sicer enkrat pri sinu v Ljubljani na obisku, je pa brez moči pri svojem edincu. Podpirajo fanta strici in tete, bogati kmetje s Primorskega. Denarja ima, kolikor hoče. Drugi letnik Srednje teh. šole je napravil z jako dobrim uspehom. V 3. letniku pa je zašel v slabo družbo in je enostavno opustil študij. Ima čez 200 neopravičenih ur. Stanoval pravzaprav ni nikjer. Enkrat v hotelu Union, drugič v Slonu, kakor je pač naneslo. Je pa izredno lažniv in lahkomijsen. Obljubi vse, zaklinja se, da se bo poboljšal, drugi dan pa zopet vse pozabi in živi staro, brezskrbno življenje. Sedaj so pa fanta sorodniki trdno prišli in samo joka. Iz šole je izključen. Mož

vprašuje, ali ne bi bilo dobro dati fanta na opazovalnico za nekaj časa, da bi ugotovila njegovo stanje. Je pa, kot kaže, miljenček vseh stricov in tet in edini potomec.

Fant stopi v sobo. Je izredno lep fant, visok, temnolas, blede, finih potez, zelo inteligenten in ima, kar je pri moških redko, izredno tenke, dolge in prosojne roke. Vsaka lepota bi mu jih zavidala. Oblečen je naravnost razkošno, vse po najnovejši tržaški modi, skratka elegant prve vrste. Po razvoju je tipičen pubertetnik 15-16 let, razvijen, brezskrben, lažniv edinec. Raznežen. Pri pregledu nisem opazil nobenih duševnih defektov, malce je suh, kakor vsak izbirljen edinec. Njegova povest med hlipanjem in jokom je prav kratka. Pajdašil se je s tovariši, ki so jih že vse pometli iz šole. Sedel je cele dneve po kavarnah in hotelih, jedel torte in pečenke. Za deklice ne mara. Če je res? V šolo si ni upal, ker se je že na začetku sprl s profesorico za slovenščino, ki ga je kot razredničarka trdo prijemala. Hoče iti v Koper za risarskega pomočnika in bo vse popravil. Boji se nikogar, saj mu nič ne morejo, ker ni jugoslovanski državljani. Stricu je po dolgem premišljanju končno obljubil, da gre z njim domov, kjer bo delal na posestvu in se učil. Verjetno je upravičen stric strah, da bo pobegnil. Dobil sem njegov naslov.

Naslednji obisk za Bežigradom pri 41-letni modistki. Dobil sem jo v kuhinji pri šivanju. Kuhinja majhna, zanemarjena. Zena ima tri polodrasle otroke in jih sama živi. Posel ji gre dobro, samo dela vsak dan pozno v noč. Na desni nogi se ji je napravil majhen mehur, ki jo zelo srbi. Pred 4 dnevi ji je dal zdravnik zdravila. Toda, vedno slab-

Vito Globočnik, Talci, 1945 (list iz mape Herrvolk)

riante ali drugače ene zgodbe... Zdaj razumem borbe, ki so se na srečanjih tako radi prepirali okrog kake bitke. Vsak je trdil svoje, se zaklinjal, da je bilo tako in nič drugače. Vsak je bil prepričan v svojo zgodbo, ki jo je nosil v sebi. In verjamem, da niso lagali. Tako so pač videli stvari po tolikih letih. Spomin je hudo nezanesljiva stvar. No, kako različno se, zdaj vidim, moji spominjajo dogodkov!

Ampak jaz bi se rada dokopala do resnice! V knjigah je to gotovo kje zapisano! In se zakoplen mednje. Preberem Jarčev Partizanski Rog, Zbornik dokumentov in podatkov NOB jugoslovanskih narodov, Borbe na slovenskem od junija do avgusta 1942, knjigo Zločini italijanskih okupatorjev v Ljubljani-

ski pokrajini-Internacije, članke v Obzorniku, Borcu, izpisujem vse, kar bi mi lahko osvetlilo dogodke, vezane na »našo« tragedijo – V Dolenjskem listu, Naši ženi, Kočevskih novicah, TV 15, v Naši obrambi...

Radko Polič piše v Borcu leta 1979:

»V Stari log so pripeljali vsakega ujetnika, partizana ali civilista, moškega ali ženskega ali otroka pred kolonela, ki je operiral s polkom v tem delu Roga in če mu ujetnik ni vedel ali hotel povedati nič zanimivega, je kot rimski imperator pokazal s palcem v tla in izgovoril le besedico: »Morti!« Nesrečneža so odpeljali na staroško pokopališče in ga za zidom ustrelili. Tako je končalo v Starem logu 50 in več partizanov, aktivistov in drugih prebival-

cev, ki so jih ujeli vojaki kolonela, ki ga je popadla morilska strast.«

Torej so streljali tudi posamično, ne le skupino, kjer je bil moj ata! Tudi brat Edvarda Kardelja je v skupnem grobu. Bil je partizan, član kulturniške skupine, nekje tam zajet. In to ni bila le morilska strast enega kolonela! Taki so bili ukazi generala Robottija na sestanku v Kočevju 2. julija tistega leta!

...Roške gozdove je treba popolnoma obkoliti, preprečiti vsakemu odhod iz njih, gozdove same pa v vseh smereh in v strnjenih vrstah preiskovati in uničiti, pobiti ali ujeti vse, kar je partizanskega v njih. Na upor partizanov je treba odgovarjati z ognjem in mečem! ...Najstrožje ravnanje z ljudstvom, ki Italijanov ne bo niko-

li ljubilo! Ni treba imeti nobenih pomislekov in pri interniranju prebivalstva naj se ne omejujejo. Mussolini ni nasproten množični izselitvi prebivalstva in novi poselitvi izpraznjenih krajev. Čete naj bodo v svojih pohodih trde, stroge in zagrizene, vojno letalstvo pa naj uporablja Dolenjsko in Notranjsko kot svoje vežbališče... V celoti naj uporabijo vso potrebno strogost. Vojskovanje s partizani je treba opravljati kot delo krvnika ali še strožje in še bolj krvavo. Z interniranjem je treba pokrajino popolnoma izprazniti, pri trem pa postreliti vse, ki so krivi ali osumljeni komunistične aktivnosti. Interniranja in izselitve naj imajo namen izenačiti politično mejo z italijansko narodnostno mejo, kar pomeni, da so predvideli popolno izselitev slovenskega ozemlja takojmenovane Ljubljanske pokrajine. Zato naj bodo čete na svojih pohodih zagrizeno bojovite, polne bojnega sovraštva!...

Iz uradnih italijanskih zapisov zvem tudi, da se je 3. faza roške ofenzive razdivjala v času od 14. do 24. avgusta, torej ravno takrat, ko so bili tam moji najbližji. Na dan 17. avgusta se je vihar na Rogu dobesedno razdivjal. Celotna dolžina strnjene obročja je bila 38 km, gostota obkolitve – dva vojaka na meter, na en italijanski polk je prišla približno dva kilometra dolga fronta, številčno razmerje vojske pa je bilo 1:100 v korist sovražnika. Italijani so prečesali vse ozemlje kot z glavnikom, prodirali so sto do dvesto metrov, se ustavili, da bi vzpostavili zvezo in uredili linijo, pred napadom na sam vrh pa bombardirali Rog poldrugo uro z eskadriljo lahkih bombnikov in z artilerijo. Dvajsetega avgusta so v strelcih prodrli z vseh strani proti središču obkoljenega območja...

No, takrat je bilo za vse v Starem logu že konec ofenzive. Za mnoge tudi konec življenja.

Vznemiri me zapis: »Ko je v petek, 14. avgusta, začela italijanska vojska sklepati obroč okrog Roga, so vojski mobilne skupine Macerata na poti proti Rajhenavu pobirali po vaseh moške, ki jim ni uspelo pobegniti. Tako so v vaseh Koprivnik, Staro brezje, Rajhenau nalovili 20–30 mož in jih 15. avgusta močno zastra-

žene odpeljali do kakih 15 m široke in 10 m globoke kraške jame, ki leži okrog 700 m zahodno od Rajhenaua. Ob robu jame so postavili mizo, za katero je sedel italijanski oficir in zasliševal ljudi. Po zaslišanju jim je prebral smrtno obsodbo, nakar so jih postrelili in zmetali v jamo.«

Torej tisto v Starem logu ni bilo nič posebnega! Tako in podobno se je v tistih dneh dogajalo povsod na ozemlju, kjer je divjala ofenziva! Tudi o tem mora biti kje vse lepo zapisano! Samo išči, išči, si rečem!

»Štiriindvajsetega avgusta, ko se italijanska ofenziva vali z Roga v Suho krajino, enote divizije sardinskih grenadirjev v Starem logu postrele 70 mož. Vasi niso požgali. Najbrž so jo hoteli ponovno uporabiti za svojo postojanko...«

Zgrozim se ob ponovnih Robottijevih ukazih: »Kamor pridete, mi spravite izpred nog vse ljudi, ki bi nam lahko streljali v hrbet! Ne brigajte se za nadloge prebivalstva! Hotelo je to imeti! Naj torej plača! Postrelite vse elemente, ki so krivi ali osumljeni komunistične aktivnosti! Internirajte neomejeno vse in še bolj zaostrite ta strogi sistem, da dobijo vtis, da zanje ni več izhoda. Čete naj bodo zagrizeno bojovite! Ne napravite spet napake – ne podcenjujte sovražnika! Imetje upornikov naj se da družinam naših padlih...«

V Kočevskih novicah iz leta 1957 me posebej vznemiri zapis: »Naletimo na civilne begunce, ki so se nam pridružili (Kočevski četi). Ponoči smo hodili, podnevi pa smo se zavlekli med skalovje v goščo in počivali.«

So bili tam moji? Čisto verjetno. »Zvečer smo se napotili proti Suhi krajini, da prečkamo cesto Kočevje–Stari log, po kateri so neprestano vozili italijanski tanki in kamioni. Pri cesti ugotovimo, da za nami ni civilistov. Pošljemo patrolo nazaj, a jih ni več našla.«

So bili tam moji? V Delavski enotnosti preberem, kako so 17. avgusta Italijani pobijali vse, kar jim je prišlo pred puško, izseljevali so celotna naselja, pobijali ranjence. V Borcu iz leta 1957 berem, kako so borci dobili ukaz: »Domaćini domov, ostali pa, kamor veste in znate!« Prebiram o posameznih usodah, o skupinah borcev, ki so se prebijali iz

pekla, o partizanskih bolnišnicah, nemočnih ranjencih... Dokončno spoznam: moji so bili le majhen delček te strahote. Doletela jih je ista usoda kot mnoge druge. A bilo jih je veliko, trpinov, tiste dni v Starem logu, pobitih in interniranih, o tem mora biti kje natančen popis dogodkov, seznam ljudi.

Na občinski odbor ZZB v Kočevje moram, sklenem. Oni imajo gotovo vse to v svojem arhivu ali pa me bodo vedeli napotiti k pravemu viru. Pa dobim v resnici le prijazen odgovor. Karničnika, ki mi predstavi tov. Ožbolt, s katerim sem že prej stopila v stik preko telefona. On da je bil takrat tam, sem zvedela. Pa ne zvem nič bistvenega novega. Fotokopija spomenika, nepopoln seznam tam pokopanih žrtev, na katerem popravi napaki v očetovem imenu in obljudi, da bodo popravili tudi na spomeniku; tov. Ožbolt pa je prišel v Stari log šele štirinajst dni po poboju. Gomila je bila takrat še sveža, grob se je začel posedati, videl je tudi, da so bili pokopani plitko, oziroma je bila jama do vrha polna trupel. Grobišče da so uredili tako, kot je danes, šele za dan borca 1960. leta. Kaj več bi mi morda povedala Marija Dulc, domačinka, ki še živi v Starem logu.

Kako se razveselim! Živi vir informacij so mi našli, splačalo se je pripeljati do sem! In brž se odpeljem na naslov, ki mi ga dajo.

Takoj jo prepoznam. Pri njej smo se vendar vedno ustavili, kadar smo šli z mamo na očetov grob. Samo da so prej imeli gostilno, zdaj pa je zadaj trgovina, ki jo vodi njena hčerka. Gospa Marija je bila z našimi v internaciji. Obe sva veseli, ko se prepoznava in obudiva spomine, zlasti na mamo, po kateri je tudi njej hudo, da je ni več. Ona pa je še vedno živahna, bistra, vsega se spomni, celo datumov ni pozabila. Nekako takale je

Marijina zgodba

»Moja mama je bila Slovenka, oče pa Kočevar, a sta oba govorila slovensko. Oče se je na Dvoru izučil za kovača. Še pred vojno je umrl. Ko so se Kočevjarji začeli seliti, je moja mama rekla:

»Nikjer mi noben ne bo nič šenkla, nikamor ne grem!«

Nadaljevanje prihodnjic

še je, noga silno oteka, vsa je rdeča. Ugotovil sem šen in odredil bolnico.

Nekako ob 11. me kličejo k nekemu otroku v Dravlj. Ceste so puste, prazne, ko zapeljemo z avtom proti Šiški. Niti ni premrzlo.

Levničkova ulica je še naprej od zg. šišenske šole v malem delavskem naselju z majhnimi, lično izdelanimi hišicami. Bolnik je 3-letni sinko uslužbenca Električne cestne železnice. V kleti je majhna vlažna sobica. Služi obenem kot kuhinja in spalnica, drvarnica in shramba. To je slika ene največjih mizerij, kar sem jih doslej videl. V kotu železna pečica, kjer se kuha za vso družino. Ob pečici sušijo pleničice in po sobi se razširja vonj po topleni urinu. Ob pečici majhna omara z razbitimi vrati, kjer je kuhinjska posoda. Obenem je shramba za drva in krompir. Saj ga ni veliko. Ob steni je postelja, kupljena pred 50 leti, kjer spita žena in mož. Ob drugi steni enaka postelja, kjer spi in živi ženinova mati. Ob vratih majhna, lesena stajica za 3-letnega otroka, našega bolnička, ob mali mizici košarica s 3-mesečnim, slabotnim dojenčkom.

Ali je še ostalo kaj prostora? Je prostor. Ob majhnem oknu pa je še ena malo večja košara, kjer dremle 14-mesečen otrok. Kako malo prostora rabi človeško bitje! Šest ljudi, od stare žene do najmanjšega dojenčka se drenja v kletni sobici v velikosti 16 m². In oče je pridobitni član človeške družbe! Saj prevaža potnike po Ljubljani, da bo dosegel in presegel 5-letni plan. Delavnemu človeku vse pogoje za življenje! Ironija socialistične družbe! In prošnja za večje stanovanje je signalizirala vse merodajne faktorje od zgoraj navzdol in od spodaj navzgor. Pa

k stvari. Fantek ima bronco, katar z vročino. Odredim dober zrak, toplo sobo in neki sirup. Sic!

Ob pol polnoči sem bil pri 25-letni ženi čevljarja v Janševi ulici v Spodnji Šiški. Tipična predvojna železničarska četrt z majhnimi, dolgočasnimi hišicami.

V sobi je pusto, mrzlo, brez napeljav električne luči. Majhen dečko se dere z nago ritko na očetovi postelji. Žena ima močno angino. Ordiniram neke praške in topel čaj. Pri družini se pozna, če je gospodinja bolna. Vse narobe in razmetano v kuhinji, da moram paziti, da kaj ne ubijem, ko zapuščam bolnico.

Mislil sem, nekaj uric spanja le ujamem. Toda nekako ob 3. uri prištoklja neki možič in se dere nad dežurno sestro. Njegov otrok umira. Če ne bo takojšnje pomoči, pa saj je gotovo že umrl. Zvečer je bil zdrav, ko je šel spat, sedaj pa umira. Kaj je otroku, sestri ni znal razložiti. Preklinjal je miličnike, ki ponoči spe in se ne javijo, da bi lahko telefoniral po rešilni avto. Preklinjal je številko viškega zdravnika, ker ni vstal. Preklinjal je sestro, ki noče takoj zbuditi zdravnika. Št. Vid namreč ni naš rajon. Slišal sem ves razburljivi pogovor in vstal. Vsak tak slučaj je zame zanimiv in poučen. Iz moža izvlečem, da je doma iz Podgore v bližini Št. viške cerkve. Bolan je njegov 3-letni sinko. V službi je v Litostroju. Komaj ga pomirim. Takoj naročim rešilni avto, da pride otrok čimprej v bolnico. Sam sem spremljal avto. Med čakanjem do prihoda rešilnega voza je pričel zapet preklinjati. Poslal je vso Jugoslavijo k vragu in grozil, da bo vse doktorje in reševalce javil na Ministrstvo za zdravstvo. V 10 minutah smo na mestu težkega

bolnička. Otrok mirno spi v kuhinji, zdrav, brez vročine. Mati pove, da je imel otrok hude krče v obrazu in trzaje po celem telesu. Bila je tetania. Odredil sem, da naj drugi dan peljejo otroka k zdravniku. Moram priznati, da je slika pri tetaničnem otroku zelo vznemirljiva in strah upravičen. Toda tako surovega možakarja, kot je bil ta, že dolgo nisem videl. Kaže, da je duševno defekten.

Ob 5. uri zjutraj zadnji obisk. Vodmatska ulica, Moste. Bolnica je stara 52 let. Na vratih me pričakuje toga žena gladkih črnih las, oblečena v dolgo temno obleko. Nekaj nenavadnega. Pozneje sem zvedel, da je uršulinka mater Beata. Po razpustu samostana je nekje v službi. Je pa zelo nesrečna in si želi nazaj v samostan. V veži je oltarček z lepo izrezljanim Kristusom, ki ga je prinesla s seboj iz samostana. Velika kuhinja je urejena, na mizi brevir. Slika kakor v samostanu. Mati bolnice je bila ob štedilniku, lepa žena črnih las kljub starosti 76 let. Imela je 17 otrok, živi jih še 11. Sama pravi, če hočeš dočakati srečno starost, moraš imeti dosti otrok. Na vprašanje: kaj pa socialne razmere? je sklonila glavo in ni odgovorila. Vrsta krasno opremljenih sob. Pravi Bidermayer. V zadnji sobi bolnica. Starejša samic, precej blede. Muči jo revma. Pojedla je preveč aspirinov in dobila srbeč izpuščaj. Diag. Urticaria. Neurosis cordis. Ordiniral sem kalcij in mazilo. Valeriana tudi dobro pomaga. V oči mi je padel čudovit model srebrnega križa. Fino izdelan, starinski, vreden premoženja. Hišo sem imenoval hišo skrivnosti.

Po šentpeterski cesti je mrzlo, vlažno. Strete z dolgimi črnimi rutami počasi izginjajo v cerkvi sv. Petra.

8. januarja 1951. Ponedeljek. Nočna dežurna

Moram pripomniti, da smo dobili nov avto, sicer star toda ima vse šipe in mu ni kaj očitati. Šofer je mlad fant, ki je šele 14 dni pri reševalcih. Dela je bilo veliko in vsa noč je šla v obiske. Vse je bolno. Večinoma gripa, prehlad. Te gripe v tem deževju so nekaj posebnega. Gledam jih, opazujem in moram reči, da so še najbolj podobne oslovskemu kašlju. Neprijeten, suh kašelj, vdihaš lahko, izdih je boleč in težak. Vleče se pa bolezen kar dolgo. Komplikacij k sreči ni hudih.

Ljudje so se navadili, klicati k majhnim otrokom, starim teden, dva. Kako naj jim pomagam?

Prvega sem obiskal slikarja, doma iz Savinjske doline. Je lepo okrogel, nežen, dobro ohranjen stariček 70 let. Kaže, da se zelo čuva. Majhen prehlad in že jemlje zdravila na debelo. Stanovanje na Zrinjskega ul. je precej veliko in dobro opremljeno. Na hodniku me sprejme ženka, lepa dama okrog 60 let, Ljubljanka po rodu. Slike in kipi vsepovsod. Posebno všeč mi je leseni kip nekega svetnika, ki te sprejme in pozdravi v predsobi. Kaže, da mož rad slika otroke, ker je otroških deklških glavice vse polno. V zadnji sobi ima čisto belo opravo kot nežna deklica in tudi postelja spominja na deklško sobo. Okrašena je z nežnimi okraški. Mož je bistrih oči, tenke kože in rdečih lic, morda od vročine. Ima pa predsodek, da je treba biti poleti malo oblečen, pozimi pa veliko, četudi je toplo.

Nadaljevanje prihodnjic

Ne izkrivljati resnice o preteklosti

Ob Dnevu vstaje slovenskega naroda sta Zveza koroških partizanov, področni odbor in Zveza slovenskih izseljencev SPD Edinost iz Pliberka pripravili enajsti pohod: »Po poteh Domnove čete«.

S tem so ne samo počastili spomin na dvanajst junaške smrti preminulih borcev Domnove čete, ki so težko ranjeni zgoreli na Apovnikovi domačiji, ampak so se hkrati poklonili še vsem padlim borcem, ustreljenim talcem, pobitim in umrlim v raznih koncentracijskih taboriščih.

Lipe Kolenik-Stanko, vojaški vojni invalid, osrednji govornik, je poleg drugih opozoril, da je na Koroškem več kot štirideset grobišč narodnoosvobodilnega boja. Kljub številnim drugim žrtvam, izseljevanjem mnogih slovenskih družin že pred, zlasti pa med vojno v času nemškega nacizma v Avstriji, terorju in še drugim grozodejstvom, pri tem niso bili izvzeti niti duhovniki, župnik Vinko Poljanšek iz Škocjana je bil že 1938. leta prva žrtev nacizma, se morajo še danes bojevati.

Naj se to sliši, kakor da to ni res ali pa nemogoče je vendarle tako, da se morajo prav partizanski borci in njihovi sodelavci zoperstavljati pojavom neonacizma, revanšizma in se celo nesramnemu potvarjanju antifašističnega odpora izpred vojnih dni in narodnoosvobodilnega boja. Pri tem izkrivljanju so, poleg posameznih političnih krogov, še kako dejavni pripravniki heimatdiensta. Kaže, kakor da so prav ti,

Spominsko obeležje pri Apovniku na Komelju

ki jim je osvobodilni boj in slovenstvo velik trn v peti, bili žrtve in bojevniki proti nacifašizmu.

Splošno je sicer znano kdo se je dejansko boril proti temu pojavu, ki je v Avstriji, v Italiji in še kje pognal tako globoke korenine. Pa vendar povejmo, da imajo v tem boju, se pravi v predvojnem antifašističnem odporu in narodnoosvobodilnem boju prav koroški partizani in njihovi sodelavci posebno mesto. Eni in drugi so se v okviru slovenskega narodnoosvobodilnega boja borili za zmago nad nacifašizmom in pri tem prispevali velik delež k demokratični ureditvi Avstrije. Namesto, da bi jim bile te oblasti za vse to hvaležne, so tarče raznih napadov in izkrivljanj.

Borci in sodelavci so skupaj z demokratično usmerjeno avstrijsko javnostjo nad tem ogorčeni. Ob tem se z bolečino v svojih srcih spominjajo poleg drugih dogajanj tudi primera pri Apovniku na Komelju. Zveza koroških partizanov je na tem kraju, kjer je bila osrednja komemorativna svečanost 28. 5. 1972 postavila dvanajstim padlim borcem Domnove čete spominsko obeležje. Očitno je koga to motilo in so ga neznani 31. 10. 1976 razstrelili. Avstrijske oblasti storilcev niso odkrile. Lahko si predstavljamo kdo je pri tem sodeloval ali pa to vandalsko dejanje zasnoval. Zveza koroških partizanov je seveda na novo postavila spominsko obeležje.

Partizanski borci s svojimi sodelavci v zamejski Koroški bodo tudi v bodoče ostali pogumni, pokončne drže, zazrti v prihodnost za bratstvo in enakopravnost, za trajen mir ter srečo vseh ljudi. Pri tem računajo na pomoč avstrijske demokratične in evropske javnosti.

Drago Miklavc

Spomnili so se dogodkov iz leta 1942

Prireditvam in spominskim slovesnostim, ki so se zvrstile v počastitev dneva borcev, le-te so bile tokrat v manjšem številu pa tudi bolj umirjene, je treba prišteti tudi spominsko slovesnost ob cesti Prezid-Cabar v Tatinski dragi, kjer so odkrili spominsko obeležje, posvečeno spominu na veliko partizansko zmago 19. aprila leta 1942, ki so jo izbojevali slovenski in hrvaški partizani, in spominu na vrnitev goranskih internirancev septembra 1943 iz italijanskih taborišč.

Več kot tisoč udeležencem tega srečanja, med njimi so bili številni predstavniki borčevskih organizacij republik Slovenije in Hrvaške, skupina borcev NOV iz Boljuna pri Trstu, je med drugimi govoril Mitja Tollazzi, predsednik Odbora skupnosti borcev NOV Notranjskega odreda, udeležence pa sta nagovorila tudi Branko Kovač, predsed-

nik občine Čabar in Vlado Mihaljevič, član RO ZZZB NOV Hrvatske. Na spominsko slovesnost v Tatinsko drago je prišla tudi Patricia E. Lacefield iz Nottingham Line, Alabama, ZDA. Njen oče je bil doma iz Erzenov v bližini Tatinske drage, eden od njenih sorodnikov pa je bil v takratnih bojih celo padel. Slovesnost je bila za Patricio enkratna priložnost, da je tokrat prvič obiskala Jugoslavijo.

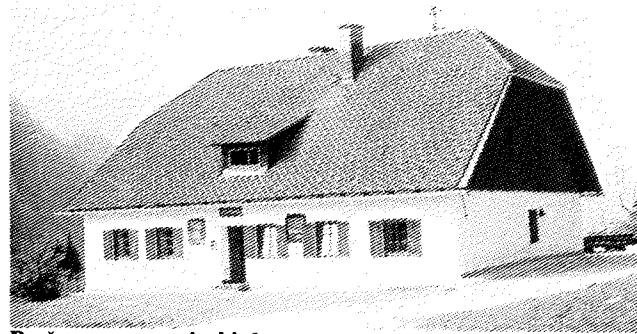
Ob tej priložnosti velja omeniti tudi slovesnost na Muljavi, ki je bila združena s slavnostno sejo občinskega odbora ZZZB NOV Grosuplje. Po podelitvi priznanj in plaketa ter po kulturnem programu so odprli še razstavo domobilnih enot, temu pa je sledilo tovariško srečanje borcev z mladimi ter občani Muljave ter udeleženci iz drugih občin.

Jože Čurin

Obujanje spominov

Ob dnevu borca je organiziral občinski odbor ZZZB NOB Domžale izlet članov na avstrijsko Koroško. Obiskali smo kraje, kjer so bili ob koncu druge svetovne vojne hudi poslednji boji. In to v Rožu, Podjuni, Zili. V teh

sledice bo imela do zadnjega diha. Po končani moriji so hišo in žrtve zažgali. O tem grozljivem dogodku nam je pripovedoval predstavnik ZB koroških partizanov. Ob koncu nam je povedal, da koroški Slovenci še danes nimajo

Peršmanov spominski dom

kraji so se borili naši borci osmih narodnosti. Po gozdovih so raztreseni njihovi grobovi. Mnogi so padli za dobro nas vseh. To v spomin in mnogih v opomin.

V Peršmanovem spominskem domu, na hribu nedaleč od Železne Kaple, je muzej antifašistične borbe na Koroškem. V tej samotni hiši smo se seznanili z grozljivim dogodkom ob konca druge svetovne vojne. V tej samotni domačiji so kakor divja zver pridrveli vojniki SS čet in izvršili nad nedolžnimi prebivalci neopravičljiv zločin. To je bilo 25. aprila 1945. Ubili so vse prebivalce te samotne hiše. In to: sedem nedolžnih otrok, njihove starše, staro mamo in teto. Po naključju se je rešila le mala deklica. Ta živi še danes, a grozljive po-

osnovnih pravic. Za njih vojna še traja. Obsodil je predstavnike naše nove oblasti, ki obiskujejo največjega sovražnika koroških Slovencev in obiskujejo grobove belogardistov, ki so bili plačanci okupatorja in njihovi zvesti sodelavci. Tudi mi mislimo isto.

Vprašam se: kdaj se bo kdo od oblastnikov poklonil partizanski grobovom, ki jih je mnogo po kočevskih gozdovih in drugod! Preveč žrtev je bilo, da bi vse odpustili in pozabili.

O tem grozljivem dogodku je bila pred kratkim oddaja po radiu. O njej je govoril tovariš Luc, predsednik koroških borcev.

Člani ZB si želimo še več takih srečanj, ki nas družijo v teh usodnih in težkih trenutkih.

Danica Zidarič

Vesel in tudi koristen piknik

Društvo invalidov občine Piran je v soboto, 23. junija, pripravilo piknik za svoje člane in njihove svojce. Piknik je bil na Krogu nad Sečovljami. Začel se je že v dopoldanskih urah in je trajal do večera. Invalidi so se zabavali z različnimi zanje primernimi družabnimi igrami, ki so bile obenem tudi rekreacija in zabava v naravi.

Društvo je odprto in se vanj lahko vključijo vsi invalidi ne glede na to, kdaj in kje je kdo postal invalid. Včlanjenih je tudi precej VVI, vendar je v naši občini še vedno veliko vojaških invalidov, ki niso včlanjeni v društvo, ki jim, če drugega ne, lahko priskrbi dovoljenje za brezplačno uporabo zimskih bazenov v Strunjanu in Portorožu.

Žarko Žbogar

Odmevi

Po jutru se dan pozna...

... Tisk je sedma sila, ki piše samo to, kar je vseh dvema vesilama...

Žarko PETAN

Dogodki včerajšnjega dne potrjujejo to resnico. Če ni tako, potem se ne bi zmagovita stranka tako potegovala za vpliv nad tiskom pred našim mladim in še hudo neizkušenim parlamentom.

Napisana beseda ni smet v vetru. Je tu, pred nami in ostaja zanamcem. Človeku da misli in presoja v vplivom. Seže v dušo. Lahko jo obogati z novimi spoznanji ali pa napolni s sovraštvom. To velja za politiko in šport. Oboje enako. Do vrelišča zna pripeljati vzdušje. Posledice so nam že dokaj dolgo znane.

Vrstijo se, žal od novinarjev nepreverjena pričevanja. So včasih tudi polna neresnic, pretiravanj in prikritega sovraštva. Sprašujemo vas, komu na čast in čemu naj služijo mastni naslovi in podnaslovi, kot na primer - »Osvoboditelji so slabši od sovražnika.« Mislimo, da kar revanšizmu.

Smo za to, da pridemo z resnico na dan, seveda podprto z dokazi, pa naj bo še tako boleče. Samo še žive priče dogajanj z dobrim spominom, ki zdaj na novo tako burijo duhove. Ne pozabimo, da ima vsak zakaj tudi svoj zato. Ni posledice brez vzroka. Ni je hujše kuge, kot je čas revolucij in vojn. So meka psihopatov vseh strank in vrst. Še posebej gorje ljudem, če dobe taki iztirjenci v roke oblast. To smo prav mi - naša generacija - čutili na lastni koži, od taborišč do Golega otoka. Zato nam ni vseeno, kako bo naprej. Želimo, da se ne bi nikoli več ponovilo.

Zaskrbeljujoči pa postajajo vse glasnejši zlovesči podtoni neke, še ne tako davne propagande, za katero smo mislili, da je že zdavnaj sprhnela. Se več! Polagajo jo kot čisto resnico v usta našim mladim, ki so sicer rojeni po vojni in našo generacijo zamenjujejo v aktivnem življenju.

Če je kdo spoznal okrutnost vseh vrst in barv ideoloških zablod, smo jo mi že pred in med vojno, takrat rosno mladi. V Srbiji, na Hrvaškem, v Bosni, na nemških tleh in doma; na Štajerskem, Koroškem in Gorenjskem. Zdal pa samo še malo, pa bomo mi po njihovem izdajalci naroda, za čigar svobodo smo se, čeprav mladi, srčno bojevali.

Vedite, da so nas obsojali na smrt vsi enako: Nemci, Italijani, Madžari, belogardisti, četniki in ustaši. Za njih je bil vsak Slovenec »komunistični bandit«, pa čeprav se mu ni niti sanjalo o kakšnem komunizmu.

Zato smo se uprli, ker smo sprevideli, kaj nas na koncu čaka. Bil je bolj za življenje in smrt. Ni bilo čakanja na zapuščino. Za obstanek naroda smo se združili. In če se ne bi, bi nas že med vojno vzel vrag. Tako kot so tudi nacisti načrtovali. Danes več Slovenije in Slovencev ne bi bilo. Utonili bi v pozabi.

Kaj vse nam dan današnji ne skušajo poriniti v čevlje! Nekakšen »boljševiški komunizem« (Goebelsov bau-bau) in zločine, ki so jih počenjali drugi. Gnojnico so začeli zlivati po nas in naših rajnikih, ki smo pošteno delali in mislili s svojo glavo, ne na ukaz, ki nismo priznali izdaje in ne zatajevali svojega porekla.

Toliko govorjenja je o tej naši dragi slovenski domovini. Nikar ne pozabite, da smo v glavnem mi bili tisti, ki smo jo nesebično oživeli iz ruševin. Če nas ne bi bilo, mislim naše generacije, bi tudi vi tako mehko ne sedeli. Smo zato, da obeležimo grobove, kot je to v navadi v civiliziranem svetu. Začnimo znova in nehajmo pljuvati v lastno skledo.

Mi na Štajerskem ne potrebujemo nobene sprave, ker se Slovenci nismo pobijali med seboj. Tudi nismo postali kraj zločina po naši volji. To naj bo vsem jasno.

Gospod ministrom v naši novi vladi pa pojasnilo: ni se jim potrebno tujcem opravičevati. Zakaj naj bi tudi se? Zaradi njihovih nacistov, ki so krivi za zločine nad nami! Brez skrbi. Pri nas je bila po vojni vrsta sodnih procesov (in tudi kasneje), čisto legalnih, s prevajalci in advokati.

Petdeset let bo prihodnje leto, ko so nas začeli izseljevati in pobijati kot talce za sodnim zidom. Kako pa danes?

Toliko smo pisali in komentirali o nekulturnih početjih raznih rdečegardistov, zdaj pa sami segamo po spomenikih na

ljudi, ki so gradili temelj tem našim časom. Tako je, če vam je prav ali ne. Samo čakamo, kdaj se bodo novi obsedenci spravili na knjige. Vključno zaklinjanju k demokraciji, nekaterim oblastnikom očitno niso po volji drugače misleči. Če je demokracija resnično mišljena, potem imajo pravico govoriti vsi ljudje enako. Če le enemu prepovemo, je to diktatura.

Kaj se dogaja v tej parlamentarno-demokratični euforiji? Poimenovanja ulic, šol in ustanov po majhnih, a hrabrih ljudeh jim gredo na živce. Na poti jim je v zastavi celo ta naša zvezda. Čeprav so si mnogi, ravno najbolj glasni, ustvarili pod njo tak standard, ki je redek med malimi ljudmi kot smo mi. To že od nekdaj ni bilo jasno nemškemu turistu, kako, na kak način.

Z grbom nismo zadovoljni. Predlogi so različni. Če ne zvezda, tja ne spada tudi križ. Na zastavo prišijmo Triglav in lipov list, da se bo razlikovala od drugih. Zvezda bo ostala v muzejih kot znamenje antifašistov.

Za konec pa dovolite učinkovito eno vprašanje: kdaj name ravamo začeti delati pošteno in učinkovito? Prevzeti moramo kopico evropskih navad, vključno z evropskim deljenim delovnim časom. Zaslužek ne bo padel kar tako z neba, pa tudi »gospod« in »gospa« nam ne moreta pomagati iz zagate. Sam antikomunizem nas ne bo ohranil socialnih nemirov, ki bodo postajali vse silnejši zaradi brezposelnosti in vse večjih grozečih podražitev.

Tistim doma, pod domačo streho, ki nas tako vneto pošilja čez mejo, ki nas dolžijo nemškutarstva in kvizlišstva pa glasno povejmo, da so vsa ta obdolževanja krivična in žaljiva. Slovenci nismo več hlapci. V sedemdesetih letih se nam je zravnila hrbtenica. Znamo misliti s svojo glavo. Zaenkrat še nismo slepi, da ne bi videli, kaj je rdeče, kaj plavo, kaj pa črno. Vsak si naj sam pospravlja po svoji hiši. Tako bo najbolj pošteno.

Kar je napisano, je napisano samo v premislek. Da ne bomo prišli iz dežja pod kap, namesto s suvereno Slovenijo v združeno Evropo in 21. stoletje!

Odbor skupnosti izgnancev - borcev NOV Maribor
Hijacinta Cafnik

Okrogla miza o temi:

Jugoslavija v prihodnosti

Prenova ZRVS, ali prilagajanje sedanjim družbenim razmeram

V okviru dvajsetega srečanja rezervnih vojaških starešin Jugoslavije, ki je bilo 3. in 4. julija v Črni gori, so pripravili tudi okroglo mizo o temi Jugoslavija, temelj naše prihodnosti. Naslov teme je na prvi pogled dokaj prozaičen, dejansko pa je bila vsebina razprave povsem konkretna, saj so predstavniki republiških, pokrajinskih in zvezne konference ZRVS Jugoslavije govorili o prenovi Zveze rezervnih vojaških starešin, ki se želi prilagoditi sedanjim družbenim in političnim razmeram pri nas. Za to okroglo mizo, ki je sicer potekala v Nikšiću, je delegacija ZRVS Slovenije pripravila naslednje razmišljanje.

Ko govorimo o temi, kot je Jugoslavija, temelj naše prihodnosti, moramo vsekakor izhajati iz vloge, mesta, pomena in statuta Zveze rezervnih vojaških starešin Jugoslavije. Naši člani namreč vse pogostejše zahtevajo, da je treba mesto in vlogo Zveze v sistemu SLO ter DS in v družbi nasploh, jasneje določiti in opredeliti. Končno pa je treba določiti, kaj je v ZRVS obvezno (to se nanaša predvsem na usposabljanje) in kaj je prostovoljna društvena dejavnost.

O teh vprašanjih smo v Republiki Sloveniji veliko razpravljali na vseh ravneh organiziranja pa tudi v Socialistični zvezi delovnega ljudstva, ko smo še bili njen sestavni del.

Kako se prilagoditi novim razmeram

Danes, ko nismo več kolektivni člani Socialistične zveze, ki je medtem prerasla v stranko, ko svojih programov dela ne načrtujemo več na ideoloških usmeritvah ZK, se je položaj v naši organizaciji v mnogočem spremenil. K temu so prispevale velike spremembe v naši družbi, s pojavom strankarskega sistema, političnega pluralizma in novimi, svobodnimi ter demokratičnimi volitvami. Vse to nas je prisililo, da še bolj zagnano razpravljamo in obravnavamo, kako v Zvezi prilagoditi vsebino in metode dela, organiziranost in kadrovsko politiko tem novim pogojem.

Pri tem smo izhajali od tega, kaj pomeni obramba in varnost države, ki vplivata na narodno bogastvo in splošni razvoj. Vse to zahteva celovito izobraženo, vzgojeno in kulturno osebnost. Na tem temelju mora Zveza rezervnih vojaških starš strokovno dokazati pomen obrambnega znanja, kot del bogastva in oblikovanja osebnosti za prihodnji razvoj.

S spremembami, oziroma sprejetjem amandmajev k ustavi SFRJ in republik, bodo sprejeti številni spremeljevalni dokumenti, med katerimi je za ZRVS pomemben zakon o ljudski obrambi. V Republiki Sloveniji smo meseca marca letos sprejeli spremembe in dopolnitve k temu zakonu, v katerem je v skladu s pobudniki in konkretnimi predlogi članov in v duhu skupnih stališč, določena vloga in pomen ZRVS Slovenije.

V zakonu je določeno strokovno usposabljanje članov ZRVS (brez ideološko-političnega usposabljanja), sodelovanje pri obrambnih pripravah družbe (področje podružbljanja), sodelovanje pri

obrambnem usposabljanju prebivalstva in mladine, sodelovanje pri izbiri in kadrovanju za šole rezervnih oficirjev, vojaške šole in fakultete za obramboslovje. Ta zakon določa tudi financiranje organizacij ZRVS iz proračuna družbeno-političnih skupnosti, na temelju letnega programa dela.

Samostojni razvoj ZRVS

V večstrankarskem sistemu Zveza rezervnih vojaških starešin ne more biti in ni sestavni del ali kolektivni član katerekoli stranke. ZRVS se razvija v samostojno, društveno, strokovno in kadrovsko organizacijo, organizacijo nadstrankarske vrste, ki pa je posebnega družbenega pomena za SLO in DS. Izhajajoč iz tega stališča ZRVS lahko in mora pomembno vplivati na oblikovanje učinkovitega obrambnega sistema, organizirano in kakovostno ter strokovno usposabljanje svoje članke na temelju javnega pooblastila družbe in aktivno sodelovati na najširšem področju podružbljanja nalog SLO in DS.

Pri odnosih s strankami se bo ZRVS trudila, da strankarski vplivi ne bodo razbili njenih vrst. Iskala, združevala in uresničevala bo stične točke in naloge v programih posameznih stranke na področju obrambe in varnosti, ki bodo usmerjene v prihodnji razvoj in krepitev obrambne sposobnosti in varnosti naše države. Rezervni vojaški starešine so že danes člani različnih strank in se bodo vanje vključevali na podlagi lastnih interesov. ZRVS pa bo svoj odnos do stranke oblikovala glede na njihova programska stališča do obrambe in varnosti in njihovega odnosa do naše obrambne politike in obrambnega sistema. V strankarskih programih je veliko dobrega, to pa bo vplivalo tudi na razvoj obrambnega in varnostnega sistema.

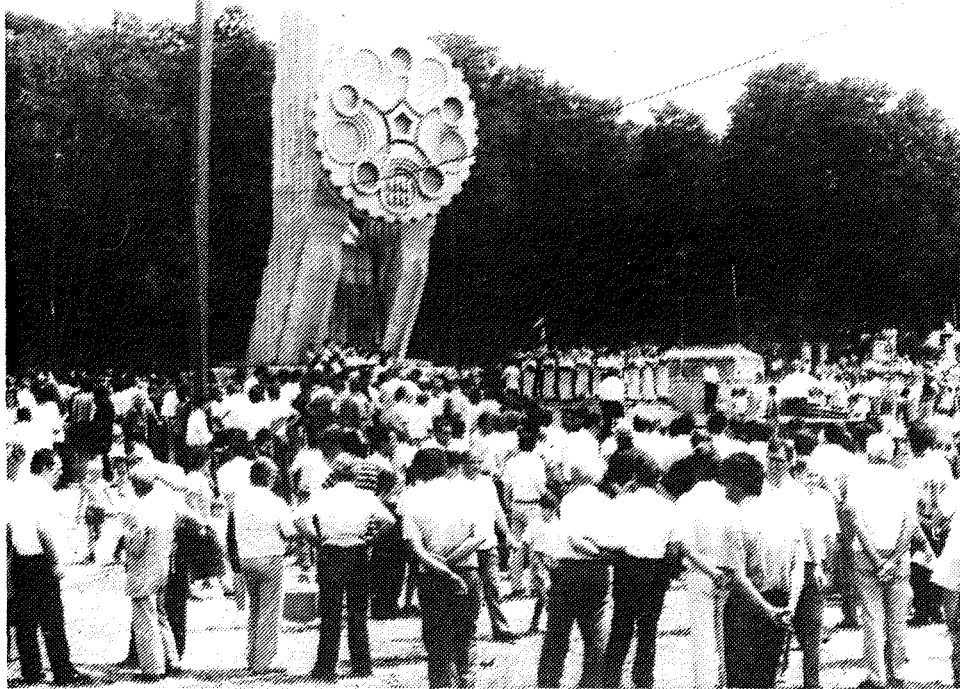
Jugoslovansko usmerjena

Veliko je bilo razprav ali je ZRVS samostojna in v Jugoslaviji enotna in tako tudi usmerjena. Naše stališče je jasno. Smo za samostojno društveno organizacijo, ki bo imela jugoslovanski značaj in ki bo jugoslovansko usmerjena. Pri tem izhajamo iz enotne zasnove SLO in DS, enotnih ciljev in enotnih nalog, enotne obrambe jugoslovanskega prostora in enotnosti oboroženih sil. Naša stalna usmeritev je nadaljnja krepitev sodelovanja in skupnih nalog z oboroženimi silami in drugimi strukturami SLO in DS. Z Zvezno konferenco ZRVS Jugoslavije smo in bo-

mo vertikalno povezani v Zvezo rezervnih vojaških starešin Jugoslavije in tako tudi z vsemi republiškimi in pokrajinskimi organizacijami. Ob tem pa je potrebno omogočiti dovolj samostojnosti in kreativnosti vsaki republiški in pokrajinski organizaciji.

Premalo je upoštevan zgodovinski razvoj

Z večino trditev in ocen avtorja teme se strinjamo. Vendar pa moramo opozoriti na premalo pojasnjen aprioristično postavljen naslov, ki

V Nikšiću je bila tudi osrednja prireditev ob 20. srečanju rezervnih vojaških starešin Jugoslavije. Nekateri govori niso bili v nadstrankarskem duhu, toda kaj hočemo, porodne muke demokracije so lahko dolgotrajne.

ne dopušča nikakršnih drugih možnosti, ob tem pa ni naštetih nujno potrebnih pogojev za takšno opredelitev. Pri tem še posebej pogojevali ocene o posebnem razvoju jugoslovanskih narodov in narodnosti v preteklosti, ki pogosto razlikujejo v stopnji doseženega in s tem današnje različne možnosti in potrebe, ki jih imajo pripadniki posameznih narodov in narodnosti. Čeprav se je avtor trudil, da bi bil kritičen do preteklih dohodkov, ni dovolj argumentiral različne življenjske interese posameznih jugoslovanskih narodov in narodnosti ter socialnih skupin za nastanek Jugoslavije, njen obstoj in nadaljnji razvoj. Brez tega ostaja ideja jugoslovanstva in bratstva med našimi narodi in narodnostmi, ki jo je in jo še vedno poudarja centralno državno vodstvo, navaja pa jo tudi avtor kot izhodišče in edino možnost, premalo utemeljena in premajhna kohezivna sila.

V referatu bi bilo dobro zapisati podatke o deformacijah jugoslovanskega socializma, na primer, da se je SZDL (v Sloveniji Osvobodilna fronta) iz ravnopravnega partnerja in demokratičnega gibanja spremenila v transmisijo vodstva KPJ. Huda napaka je bila storjena z ustavo določena vodilna vloga ZKJ in s tem povezan ideološki monopolizem, s čimer je ZKJ dokončno prenehala biti revoluci-

onarna organizacija delavskega razreda in graditelj demokratičnega socializma. Ni mogoče trditi, da je KPJ-ZKJ prevzela oblast kot celota, saj so to storila njena vodstva. Prav tako ni pravilna trditev, da je bila SFRJ samo partijska država, saj smo vsaj po letu 1953 do neke mere razvili pravni sistem.

Na letošnjih volitvah v Sloveniji smo uzakonili politični pluralizem, ki je tudi zanimal o delitvi oblasti med komunisti in opozicijo, saj je namesto demokratično usklajenih gospodarskih, socialnih in kulturnih interesov prišlo do monopola druge, zdaj protikomunistične organizacije.

Velike spremembe v svetu, še posebej tehnološki napredek, sodobna kriza socializma in razkorak med njegovo idejo in dosežki, izrojenost in razočaranje kot tudi opuščanje blokofske politike in hladne vojne zahtevajo priznanje novih odnosov med na-

slje, medtem ko je slovenska industrija v manj razvitih delih Jugoslavije dobivala ne samo poceni delavce, ampak tudi ugodna tržišča za nakup surovin in prodajo svojih izdelkov. Pri tem pa takšno tržišče, ki je zadovoljivo z vsem, ni zahtevalo kakovosti in hitre tehnološke posodobitve in ni industrije prisililo, da bi šla v korak s tehnološkim razvojem sveta.

Birokracija je dušila ustvarjalnost

Ob gospodarskih dejavnostih ni mogoče zanemariti socialnopolitičnih ciljev, ki kljub vztrajanju državnih političnih strank nikakor niso bili enotni. Socialna in nacionalna nasprotja v kraljevini Jugoslaviji so omogočila fašističnim napadalcem hitro okupacijo, še posebej zato, ker je obramba popolnoma odpovedala. Dosežki KPJ pri organiziranju narodnoosvobodilnega boja in graditvi fe-

čanje v pričakovanju, da bodo delovni ljudje kot velika večina prebivalstva odločali in da bodo lahko v polni meri pokazali lastno ustvarjalnost pri delu in delovnih uspehih. Takšna usmeritev je morala, kljub kopiranju sovjetskega planskega gospodarstva, kmalu pripeljati do spopada in prekinitve stikov z Informburojem komunističnih partij in državami tako imenovane ljudske demokracije. Kljub takšni osamosvojitvi jugoslovanskega vodstva ni posledno uresničevalo temeljnih načel NOB, o čemer priča ne samo hitro naraščanje in rast odtujenega birokratskega aparata in kult osebnosti, temveč tudi velika samovolja državnega in političnega vodstva in kršenje zakonitosti. Tedanje množične aretacije, sodni procesi in opuščanje temeljnih načel demokratičnega narodnoosvobodilnega gibanja in pravne države so samo eden med pokazatelji globokih deformacij pri graditvi socializma. Samoupravljanje je sicer oživilo lastno ustvarjalnost delovnih ljudi, vendar ni nikoli uspelo omejiti odločujoče moči državnih organov in uveljaviti tržne zakonitosti, ki so temelj zdravega gospodarskega razvoja, nagrajevanje delovnih rezultatov in prizadevanja za večjo ustvarjalnost. Povsem točna je trditev avtorja teme, da je zbirkratizirani državni in samoupravni aparat zadušil ustvarjalnost, tako intelektualcev kot delavcev in je za svoj obstoj porabil sredstva, ki bi jih morali uporabiti za tehnološki razvoj Jugoslavije. Skupna in osebna poraba sta, ne glede na ustvarjene materialne in duhovne dobrine, povzročili zunanje zadolževanje Jugoslavije in strahotno inflacijo, kar je še zaostriło mednarodne odnose. Ta zaostritev je posledica še posebej neurejenih gospodarskih odnosov, ki so omogočili različno oceno o tem ali razviti izkoriščajo nerazvite ali obratno. Posledica tega pa so bili pretrgani trgovinski odnosi, razbijanje enotnega tržišča in ukinitve pomoči nerazvitim. Temeljni pogoji za argumentiranje Jugoslavije, kot temelja naše prihodnosti, so odprava deformacij socialistične ureditve in uveljavitev temeljnega načela socializma, da vsak prosto razpolaga z rezultati svojega dela, kar edino lahko uveljavi prizadevanja človeka kot aktivnega družbenega subjekta, racionalnost proizvodnje, njeno uravnoteženost s potrošnjo, konkurenčnost na odprtem tržišču, skrb za znanstveni in tehnološki napredek, kar je edino, kar lahko Jugoslavijo reši pred večjim zaostajanjem za razvitimi.

Prevedel in priredil B. K.

Poiskali smo odgovor

Naš bralec in naročnik **Anton Ahačič** iz Tržiča se občasno ukvarja s streljanjem z zračno puško. Že velikokrat se mu je diablo kroglica odbila nazaj. Zanima ga, zakaj se to zgodi.

Za odgovor smo poprosili sekretarja Strelske zveze Slovenije, mednarodnega sodnika in strelskega trenerja **Edvarda Progarja**: »Diablo kroglica (zrno) se vrne nazaj takrat, če plošča, v katero udari, ni iz trdega (jeklene) materiala. Pri udaru v trdo površino se kroglica namreč splošči in pade na tla, ali v lovilec. Vse lesene in plastične plošče ne ustrezajo tem zahtevam. V Sloveniji imamo več kot tristo strelšč za streljanje z zračno puško in vsa so grajena tako, da se diablo kroglica ne vrača k strelcu, oziroma se splošči in pade v lovilec ali na tla.«

Sposojen pogovor

Diktat po telefonu še traja

Estonski kulturni minister govori o težavah pri zagotavljanju avtonomije od Moskve

Kakšni so Estonci? Me je pred nedavnim vprašal po telefonu nič slabega meneč glas. Bi jih morda lahko opisali kot »Mongole«?

Estonija je sicer najmanjša od sovjetskih pribaltskih republik, vendar z zgodovino, več kot tisoč let tesnih, tudi vojskojočih se, stikov s Skandinavijo in Nemčijo; tako kot njihovi ruski sosedje, si zasluži prostor na zemljevidu Evrope. Kljub vsem poskusom, da bi jih umestili v Centralno Azijo, Estonci niso videti nič bolj Mongoli kot Finci. To je prva stvar, ki sem jo dognala v pogovoru z estonskim ministrom za kulturo Lepo Sumero.

Lepo Sumera ni le visoki uradnik ampak tudi, po sedanjosti evropski (ministrski) šegi – mednarodno priznani skladatelj. Lansko jesen (v novembru) je bil prisoten na festivalu New Beginings v Glasgowu z novim orkestralnim delom, ki je pustilo »prostor« za glasbene doneske sodelujočih poslušalcev iz tamkajšnjih štirih lokalnih glasbenih šol. Novinarjem je povedal, da je to njegov način podiranja »Berlinskega zidu«, ki razdvaja skladatelje od izvajalcev in publike.

Srečala sva se v značnem stanovanju v središču Glasgowa jutraj, potem ko je bila že mimo njegova, dobro sprejeta premiera. Lepo Sumera je visok in vitek, prijetnega obnašanja, kar spada k hvali njegove politične reputacije. Januarja 1989 je bil prvi nepartijski človek, nominiran za ministrsko mesto v Sovjetski zvezi od časa po drugi svetovni vojni sem.

Zdrznil se je ob vprašanju

o spremembah, ki da jih je preestrojka prinesla Estoniji. Njegova republika je uvajala spremembe že deset let nazaj, je povedal. Edina prednost, ki jo je prinesla era Gorbačova je manj omejeno potovanje. V preteklosti so imeli on in njegovi tovariši glasbeniki številne težave pri dogovarjanju za predstave v tujini. Rezultat tega je bil: nekaj upornih skladateljev. Spomnil se je na izbruh v Združenju estonskih skladateljev ob napadih na popularnega religioznega skladatelja Arva Pärta ob njegovem odhodu na Zahod leta 1980.

»Prišel je klic iz Moskve in rečeno jim je bilo, da Pärt ne more več biti član združenja, ker je zapustil državo. Nihče ni vprašal zakaj. Kar bi bilo navsezadnje prav preprosto.«

Kdo pa je klical? Sumera nima pojma. »Imenujte to telefonsko pravilo, če vam ustreza. Nekdo od nekd pokliče in nekdo drug poda sporočilo naprej. Človek konča v verigi in nemogoče je odkriti, od kod je dejansko prišlo prvotno navodilo. Nihče ne ve, kdo ga je spravil v gibanje.«

»Telefonsko pravilo« je neuradni sistem cenzure, ki lahko doseže igralce, pisatelje in novinarje celo še danes. Uradno cenzorstvo **Glavit** je bilo v zadnjem času »zravnano z zemljo« (»in ne vem, kaj je sicer sploh počelo«, je rekel Sumera), toda dobro umeščene figure v Komunistični partiji lahko še vedno dvignejo slušalko ter pokličejo uredništvo časopisa in zahtevajo umik objave članka. Urednik, združen s partijo, je nagnjen k temu, da se počuti

ranljiv, medtem ko je nepartijski novinar v položaju, ko lahko grožnje ignorira. »Lahko jim rečeš, naj imajo svoje partijske igrice zase in nič se ne bo zgodilo. Ne morejo te zato postaviti pred sodišče. Lahko so

do tebe hladni, vendar je to nekaj drugega.«

Zanimalo me je, zakaj je tako, da je bilo precejšnje število novinarjev, vključno z Jurgenom Madisom, ki je napisal serijo člankov o pogojih v sovjetski armadi, odpoklicanih, kar je bil direktni rezultat tega, kar so napisali. Lanskega julija so urednika Noorte Hääl – časopisa, v katerem so se pojavili Jurgenovi članki – zaslisevali s strani vojske in povedali so mu, da ga bodo že naučili, kaj sme in česa ne sme objavljati.

»Ljudje se ne spreminjajo tako hitro, kot bi mi to radi,« je odvrnil Sumera. »Še vedno so nekateri, ki bi radi obvarovali določene materiale pred očmi javnosti. Z njimi moramo delati.« Meni, da je imela vojska namen postaviti Jurgena pred sodišče zaradi obrekovanja. Toda postalo je jasno, da bi

zgubili ta primer, torej so bili storjeni napor, da bi ga s še 24 drugimi neubogljivimi novinarji vpoklicali v armado. Zgodbo je pobral zahodni tisk in dobila je tja do lanskega oktobra publiciteto tudi v Estoniji. Od takrat se zdi, da pustijo novinarje pri miru.

Lepo Sumera je priznal, da se dotikamo pomembnih in občutljivih tem. Sovjetska armada je danes še vedno zakon zase. »So pravila za civile in posebna pravila za vojake; vojska izdeluje svoje lastne zakone, ker so izven prava. Tam se dogajajo grozne reči.« Skrbri ga armadno naključno zmerjanje vseh pred in zlasti glede napadov na estonske vojaške obveznike.

»Ne morem razumeti, zakaj bi morali estonski fantje služiti v sovjetski armadi nekeje v Kazahstanu in turkmenski fantje v Estoniji. To ni ekonomično. In sploh ni prav. Lažna poročila krožijo po Sovjetski zvezi o tem, kaj se dogaja v baltskih republikah (temu pravijo »fašizem« in »nazizem«) in estonski vojaški obvezniki to občutijo potem na svoji koži.«

Ena resnih skrbi je trda lojalistična linija organizacije Interfront, ki je bila ustanovljena pred nedavnim kot opozicija polmilijski močni Estonski ljudski fronti. Sestavljajo jo največ neestonci, ki sestavljajo tudi 40% prebivalstva in se upirajo gibanju za vzpostavitev estonskega kot uradnega jezika te republike ter omejenih volilnih pravic za vse, ki ne živijo tam vsaj že dve leti.

»Ta organizacija je bila ustanovljena v Estoniji, vendar

imajo stike s podobnimi skupinami v Latviji. Menim, da utegne biti tudi povezava z organizacijo Pamjat v Rusiji. Preprosto se nočejo učiti lokalnih jezikov. Pravijo, češ, saj vsi živimo v Sovjetski zvezi in bi se morali vsi učiti ruščine. Premislite! Torej, živite v Estoniji in se morate učiti rusko zato, ker živite v svoji deželi... Ti ljudje so bili vzgojeni v Sovjetski zvezi, ne v Estoniji in to je pač tisto, v kar verjamejo. Ne moreš spremeniti njihovega mišljenja. Bilo bi možno vplivati na naslednjo generacijo, nikar pa ne na sedanjo. Oni so prepričani, da je bila Estonija leta 1939 osvobodena izpod kapitalizma. In ko jih spomniš na tajne dogovore med Molotovom in Ribbentropom in na sklenjen pakt, tega sploh ne verjamejo.

»Prav tako razširjajo lažne govore. Nekaj sem jih sam slišal v Leningradu (mnogi delajo za leningrsko televizijo). Pravijo, da Estonci pobijajo Ruse kar na cestah. In Rusi – jim verjamejo. In terjajo ločeno avtonomno ozemlje v Estoniji in iščejo podporo v Rusiji.«

Zanimalo me je, če je članstvo v Interfrontu pogojeno s članstvom v partiji in Lepo Sumera je menil, da v bistvu je tako. »Čeravno dandanes ni več tako pomembno kot je bilo v preteklosti. Menim, da komunistična partija Estonije sploh ni več enotna partija, ampak so v njej predstavniki številnih različnih pogledov.«

Kakšno vlogo torej igra partija danes v Estoniji?

Sumerov odgovor je pragmatičen: »Menim da je vloga estonske komunistične partije usmerjena z delovanjem sovjetske partije kot celote. Ne moremo ukiniti estonske partije, ker ima sovjetska komunistična partija pri tem pomembno moč. Zato moramo to moč na-

rediti koristno. In dokler obstaja močna sovjetska partija, moramo ohranjati našo estonsko partijo. Vendar menim, da bi se morala osamosvojiti od sovjetske partije, da bi ne bila več veja, ki mora delovati tako, kot je bilo izglasovano v Moskvi.

Ali bi ločena partija nujno vodila k odcepitvi Estonije od Sovjetske zveze?

»Nikoli ne moremo zapustiti Sovjetske zveze,« mi je odgovoril Lepo Sumera, »ker pač nikoli vanjo nismo vstopili. Leta 1940 ni bilo nobenih volitev o tem, torej je iz pravnega vidika vprašanje neuporabno. Mi o tem sploh ne razpravljamo, ker ni kaj razpravljati.«

Kako pa potem pojasnjuje nenehno izzivanje Moskve glede nove estonske zakonodaje na konstitucionalnih osnovah?

»Naj le Moskva pove, kar ima povedati. Talin bo pa tudi povedal, kar ima povedati. Seveda se moramo zavedati tega, kar govori Moskva. To je vse skupaj...«

Je to morda pomenilo, da meni estonski kulturni minister, da Moskve ne bi bilo treba jemati preveč resno?

Lepo Sumera je dopustil takšno interpretacijo in jo potrdil s smehom, vendar pa pragmatik v njem ne dopusti, da bi ga kdo zmedel s provokacijo. Resni problemi so sprotni. Dati ljudem v trgovine hrano, bi pomenilo, da bi le-ti postali manj jedki vseh. Nacionalni in etnični pritiski bi popustili. Moralna odločnost upornih v Sovjetski zvezi bi se popravila.

Navsezadnje pa, kot je nekoč rekel Tomaž Akvinski, nekaj malega blagostanja ljudje vendarle potrebujejo, da bi bili dobri.

(Članek je iz revije Index on Censorship in ga je zapisala Irena Maryniak)

Prevedla B. Ž. J.

Kulturno poletje na slovenski obali

Obmorski kraji tudi pozimi niso več tako dolgočasni kot včasih, vseeno pa šele poleti zaživijo tako, da ne domačinom ne tujim turistom ni težko preživeti večera ob dobri glasbi, lepi pesmi ali besedi. Zveza kulturnih organizacij v Kopru in Izoli ter portoroški Kulturni in kongresni center-Avditorij so za svojo poletno kulturno ponudbo izbrali različne recepte, vsi pa se lahko pohvalijo z dobrim obiskom predvsem domačega občinstva.

Junij in julij so v Kopru, na različnih prizoriščih, posvetili predvsem glasbi. Titov trg so večkrat spremenili v koncertno prizorišče – za številne pevce zabavne glasbe Mladinski mešani pevski zbor iz Kopra, Akademski pevski zbor iz Kijeve, Pihalni orkester iz Terbiža, Pevski zbor iz Budimpešte in folklorni orkester iz italijanskega San Rema. V Lapidariju koprškega muzeja je plesala »Soba 366« – Plesno gledališče iz Celja, špansko glasbo je predstavil kitarist Viktor Papež, klasično pa ženska komorna skupina Ligeja. Ves Koper pa je v začetku julija postal prizorišče za »Odperta vrata za ples« in ponudil svoje ne dovolj izrabljene ulice in trge plesnim skupinam Poletne plesne šole iz Ljubljane. V avgustu v Kopru prireditve ne bo, zato pa bo dovolj živahno v Izoli, kjer si po več kot sedemdesetih jessensko-zimskih prireditvah ne želijo izgubiti občinstva, ki Izolo pravzaprav na novo odkriva.

Dobro obiskan otroški program ob sobotah, kar 18 gledaliških predstav, 11 klubskih pogovorov v gledališču in Matični knjižnici, veliko razstav v Galeriji »Alga« in gledališkem Klubskem prostoru, razprodana predstava gledališča Ane Monro s San Remom in kar trikrat ponovljeni koncert »Storija in baladrij« Iztoka Mlakarja, prebujajo tudi tiste, ki so

Izolo obsodili zgolj za »ribiško mesto«.

V avgustu selijo svoja kulturna dogajanja v spet aktualen park »Arigoni« s Kvartetom saksofonistov Dragana Sremca iz Zagreba (8. avgusta), na Trg 22. julija, tik ob morju, z Vkle-njenim Prometjem v izvedbi Študentskega gledališča iz Zagreba (12. avgusta), z mnogimi, po vsem mestu organiziranimi prireditvami v »Ribiškem tednu« od 13. do 19. avgusta in predvsem s plesom pod skupnim nazivom »Izola pleše 90«. Izola si želi dobiti status obalnega plesnega centra, saj je s svojo izvrstno plesno skupino »Lai«, ki je prejela že mnoga priznanja, dokazala, da je prav ples tisti, ki tu najlepše »dihav«. Od 17. do 20. avgusta bodo v Izoli na obisku mladi plesalci in plesne skupine iz vse Jugoslavije, nastopali bodo vseposod in hkrati učili novih tehnik s predavatelji, kot so Tony Thacher, Franco Reffo in Matjaž Farič. Od 17. do 20. avgusta pa bo v okviru te široko zastavljene prireditve v Arigoniju »Koreo 90«, predstavitev koreografij plesnih skupin, tudi tistih, ki bodo nastale v dneh trajanja »Izola pleše 90«. Teden kasneje pa bodo v Izoli koncertirali profesorji Jazz šole iz Groznjane, s katero Zveza kulturnih organizacij tudi sicer dobro sodeluje.

Portoroški Kulturni in kon-

gresni center-Avditorij je letošnje poletno kulturno dogajanje poimenoval »Kulturno poletje Piran-Portorož«, tudi zato, ker se že tradicionalni Piranski glasbeni večeri selijo iz piranskega Križnega hodnika še v Portoroško cerkev in v letno prizorišče Avditorija. S Poletno revijo filmskih uspešnic v originalni angleški verziji – ob torkih, četrkih in nedeljah, se poskušajo približati tudi tujim gostom, vseeno pa filme najraje gledajo domači obiskovalci. Po odpadlem koncertu Ansambla bratov Avsenik je Avditorij uspela napolniti Te-reza Kesovija in Plesni nastop najboljših plesalcev slovenskih plesnih šol. Piranski glasbeni večeri pa so tisti, ki imajo svojo, sicer ne preveč številno, pa vendar zvesto publiko. Tokrat so organizirani le v juliju in avgustu. Slišali smo že orgelski koncert Ljerke Očič-Turkulina

Pogled na stari Piran iz zraka

in trobentarja Stanka Arnolda, sovjetskega violinista Sergeja Stadlerja s pianistom Felixom Gotlibom in mladega mariborskega violinista Mirana Kolbla, ob spremljavi pianista Janka Šetince ter goste iz Velike Britanije – Britten kvartet. 3. avgusta bo v Križnem hodniku nastopil ansambel za staro glasbo iz Francije – La Maurache, ki izvaja glasbo srednjega veka, kot so jo izvajali potujoči glasbeniki, žonglerji, na starih originalnih instrumentih. Le dan kasneje bo ob 21.30 v portoroškem Avditoriju gostovala SNG Opera in balet Ljubljana s popularnim glasbeno scen-skim delom Carla Orffa – Carmina Burana. Ne opera, ne kantata, pač pa »slike« o ljubezni, strasti, hrani in drugih zemeljskih užitkih, v katerih imata glavno vlogo zbor in balet. 7. avgusta bo v Križnem hodniku v Piranu nastopil Ko-

morni orkester državne filharmonije Latvije, in tako se bo tudi začel tradicionalni in vsako leto bolj osiromašeni Portoroški teden, ki se ga ljudje iz različnih koncev Slovenije sicer veselijo, ne da bi pravzaprav vedeli, kaj bi z njim... Neskončno dolgih rolad in mortadel ni več, dogajanje se seli na hotelske terase, ki pri izbiri nastopajočih nimajo povsem srečne roke, portoroške zelenice pa so drugi dan po ognjemetu tako pomendrane in žalostne, da se je letos odločil poseči v dogajanje tudi novi turistični minister, ki je Portorožane spomnil, da je 15. avgust dan Marije Rožne in da ima njihov praznik pravzaprav drugačno primerno obeležje, kot so si do zdaj predstavljali. Tudi zato bo 15. avgusta na Bernardinu slovesna, štirijezična maša koprškega škofa, ki se bo to dogajala prvič po 100 letih... Vseeno pa ima portoroški teden letos že drugič svojo osrednjo prireditev. To je že 13. Festival »Melodije morja in sonca«, ki bo letos trajal dva dneva. 10. avgusta ob 21. uri bo v portoroškem Avditoriju nastopilo vse, kar na slovenski zabavni glasbeni sceni kaj pomeni, dogajanje pa bo popestril tudi Moped Show.

Naslednji dan, 11. avgusta ob 21. pa do 23. ure, ko bodo vsi v Portorožou gledali v zrak v 15 minut trajajoči ognjemet italijanskega izvajalca, bodo na »Festivalski noči« Melodij morja in sonca prepevali zmagovalci prvega večera in mnogi zanimivi gosti: Tajči, Riva, Dino Dvornik, Zlatko Pejaković, Vlado Kalember, Helena Blagne, in Nace Junkar, Pepel in kri in še kdo. Festival Melodije mojstra in sonca je še edini pre-

ostali festival zabavne glasbe v Sloveniji, je festival z zvestim in številnim občinstvom, tudi takim, ki na druge prireditve sploh ne hodi, zato je kar prav, da so ga z meseca julija že lani pomaknili na predvečer in večer portoroškega ognjemeta – množici ljudi je pač treba nekaj ponuditi in zakaj bi jim ne ponudili nečesa, kar jim je všeč...

Ostala sta nam še dva koncerta Piranskih glasbenih večerov: 17. avgusta bo v Avditoriju Mozartov večer s Komornim orkestrom RTV Ljubljana, pod vodstvom Antona Nanuta in s solistko Dubravko Tomšič-Srebotnjak, 19. avgusta pa spet v Portoroški cerkvi – orgelski koncert Huberta Berganta z deli baročnih in sodobnih avtorjev. Lepo bo najverjetneje tudi 26. avgusta, ko bo Viba film na slovenski premieri prikazala v Puli nagraden film Jureta Pervanje »Do konca in naprej«, po njem pa bo koncert skupine Lačni Franc. Sodelovanje med Vibo in Avditorijem prerašča okvire nujnega in postaja vse bolj široko. Upati je, da bo še kateri njihovih filmov doživel svojo res prvo premiero prav v Avditoriju.

Tudi v septembru je še dovolj toplo za prireditve v letnem delu Avditorija – 1. septembra bo gostovala gledališka predstava Maratonci z Rifletom, Neco in drugimi, ki so slovensko publiko že navdušili, poletni program pa bo v Avditoriju zaključen z nastopom folklorne skupine France Marolt iz Ljubljane. Vse našteto dokazuje, da je na morju še vedno lepo. Pa čeprav bomo v že omenjenem portoroškem tednu, spet na priporočilo turističnega ministra, pili le pivo in vino. Trgovine pa o tem, da bi žgane pijače umaknile s svojih polic, ne rečejo nobene...

Nataša Benčič

Pogovor z novim predsednikom Zveze tabornikov Slovenije

Taborništvo brez ideološke navlake

Ko so pred nedavnimi taborniki v Sloveniji izvolili Toneta Simončiča za predsednika svoje organizacije si je marsikdo dejal: »Seveda, kakšna logična izbira. Kako, da se tega nismo spomnili prej!« Tone Simončič je v taborniški organizaciji že toliko let – po skoraj 40-letni taborniški »delovni dobi« bi lahko šel že kmalu v pokoj – da je postal skorajda njen inventar. In čeprav ga skoraj ni področja, kjer ne bi s prstom poskusil, ali na njem že nabira prah – kar seveda pristašem utečenih, inertnih procesov ni pretirano všeč, so taborniki pri volitvah predsednikov pogostejše posegali med »politično preizkušene kadre«. Tone pa je deloval na drugih ravneh. Zdaj je predsednik kake 15000 glavne množice in stvari ne bi mogle biti bolj normalne kot so.

Povod za tale pogovor je dejstvo, da se taborniška organizacija v zadnjem času krčevito skuša znebiti sleherne ideološke navlake, ob tem pa seveda ne manjka nevarnosti, da bi z umazano vodo splaknili tudi dojenčka. Zato smo začeli pogovor takole.

TV-15: Med borčevsko in taborniško organizacijo je vselej obstajalo nekakšno globlje razumevanje. Borci so radi prihajali med tabornike, ti so jih radi vabili. Skupne točke so bile najbrž v tem, da so borci radi videli pripravljenost tabornikov, da se znajdejo v težavnih

okolicih – to pa so med NOB morali znati tudi sami. Zdaj, ko se taborniška organizacija odpoveduje ideološkim prvinam v programih, se zdi, da se odmika tudi od borcev.

SIMONČIČ: Rekel bi, da stvari tako razumejo samo tisti, ki želijo enostransko obarvano

taborniško organizacijo. Ne smemo pozabiti, da ima taborništvo v Sloveniji že 80-letno tradicijo – od skavtov naprej. II. svetovna vojna je sicer stvari presekala, toda poveljni taborniki so nadaljevali na skavtskih tradicijah. Statut, drugi dokumenti so imeli za temelj skavtske izkušnje.

Drugič: nikoli ni, vsaj od nas, nihče trdil, da je taborniška organizacija režimska organizacija. Resda smo prišli pod sždjevski klobuk tako kot vse druge organizacije – ampak sistem je taborniško organizacijo vtaknil v športno sfero. Zdaj, ko sami pravimo da smo nadstrankarski nam ta nekdanja umestitev v šport pride prav – konec koncev je tudi šport sam nad strankarskim življenjem. Poleg tega pa mi sami tudi že ves čas trdimo, da smo predvsem strokovna organizacija. To daje stvari širino in organizacijo odpira vsem, nobenih ovir ni za včlanjevanje, pa tudi vsak je lahko dobrohotni »boter« organizacije, ne da bi mu bilo zaradi tega treba zapuščati kakšna lastna načela. Tu torej ni nikakršne dileme, ali bomo pozabili na lastne skavtske tradicije ali na izkušnje NOB-ja. Vse je del našega izkustvenega inventarja, ki ga ne mislimo nespametno zavreči.

Sploh pa – saj otroci nikoli niso bili obremenjeni z militarističnimi idejami – v naši organizaciji že ne, čeprav so tako tej, kot predvojni, skavtski, to pogosto očitali.

TV-15: Pa je bilo po vsej Jugoslaviji tako? So vse republiške organizacije res dajale prednost strokovnosti pred ideološko čistostjo.

SIMONČIČ: Kakor kje. Republiške organizacije so se razvijale precej različno in z različnimi prioriteta. Poglejte: mi NOB-ja nismo porabili za polnjenje mladih možganov s pojmi revolucija, marksizem – pač pa smo, in bomo to počeli pod katerimkoli režimom, mladini povedali, da je šlo za osvobodilno vojno. Prvine uporabljene v NOB pa smo vzgojno uporabili.

TV-15: Če lahko tudi tabornike razdelimo med tabornike tradicionaliste in reformiste, bi

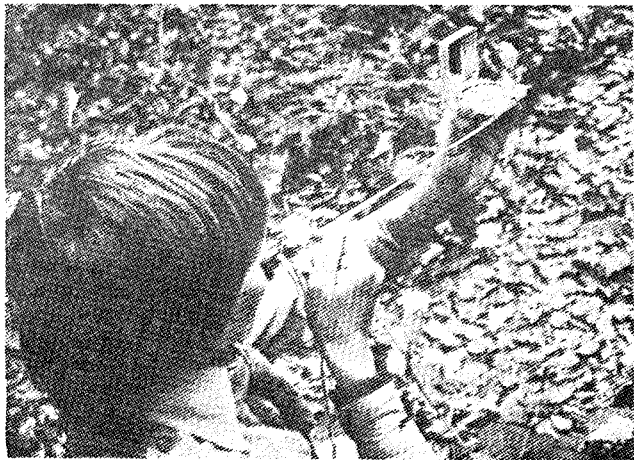
TV -15: Skavti se kar naprej pojavljajo v tem pogovoru, mi pa z njimi uradno nismo imeli stikov kar nekaj deset let.

SIMONČIČ: Rekel sem že, da smo od njih prevzeli marsikaj od programa do sistema dela. Naša skavtska organizacija je nastala leta 1911, od leta 1915 smo bili uradni člani svetovne skavtske organizacije – bili smo tudi med ustanovitelji. Leta 1950 je prenehal naš status članstva v njej zaradi (ali res) banalnega razloga – nismo namreč plačali članarine

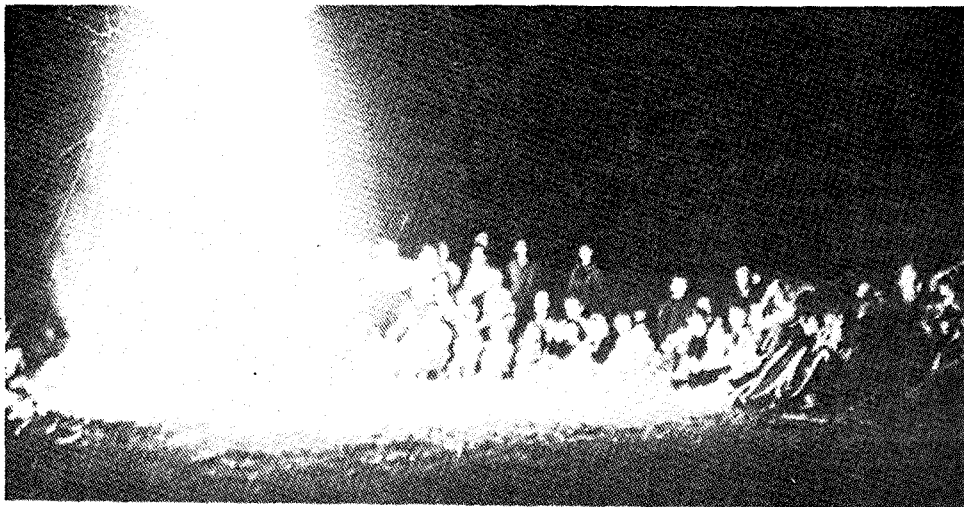
mentov kakšne take trditve ne boste zasledili.

TV-15: Ideološke primesi so torej odšle iz programov ZTS. Bo to pustilo več energije za druge dejavnosti.

SIMONČIČ: Predvsem ne pretiravajmo – pa saj so bile te ideološke barve predvsem stvar papirjev, članstvo se je predvsem učilo življenja v naravi. No, da, verske obrede smo spravili ven iz taborov, nismo pa članstva preštevali glede na to kdo je veren in kdo ni. Mislim celo, da bi pravzaprav lahko svoj novi statut oblikovali tako, da v prihodnje ne bi preprečevali, da bi si tisti del tabora, ki tako želi, lahko privoščil tudi verski obred – seveda tako, da to ne bi motili tistih, ki tega ne želijo.

Orientacijski pohodi so med taborniki zelo priljubljeni. Nič ni lepšega, kot samega sebe preskusiti v sposobnosti izbrati pravo smer in pot.

Večeri ob tabornem ognju so doživetje, ki mu ni primere. Koliko prijateljev, pa tudi ljubezni, se je spletlo ob njih.

lahko dejali, da mnogi radikalni reformisti, v strahu, da bi organizacijo še vedno prepoznali kot militaristično, poskušajo izbrisati vse, kar je povezanega z NOB.

SIMONČIČ: Žal tega ni mogoče zanikati. Povsod za taka radikalna stališča je – tako je pač v življenju – pretiravanje na, naj rečemo pogojno. »NOB-jevskih programih«. Nekateri odredi so se precej enostransko lotili samo ohranjanja partizanskih tradicij, drugih prvin pa niso razvijali prav vneto. Člani so se seveda naveličali, še več – pretiravanje na eni strani, je rodilo pretiravanje na drugi. Poglejte – mi smo imeli tako imenovane »partizanske marše«, skavti, katerih nasledniki smo, so imeli nekaj podobnega po vzoru, recimo, Indijancev, ki so morali zaradi preživetja prepotovati velikanske razdalje. Indijanski pohod bi torej bil nekaj normalnega, partizanski pa militarizem. Tako gledanje je seveda smešno.

Prav tako recimo nekateri gledajo postrani na sodelovanje z JLA. Najprej: to sodelovanje je bilo najpogostejše zgledno in smo tudi taborniki marsikaj pridobili z njim. In če se lovimo na vejicah – koncept JLA je obramben ne napadal – torej tudi pri njej ne gre za noben militarizem.

TV-15: Ali še drugače: če rečemo nič nas ne sme presenetiti, ki je deloma obrambna, deloma civilno zaščitna dejavnost bodo vsi ti taborniški radikali proti, če pa rečemo, da gre za dejavnost, ki nam pomaga preživeti v naravi, kar je seveda povsem isto, bodo pa stvar nenadoma zagovarjali na vsa usta.

SIMONČIČ: No, saj tudi nič nas ne sme presenetiti ni nova pogruntavščina, je že predvojni, skavtska. To je bil cel program, ki ti je pomagala, da si se znal obvarovati pred neugodnimi naravnimi pojavi – dež, mraz, vročina, nevihte. Ker je pa tudi človek del narave, je tudi sam del te nevarnosti, kar je vedel Indijanec, gozdovnik. Če smo mi vpleti prvine boja proti okupatorju, je najbrž razumljivo – mi smo eno grenko izkušnjo že prestali.

v njej, kar je bil seveda tudi del načrtne politike. Kmalu za tem smo postali del gibanja neuvrčenih držav in zdelo se nam je, da se ne smemo včlanjevati v nobeno utesnjujočo svetovno institucijo.

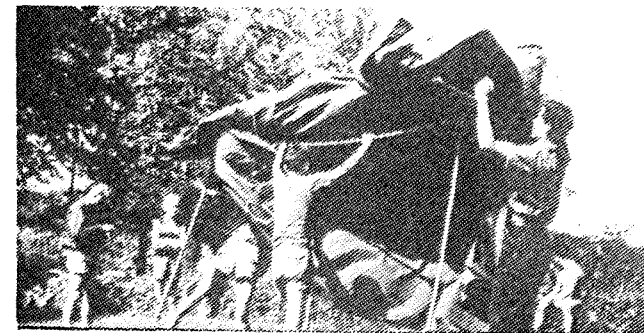
Povojno sodelovanje v skavtski organizaciji tudi ni brez politične obarvanosti. Čeprav svetovna organizacija tega ne priznava, ni bila brez političnih ambicij. Baden – Powel, ustanovitelj skavtske organizacije je organizacijo zasnoval kot nepolitično – skavti naj bi se bojevali za mir na svetu in mednarodno bratstvo. Kaj pa je drugega naša politika? Torej smo ga najbrž leta 1950 vendarle polomili, ko smo se prenehali uradno povezovati. Saj praktično so obstajale povezave, s ce-

TV-15: Predsednik organizacije ima vselej nezanemarljiv vpliv na razvoj. V katero smer ga boš uporabil?

SIMONČIČ: Predvsem mislim, da mora organizacija slediti razvoju tehnike, poseben poudarek pa mora biti na ekologiji. Naravno je treba znati izkoristiti tako, da njej sami narediš kar najmanj škode, hkrati pa ljudi, zlasti mestne, navaditi živeti na ta način v njej.

TV-15: ... kar bo vam tabornikom vse težje. Slišimo, da vas ponekod mečejo s tradicionalnih tabornih prostorov, vse težje je najti prostor za taborjenje.

SIMONČIČ: Vendar je treba vsaj v nečem pohvaliti tudi novo oblast, ki se je močno odpr-

Na taborjenju si moraš seveda najprej zagotoviti streho. Šotor je tvoje bivališče in kolikor bolj trdno si ga boš postavil, toliko mirneje boš preživel prijetne poletne dni v naravi.

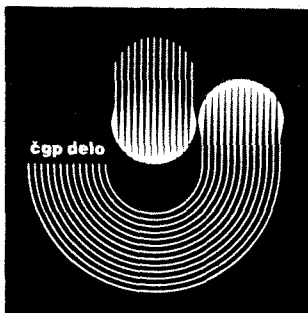
lim svetom smo sodelovali – uradnih stikov pa skoraj ni bilo.

TV-15: Ampak, ali bi lahko rekli, da je skavtska organizacija vendarle tudi ideološka.

SIMONČIČ: Sam pogosto trdim, da je. Saj ideje pač plasi-raš prek programa. Vendar v nobenem od njihovih doku-

la ekološki problematiki. In tudi nekaj nervozne lokalne oblasti so v zadnjem času bolj odprle ušesa za taborniške besede, kar bi lahko pomenilo, da so prepoznali uporabnost taborniških idej. Razen nekaterih nečastnih izjem, je zdaj vendarle lažje.

Gojko Bervar

ČGP DELO

61000 LJUBLJANA, Tirova cesta 35

P.P. 29

Telefon: (061) 315-366

Telex: 31291 yz dtlj

Predstavišča: Beograd

Rijeka

Split

Družbeno podjetje tiskarna Delo

Družbeno podjetje Delo – Tisk časopisov in revij v ustanavljanju

Dejavnost:

- stavljenje, izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- tisk časopisov in revij – eno in večbarvno
- tisk knjig, monografij, turistične in industrijske propagande, prospektov, katalogov, plakatov ...
- tisk merkantila
- grafična dodelava – vezava knjig
- kooperacije

Vrhunska kvaliteta, kratki roki, konkurenčne cene

Dobitniki Krilatega leva za najboljši grafični izdelek

Sladko življenje krivo za slabe zobe

Če v 3. stoletju našega štetja v Indiji ne bi že poznali pridobivanja sladkorja iz sladkornega trsta, če v 16. stoletju ne bi v Evropi imeli prvih rafinerij, če leta 1744 kemik Marggraf ne bi v sladkorni pesi odkril sladkorja in če 1801. leta v Šleziji ne bi postavili prve tovarne za pridobivanje sladkorja iz sladkorne pese, bi se našim zobem dandanes pisalo drugače. Sladkor oziroma sladkorji nasploh so namreč poglavitni krivci za najbolj razširjeno zobno nadlogo – karies ali zobno gnilobo. Skušajte otroku dopovedati, da naj omeji količine čokolade in sladkarij, pa boste zanesljivo videli, da bo na smrt užaljen, ne vedoč, da si s tem dela medvedjo uslugo, saj ga bo to drobno zadovoljstvo v kasnejših letih stalo toliko več obiskov pri zobozdravniku.

Pa roko na srce. Bržčas se jih te razvade, ki bi jo bilo mnogo bolje zamenjati z zdravim naravnim medom, niti med odraslimi ne zaveda veliko ali pa za to preprosto niče vedeti. Za rahlo »stresnitev« povejmo samo podatek, da je Jugoslavija na ne-

slavnem repu svetovne in evropske lestvice po kakovosti zob prebivalstva in ena od vodilnih po razširjenosti kariesa. Kot so opozorili tudi strokovnjaki na nedavnem 37. kongresu evropske organizacije za raziskavo kariesa, ki je bil v Ljubljani, se s še slabšim stanjem lahko »pohvali« edinole Belgija, kaj prida boljši pa nista niti Madžarska in Grčija. In če tako meni okrog tristo strokovnjakov – kemikov, stomatologov, epidemiologov, mikrobiologov in drugih iz 22 evropskih držav ter predstavniki Svetovne zdravstvene organizacije in Inštituta za zdravstvo iz ZDA, pač ni razloga, da jim ne bi verjeli.

Zobne gnilobe, ki je med zobnimi obolenji na vodilnem mestu, ni brez dveh elementov, pojasnjuje organizator kongresa prof. dr. Vito Vrbič z Ljubljanske stomatološke klinike. In sicer so to mikroorganizmi, ki jih je največ v zobnih oblogah, in kariogena hrana, torej sladkorji, ki se razgradijo do mlečne kisline, ki povzroči kemični proces raztapljanja sklenine.

Drugače povedano to pomeni, da se ostanki hrane nabirajo in razpadajo za temi oblogami, pri čemer trpi sklenina. Zato velja star nasvet, znan že pred stotimi leti, da je najboljše zdravilo dobra ustna higiena.

Kljub temu velja povedati,

ša povprečno število ekstrahiranih zob v Sloveniji 27, kar hkrati pomeni, da imajo osebe te starosti v ustih le do pet svojih zob. Tudi parodontalne bolezni je veliko, saj skoraj 82 odstotkov Slovencev potrebuje tovrstno zdravljenje. Da ne pozabimo še na

da na posameznih območjih tako v Sloveniji kot Jugoslaviji dosegamo evropsko raven, a žal se ti spodbudni rezultati izgubijo v republiškem povprečju. Razširjenost zobnega kariesa je v Jugoslaviji zelo visoka, kljub izvajanju posameznih preventivnih ukrepov in kljub precej boljšemu stanju v vzgoji za zdravje zob in prosveti. V Sloveniji imajo v osnovnih šolah odlično organizirano zobozdravstveno službo, s tu se vse tudi konča. Sistematična preventiva je mačehovsko odrinjena in družba se tudi ne potruzi dovolj, da bi malce bolj vplivala na primer na živilsko industrijo, da bi v proizvodnjo vpeljala več nadomestil za sladkor.

Črnogleda sliko je seveda treba podpreti s podatki. Pred štirimi leti je bila v Jugoslaviji izpeljana pilotska epidemiološka študija o stanju oralnih bolezni v naši državi. V njej je bilo, na podlagi vprašalnika Svetovne zdravstvene organizacije, zajetih 11 razvitih in 11 nerazvitih področij v vseh republikah in pokrajinah. Pregledanih je bilo 2600 oseb v starostnih skupinah 6, 12, 18, 35–44 in nad 65 let. Pokazalo se je, da je prevalenca oziroma razširjenost kariesa med prebivalstvom zelo visoka in presega 98 odstotkov pri starostni skupini 12 in 18 let, medtem ko so osebe višjih starostnih skupin prizadete 100%. Povprečno število kariesnih, izpuljenih in plombiranih zob pri 12 let stari mladini znaša 6,1, v letih med 35 in 44 in nad 65 let pa kar 28. Omenjeno povprečno število takih zob pri 12-letnikih sodi po kriterijih SZO v visoko prevalenco kariesa. Povprečno število zdravih zob z naraščajočo starostjo postopoma pada in znaša pri starostni skupini 35–44 le 13,5. V tej skupini je zelo visoko tudi povprečno število ekstrahiranih zob, saj ima kar 97 odstotkov eno ali več ekstrakcij. Ta odstotek je visok tudi v drugih starostnih skupinah in znaša že pri 15-letnikih 50 odstotkov.

V Sloveniji je bila pred tremi leti prav tako izvedena epidemiološka študija o oralnem zdravju, ki je zajela 1623 oseb v istih starostnih skupinah v desetih izbranih mestih. Dobljeni podatki se le malo razlikujejo od splošnega stanja v državi. Povejmo vendarle, da je povprečno najmanj kariesnih, izpuljenih in plombiranih zob v Mariboru in največ v Radovljici. V starostni skupini nad 65 let zna-

podatke o potrebah po protezah, ki veljajo za vso državo. V skupini 35–44 let jih 7,5% potrebuje zgornjo protezo, 51,4% spodnjo in 20,3% obe. V starostni skupini nad 65 let je potreba po protezah še večja – 32,2% oseb potrebuje obe protezi.

Skoraj nedosegljiv se zdi primer ZDA, kjer kariesa tako rekoč ne poznajo več. Zasluge za to ima predvsem in samo država, ki povrne stroške za vsak poseg na zobeh za mladino do 16. oziroma 18. leta starosti. Do znatnega premika pa bo prišlo pri nas šele takrat, pravi dr. Vrbič, ko bo družba pomagala pri izvajanju sistematičnih preventivnih ukrepov. Rešitev je torej, kot že povedano, le v preventivi, kajti, kot vemo vsi, po toči zvoniti je bilo še vedno prepozno.

Katarina Novak

Nasvet za izlet:

Idrijsko-cerkljanska planinska pot in Vodnik po Badjurovi poti

France Bevk je zapisal: »V mladosti, ko je bil moj svet še ozek in mi pogled ni šel dlje kot na Porezen in na Peči onkraj Baške grape, sem slišal imenovati kraje: Trebuša, Utre, Hotenje, Oblakov vrh, Konomlja, Ogalce, Vojško... Od nas oddaljeni le nekaj ur hoda, a meni so se zdeli nedosegljivi, daleč nekje, v divjih nedostopnih samotah. Takrat nisem mislil, da jih bom kdaj spoznal do zadnje gubice in mislil nanje s toplimi občutki kot na svoj rodni kraj pod zeleno Kojco...«

To je dežela, ki jo obišče Idrijsko-cerkljanska planinska pot, ki sta jo trasirali planinski društvi iz Idrije in iz Cerknega.

Vodnik po tej poti, ki jo poznajo planinci že nekaj let, je vsebinsko skrbno urejen, saj nas obvesti o vsem pomembnem, kar najdemo na tej poti. In ker je tudi ta pot na voljo planincem in pohodnikom že vrsto let, naj velja ta zapis za osvežitev in za ponovno vabilo v ta zares skrivnostni svet, ki ga je znal France Bevk tako čudovito opisovati.

Pot sestavlja 26 kontrolnih točk, kjer lahko pohodnik dobi tudi žig, ki ga vtisne v popotno knjižico. Naštejmo le nekaj najvišjih točk, po katerih Idrijsko-cerkljanska planinska pot poteka. To so: Jelenk, Hudournik, Čekov vrh,

Zdravnikovi zapisi

Še o ravnovesju vode v telesu

Hyperhidracija je obratno od dehidracije pojav, ko se nam v telesu nabere preveč vode – tako v izvenceličnem prostoru kot tudi v celicah. Zmanjšano izločanje (če upoštevamo dnevno merjenje izločanja urina), pripelje ravno tako do presežka telesne tekočine (vode), zlasti še, če je povečana tudi količina zaužitih tekočin. Zmanjšan pretok vode skozi ledvice pogosto pogojuje: akutna in še posebej kronična obolenja ledvic, kronična srčna obolenja, težja obolenja jeter (npr. zaradi alkoholizma) – vse naštetje se rado manifestira v zatekanju nog in težki hoji. Ob stresih, obolenju celotnega živčnega sistema, ugotovljenih možganskih tumorjih, stanjih po krvavitvah in podobnem pa tudi včasih ugotavljamo zmanjšan pretok vode skozi ledvice, kakor se včasih kaže tudi pri pretiranem jemanju nekaterih zdravil. Včasih govorimo tudi o zastrupitvi z vodo, ki se manifestira z glavoboli, draženju na bruhanje, s slabostmi in celo nezavestjo. Tudi ob tej priložnosti ni odveč povedati, da je takšne pojave žal včasih težko ločiti od podobnih stanj zaradi intoksikacije z alkoholom. Že če prenehamo piti tekočine v prevelikih količinah, včasih dovolj hitro pomaga. Ne pa vselej. Pri vodenici, ki jo povzroča bolezen srca, moramo istočasno zdraviti srce in istočasno jemati zdravila za pospešeno odvajanje (izločanje) vode. To delo opravijo diuretiki, ki pogosto zadostujejo za vzpostavitev ravnotežja telesnih tekočin. Seveda drugi znaki bolezni terjajo zdravljenje osnovnih obolenjnih težav.

Naj ob tej priložnosti omenimo še pojav, ko se pri prehranjevanju s pretirano beljakovinsko hrano, nesorazmerno troši voda iz telesa. Takšne možne težave ugotavljamo s krvno analizo, oziroma z ugotavljanjem količine beljakovin v krvi. Žeja, ki jo nekateri ljudje čutijo občasno ali pa stalno, je lahko tudi znamenje škodljive bolezni. Večjim količinam tekočine sledi ponavadi povečano izločanje urina, kar utegne biti že drugi znak za prisotnost sladkorne bolezni. Zdravljenje te bolezni pa, kot vemo, spada naravnost v roke zdravnika.

In ko že govorimo o vodi, ne smemo pozabljati, da povzroča nesorazmerje količin drugih elementov v telesnih tekočinah (kalij, kalcij, magnezij, fosfor...) spet težave drugačne vrste, o čemer bi bilo dobro vsaj v grobem tudi kaj vedeti.

Dr. Danijel Brezic
(se bo nadaljevalo)

Drobna zanimivost

Mumija pravi: imela sem polomljene kosti

Ko je prispela v bolnišnico v Sv. Ano iz Coma, da bi na njej opravili računalniško vodeno tomografijo, so ugotovili, da gre za prav neobičajno pacientko. Njeno ime je bilo Isiuret, po poklicu pa je bila glasbenica. Živela je v času 700 ali 800 pred Kristusom, v času dvaindvajsete ali triindvajsete dinastije v starem Egiptu. Danes je mumija te gospice ena najdragocenejših muzealij komskega mestnega muzeja. O njej je malo znanega. V Coma so jo dobili leta 1906, prispeval jo je nek zbiratelj Alfonso Garoveglio, ki jo je iz Egipta pripeljal kot spominek. Pismenke na sarkofagu povedo, da prihaja iz Teb, vendar je verjetno, da jo je zbiratelj kupil v Kairu. Mumija je drobna in dobro konzervirana. Sarkofag je poslikan z močnimi barvami, narejen iz prešanih papirusov. Ne gre za kakšno posebno slavno osebo svojega časa, vendar je v družini številnih najdenin starega Egipta nekaj posebnega. Pravzaprav je prva mumija, ki so jo v Italiji pregledali s tomografsko metodo – in ugotovili, da je imela ta davna gospa krhke kosti. Tako se torej potrjuje, da lahko s sodobnimi metodami dandanes ugotavljajo domala že prav vse o naših davnih prednikih. Ne le to, koliko »so dejansko stari«, ampak tudi, kako so živeli, kakšne bolezni so jih mučile in podobno. Navsezadnje lahko po ugotavljanju telesnega stanja naprej sklepajo tudi o njihovem kulturnem življenju in navadah.

A. J.

**GOZDNO GOSPODARSTVO
NOVO MESTO**

n. sub. o.
68000 Novo mesto
Gubčeva 15
Telefon: h. c. 068 21-065

mi točkami, posebej pa med posameznimi povezavami krajev in vrhov, saj jih vodnik navaja kar 49, ki se nahajajo na razdalji 95 kilometrov; vse te povezave pa je moč prehoditi v približno 27.000 urah. Vodnik je urejen prav gledno, saj vsebuje tudi orientacijski zemljevid. In zakaj Badjurova pot? Rudolf Badjura, znan avtor planinskih vodnikov pa tudi sicer znan planinsko turistični delavec, se je rodil v Litiji in je tako zaslužen za prihod v seznam kulturne dediščine tega kraja, ko s to potjo začrtuje trajen spomin na vse, kar je ta mož za planinstvo in za obči kulturni napredek storil.

Tudi tokrat velja vabilo: Pojdite na to pot, kadarkoli, prijetno vam bo. Če pa boste našli na poti kaj kar naj tja ne bi sodilo, sporočite to Planinskemu društvu Litija ali pa kar nam. Tako bomo tudi sami s svojo prisotnostjo v naravi pomagali ohranjati spominek, ki ga bomo našli ali v naravi sami ali pa ga je tja, smotrno in s pietetnim občutkom – postavil človeka. Namreč, tudi na tem predalpskem področju je spomenikov veliko, veliko je spominov in mnogo točk, kjer se nam spomin za trenutek ustavi in se preseli nekam v preteklost, kjer smo bili nekoč tudi mi.

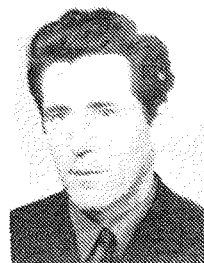
Pa srečno pot.

Marijan Krišelj

Franc Murn

Na Kokrici smo se lani poslovili od Franca Murna, rojenega leta 1919 v Selah, občina Žužemberk. V NOV je vstopil leta 1942. Bil je bорец Dolenjskega odreda in v internaciji v Renici v Italiji. Po kapitulaciji Italije se je ponovno vključil NOV 12. brigadi. Za zasluge med NOB je bil petkrat odlikovan.

Jože Sluga

Pokojni Jože, Pepi Urbanov je bil rojen leta 1924 na Rjavčah. Med drugo svetovno vojno se je med prvimi mladinci na Rjavčah vključil v odporniško gibanje spomladi 1942. leta. Ob koncu istega leta se je priključil prvi partizanski enoti na južno Primorskem in v začetku leta 1943 odšel iz Brkinov v snežniško gozdove in se vključil v Primorsko-goranski odred. Bil je bорец 8. divizije, 6. brigade in 1. brigade četrtega bataljona 13. divizije. Po razpadu Italije se je vrnil nazaj v Brkine in se priključil Istrskemu odredu. Ob napadu 1944. leta je bil zajet in odpeljan v Nemčijo od koder se je vrnil konec vojne. Jože je bil nosilec številnih odlikovanj za zasluge v NOB kakor tudi povojnih. Pokopan je na pokopališču v Hrvatinah.

Darinka Babić-Martina

Marca smo se na Doli pri Hrastniku poslovili od Darinke Babić. Sredi najhujše zime leta 1944 je družina odšla v NOB. Darinka je imela 11 let. Okusila je tegobe vojne, saj je morala vsak dan iz uro oddaljene vasi do bolnice v trebanjskem gradu prenesti kanglo z več litri mleka. Po vojni je končala šolo za medicinske sestre in vso svojo delovno dobo posvetila zdravstvu in pomoči človeku.

Jože Brlež

Lani smo se na ljubljanskih Zalah poslovili od Jožeta Brleža, rojenega leta 1897. Bil je gradbeni tehnik in delal v Ljubljani. Leta 1941 se je vključil v organizirano delo OF. Zadolžen je bil za posebne naloge, katere je opravljal do konca vojne. Po vojni je bil aktiven v DPO na terenu.

Ladislav Stibrič-Gams

V ožjem družinskem krogu smo se marca na šmihelskem pokopališču v Novem mestu poslovili od Ladislava Stibriča. Samo nekaj dni mu je manjkalo do sedemdesetletnice. Bil je bорец Štajerskega bataljona 2. grupe odredov, Tomšičeve in Levstikove brigade. Leta 1944 se je vključil v Narodno zaščito na Dolenjskem in postal vodja obveščevalnega oddelka. V povojnih letih je delal kot delavec UNZ.

Miro Klančar-Sandi

Maja smo se na ljubljanskih Zalah nekdanji borci in borki Gubčeve in XIV. zaščitne brigade GSS NOV in POS poslovili od Mirka Klančarja, rojenega leta 1923 v Ljubljani. V začetku vojne je bil dijak učiteljskega iz katerega je bil decembra 1941 izključen zaradi revolucionarnih dejavnosti. Junija 1942 je odšel v partizane. Udeležil se je pohoda Gubčeve brigade na Hrvaško in marca 1943 je bil v Jelevnem žlebu težko ranjen. Po vojni je do konca leta 1952 ostal v JLA in imel čin majorja. Po demobilizaciji se je aktivno vključil v delo KS Zelena jama v Ljubljani. Prejel je številna vojaška in mirnodobska odlikovanja in priznanja. Bil je tudi komisar kurirske čete XIV. zaščitne brigade GSS v Beli krajini. Do zadnjega je bil pisec monografije XIV. zaščitne brigade. Zbral je mnogo zgodovinskega gradiva.

Alojz Kovačič

Rodil se je leta 1908 v Velikem dolu pri Bretnici. Služboval je na gospodarstvu bivšega rajhenburškega samostana. Od tu je s precejšnjo čredo goved, ki je bila namenjena nemškemu okupatorju, odšel v NOB. Dodeljen je bil Kozjanskemu odredu, v katerem je bil do konca vojne. Po vrnitvi iz NOV se je zaposlil v rudniku Senovo. Vse do smrti je živel na skromni domačiji na Kališevcu, pokopan je na pokopališču v Senovem.

Slava Boštjančič

Zadnje dni marca smo se borci in krajinari v Orehku pri Postojni poslovili od aktivistke Slave Boštjančič, rojene leta 1920. Vsa leta med vojno in po njej je bila delovna in aktivna in prežela odlikovanje za hrabrost.

Janez Medja

V Bohinjski Bistrici smo se marca poslovili od borca in aktivista Janeza Medja, rojenega leta 1916 v Nemškem rovtu. Že leta 1941 se je priključil NOG in delal na terenu. Oktobra 1943 se je priključil Gorenjskemu odredu, nato je odšel v Prešernovo brigado, v Jeseniško-bohinjski odred, nazadnje je bil na komandi mesta Bled in Jesenice. Za zasluge je bil večkrat odlikovan.

Radislav Borovac

Radislav je bil rojen leta 1926 v Stari Pazovi. Vojna ga je zatekla doma. Priključil se je mladinski organizaciji in leta 1942 je postal sekretar SKOJ v Stari Pazovi. To delo je opravljal vse do vstopa v NOV v 10. Vojvodinsko brigado. Službena pot ga je naprej pripeljala v Maribor in kasneje v Ribnico. Imel je čin rezervnega majorja in za zasluge je bil večkrat odlikovan. Do upokojitve je bil direktor finančnega sektorja računovodstva Itas v Kočevju. Pokopan je v Hrovači pri Ribnici.

Anton Lasnig

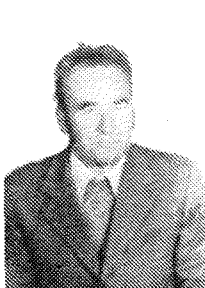
Prve dni aprila smo se na jeseniškem pokopališču poslovili od Antona Lasniga, rojenega leta 1906. Kot aktivist je od leta 1942 delal v jeseniški železarni in tudi na terenu. Januarja 1944 se je aktivno vključil v NOV in bil bорец Kokrškega odreda in Šerčerjeve brigade. Imel je čin vodnika, za sodelovanje v NOV je bil trikrat odlikovan.

Anton Šorc

Na pokopališču v Slavini pri Postojni smo se januarja poslovili od borca Šerčerjeve brigade Antona Šorca, rojenega leta 1924 v Slavini. Po razpadu italijanske armade leta 1943 se mu je posrečilo vrniti se v rojstni kraj in se priključil Šerčerjevi brigadi. Odlikovan je bil z dvema vojaškima odlikovanjema.

Franc Vrhunc

Lani je umrl Franc Vrhunc. Rojen je bil leta 1919 v Železnikih. Od maja 1942 je bil bорец Dolomitskega odreda, potem Šerčerjeve brigade in pri glavnem stabu NOG. Prejel je več vojaških priznanj in odlikovanj. Po vojni se je vključil v aktivno delo DPO.

Božo-Drago Drndić

Na pokopališču v Puli smo se aprila poslovili od Boža-Drage Drndića, rojenega pred štiriinšestdesetimi leti. Bil je eden izmed prvih partizanov iz Hrvaške Istre. Rojen je bil leta 1926 v Pulicih pri Pazinu. Imel je komaj 16 let, ko je februarja 1943 odšel iz Istre v Liko v 13. hrvaško brigado. Spoznal se je s slovenskimi soborci iz Brkinov, Pivke in drugod. Oktobra 1943 se je vrnil v Brkine, kjer se je vključil v slovenski Istrski odred.

Jože Tanko

V Hrovači pri Ribnici smo se poslovili od aktivista, borca in družbeno-političnega delavca Jožeta Tanko, ki je bil rojen leta 1908 v Nemški vasi. Izučil se je za kolarja-mizarja. Zaposlil se je na Reki in drugih krajih. Leta 1941 je postal pristajač OF, za kar je bil aretiran in zaprt v Kočevju. Po kapitulaciji Italije je vstopil v NOV v terenski odbor rajona Ribnica, nato je bil dodeljen na idrijsko vojno področje, nato za komandanta mesta Postojna, kjer je bil do osvoboditve in demobilizacije. Imel je čin rezervnega kapetana ter bil za zasluge večkrat odlikovan.

Jože Butinar

V začetku aprila smo se prijatelji in znanci na pregarskem pokopališču v Brkinih poslovili od devetinsedemdesetletnega Jožeta Butinarja, borca, kurirja in komandirja kurirske relejne postaje P/B pri Janeževem Brdu. Bil je kmečki sin in v povojnem obdobju prizadeven gospodar v hribovitem predelu Brkinov.

Albina Pirkovič

Rojena je bila leta 1904 v Ribnici. Že leta 1941 je pomagala NOG s prehrano in oblačili. Leta 1942 so aretirali moža in odpeljali v taborišče v Buchenwald, kjer je umrla. Njena starejša hčerka je bila v enotah NOG. Odlikovana je bila z medaljo za hrabrost.

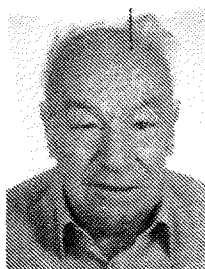
Jože Jesenovec

Po dolgi boleznici je marca umrl Jože Jesenovec iz Dragomera. Rojen je bil leta 1909 v Sentjostu. Pred vojno je delal na železnici in od tu pristopil med aktiviste OF. Januarja 1945 je bil izdan, aretiran in odpeljan v Dachau.

Franc Kersnik

Od Franca Kersnika smo se poslovili februarja na trziškem pokopališču. Že jeseni leta 1941 se je povezal z aktivisti v Trzinu in jim pomagal organizirati ilegalne trojke, nato pa je bil vse do vstopa v NOV obveščevalec na terenu. Nato je vstopil v 2. bataljon Kokrškega odreda, potem je bil premeščen v 2. bataljon 16. brigade Janka Premrla-Vojka in bil ranjen. Po vojni je sodeloval v več politično-družbenih organizacijah.

Stane Gradišnik

Januarja je umrl Stane Gradišnik iz Borovnice. Rojen je bil leta 1919 na Doli. Zelo mlad se je vključil v napredno delavsko gibanje. Bil je član tamburaškega društva v Bistri in član prosvetnega društva Vzajemnost v Borovnici. Leta 1941 je začel sodelovati z NOG in je bil maja 1942. aretiran in zaprt v ljubljanskih zaporih do leta 1943. Nato je ponovno našel stik z NOV. Konec marca 1944 je bil odpeljan v Dachau.

Jože Konestabo

V Ilirski Bistrici smo se marca poslovili od Jožeta Konestaba, rojenega leta 1911 v vasi Pregarje. Septembra leta 1943 se je priključil NOV. Dodeljen je bil Istrskemu odredu. Po vojni in vse do upokojitve je bil zaposlen v tovarni lesonitnih plošč v Ilirski Bistrici. Za zasluge med NOV je bil večkrat odlikovan.

Jože Črnič

V Dolenjskih Toplicah smo se februarja poslovili od Jožeta Črniča, rojenega leta 1904 v Bednu v Beli krajini. Takoj po okupaciji je začel sodelovati z NOB, bil je aktivist OF in partizan Kočevskega odreda ter starešina v 9. udarni brigadi. Imel je čin kapetana in bil večkrat odlikovan.

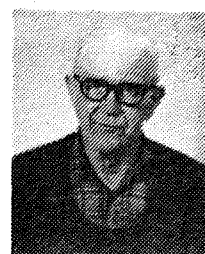
Janko Debevec

Pokojnega Janka smo pokopali januarja na pokopališču v Fari. Bil je upokojeni upravnik pošte v Hruševju. Med NOB je bil aktivno in organizirano povezan z NOG. Septembra 1943 je bil na zboru OF imenovan za prvega predsednika OF Hruševje. Med drugim je oskrboval partizansko ciklostilno Tehniko Nanos, ki je delovala v bunkerju pod njegovim stanovanjem. Maja 1944 je bila Tehnika skoraj odkrita, zato so jo aktivisti premestili na varnejše mesto. Po tem je Janko opravljal varnostno obveščevalno delo. Delal je za Komando mesta nad vasjo Strane na Nanosu. Za vse to delo je bil dvakrat odlikovan.

Alojz Berginc

V Drežnici pod Krnom smo se julija poslovili od Alojza Berginca, rojenega pred osemindesetimi leti. Lojz, kot so ga klicali domačini, je bil eden tistih partizanov Bazoviške brigade in Idrijsko-tolmškega odreda, ki se je udeležil vseh bojev teh dveh enot po septembru 1943 do osvoboditve. Bil je nosilec več visokih odlikovanj. Med krajinari je bil spoštovan, preprost in skromen človek. Kljub stalni bolehnosti si je ustvaril dom in družino. Sin in hčerka z družinama bodo ponosni na očeta partizana, ki jim je s svojim življenjem in delom dokazal, kako lepo je živeti v ljubezni, delu in razumevanju eden do drugega.

Jože Levka

Jože Levka je bil rojen v Ribnici leta 1913. Delal je na Opekarni razna sezonska dela. Leta 1941 se je opredelil za napredno gibanje in se povezal z OF. Po kapitulaciji Italije se je priključil NOB – Kočevski brigadi, nato je bil premeščen na Komando mesta Ilirska Bistrica, kjer je bil do konca vojne.

Karel Gradišnik

Lani smo se na borovniškem pokopališču poslovili od Karla Gradišnika, rojenega leta 1907 iz Dola pri Borovnici. Leta 1941 je bil mobiliziran v bivšo jugoslovansko vojsko, kjer je bil ujet in odpeljan v ujetništvo v Nemčijo. Domov se je vrnil leta 1945.

Krajevna organizacija ZB NOV iz Portoroža sporoča, da so v letu 1989 in v prvem tromesečju 1990 umrli njeni člani:

Ivan Krpetič, rojen leta 1922 v Biogradu na moru, Todor Cvetič, rojen leta 1907 v Livnu, Karlo Čepregi, rojen leta 1918 v Jan. brdu pri Ilirski Bistrici, Anton Ferjančič-Zvonko, rojen leta 1915 v Gradišču pri Vipavi, nosilec partizanske spomenice 1941, Anton Čok, rojen leta 1898 v Lonjerju, Tereza Cirk, rojena leta 1913 v Slov. Bistrici, Edvard Grmek, rojen leta 1919 v Kazljah pri Sežani, Branislav Velkavrh, rojen leta 1910 v Trbovljah.

Iz krajevnih organizacij ZB NOV Mlinše, občina Zagorje ob Savi, smo prejeli obvestilo, da so v letu 1989 umrli njeni člani:

Karolina Ribič

Angela Logaj

Jernej Razpotnik

Ivana Drnovšek

Karolina Ribič, rojena Butja 1904. leta iz Briš, Angela Logaj, rojena Grden 1904. leta iz Loga pri Mlinšah, Jernej Razpotnik, rojen leta 1907 iz Briš, Ivana Drnovšek, rojena leta 1908 iz Kolovrata, Antonija Zajc, rojena leta 1900 iz Kostrevnice, Florjan Kokovnik, rojen leta 1904, Borje pri Mlinšah. Vsi so bili aktivno sodelavci NOB.

Krajevna organizacija ZB NOV Deskle sporoča, da so umrli njeni člani:

Robert Gabrijelčič, rojen leta 1927, bорец Gregorčičeve brigade, Valentin Valentinčič-Stanko, rojen leta 1915, bорец v zavezniški vojski v Italiji, Stefan Humar, rojen leta 1919, bорец Gradnikove brigade, Bogomil Simčič, rojen leta 1920, bорец v zavezniški armadi, Terezija Železnikar, rojena leta 1899, mati padle borki in aktivistka, Alojzija Znidarčič, rojena leta 1928, mladinska aktivistka, Franc Žižmond, rojen leta 1918, bорец v partizanski tehniki KPS, Mihael Mavrič, rojen leta 1911, bорец Bazoviške brigade, Alfonz Gabrijelčič, rojen leta 1926, bорец Briško-beneškega odreda, Danjel Borštnik, rojen leta 1929, mladinski aktivist, Marija Stanič, rojena leta 1904, aktivistka AFZ, Ivan Gerbec, rojen leta 1914, bорец 9. dalmatinske brigade, Pavel Konjedic, rojen leta 1924, bорец 3. prekomorske in 1. tankovske brigade, Leopold Mavrič, rojen leta 1918, bорец enot ELAS v Grčiji in 5. prekomorske brigade, Mihael Rutar, rojen leta 1912, bорец v zavezniški vojski, Franc Valentinčič, rojen leta 1902, aktivist, Anzel Krašček, rojen leta 1908, bорец Gradnikove brigade.

Krajevni odbor ZB NOV Oplotnica sporoča, da so umrli njeni člani:

Janez Vengust, bорец Šerčerjeve brigade, Janko Lah, bорец Tomšičeve brigade, Angela Langerholc, sodelavka NOG, Stefan Založnik, bорец 1. krajiške brigade 5. divizije, Anton Košir, obveščevalec NOG, Marija Juhart, sodelavka NOG, Anton Vetrhi, obveščevalec NOG, Jože Konec, bорец 3. prekomorske brigade, Jože Črešnar, sodelavec NOG, Ljudmila Boček, sodelavka NOG, Alojz Kokol, obveščevalec NOB.

Pavla Leskošek

Na celjskem pokopališču smo se marca poslovili od Pavle Leskošek, rojene leta 1924 v Preboldu. Med vojno je aktivno sodelovala na območju Prebolda in Mrzlice. Bila je tudi internirana v Ravensbrück. Po vojni je bila dolgoletna tajnica KO ZB. Dolgo polje v Celju.

Jakob Uršič

V začetku marca smo se v Zürichu poslovili od Jakoba Uršiča, rojenega leta 1912 v Zirovnici. V NOV se je vključil septembra 1943, kjer je bil bорец-mitraljezec 1. bataljona Vojkove brigade vse do osvoboditve. Za zasluge med NOB in po njej je bil večkrat odlikovan.

Srečanje borcev in aktivistov Kozjanskega

Na Dan vstaje slovenskega naroda se je zbrala v Kapelah v brežiški občini množica borcev Kozjanskega odreda, 2. bataljona brigade VDV in aktivistov Kozjanskega okrožja OF.

Prišli so iz šestih občin nekdanjega Kozjanskega, kjer imajo te enote domicil, in iz drugih krajev, kjer zdaj živijo – iz Ljubljane, Celja, Maribora in drugod. Čez tisoč nas je bilo, več kot na katerem koli povojnem srečanju, ki so že dolga leta tradicionalni del občinskih praznikov Brežic, Krškega, Sevnice, Laškega, Šentjurja in Šmarja pri Jelšah.

Letošnje srečanje je bilo pripravljeno malo drugače kot doslej. Združili smo ga z brez dvoma največjo letošnjo prireditvijo v brežiški občini, s 140-letnico godbe na pihala Kapel. Pripravljalni odbor je združil obe prireditvi v zares veličastno počastitev Dneva vstaje – z nepopisnim tovariškim

vzdušjem in razkošno glasbeno predstavo trinajstih pihalnih orkestrrov iz naših krajev in iz tujine. S posebnim veseljem smo prisluhnili Kapelski praznični koračnici, ki jo je za to priložnost komponiral in vsem trinajstim godbam na proslavi osebno dirigiral znani slovenski skladatelj in dirigent, 80 letni Radovan Gobec, borec Kozjanskega odreda. Srečanja so se udeležili številni borci Zagorskega odreda in predstavniki republiškega odbora SUBNOR iz sosednje Hrvatske, predsedniki skupščin domicilnih občin, predstavniki JLA iz garnizona Cerklje in predsednik republiškega odbora ZZB-NOV Slovenije, Ivan Dolničar.

Tako številna udeležba in tovariško razpoloženje, ki je srečanje prevevalo je brez dvoma močan odraz negotovosti o pravi smeri družbenih in političnih premikov pod vodstvom nove slovenske vlade, negoto-

vosti, ki navdaja v vsem času po volitvah, polnem protikomunistične gonje in vsesplošnega blatenja NOB in vse naše povojne preteklosti mnoge naše ljudi, predvsem pa nekdanje borce in aktiviste. Novi časi, prepolni dogajanj, ki nas prese- nečajo očividno znova zgrinjajo še vedno številno borčevsko srenjo in jo silijo kljub visokim letom v ponovno aktivno vključevanje v družbeno in politično življenje.

Da je temu tako je pokazalo navdušeno pritrjevanje besedam tovariša Boga Gorjana, predsednika skupnosti borcev Kozjanskega odreda. Odkrito in jasno je spregovoril o stališčih borčevske organizacije do poizkusov rehabilitiranja izdajalskih in kvislinskih prirepkov fašističnih in nacističnih okupatorjev, ki jih je obsodila ne le naša, temveč svobodoljubna javnost vsega sveta. Spregovoril je tudi o veličini in pomemb-

nosti OF slovenskega naroda in povprašal, kam vodijo razne prireditve novih oblasti in izjave nakaterih njenih predstavnikov, v katerih blatijo NOB. Prav tako močno je bilo slišati borčevsko pritrjevanje v večti-sočlavi množici, ko je v svečanem delu proslave spregovoril slavnostni govornik, predsednik predsedstva Republike Slovenije Milan Kučan.

Nepozabno srečanje borcev Kozjanskega ni zadnje, kar bi sicer nekaterim ustrežalo. Sklenili smo, da bomo s takšno obliko druženja in manifestiranja naših stališč v slovenski javnosti tudi v bodoče nadaljevali, obliko za pripravo naših srečanj pa prilagodili stvarnim možnostim in pogojem. Zato lahko s gotovostjo in zadovoljstvom izrazimo veselje nad letošnjim srečanjem in si zaželimo tovariškega snidenja prihodnje leto v eni od domicilnih občin.

Vabila in obvestila

Obveščamo vse borce in borce 14. Zaščitne brigade GŠS NOV in POS, ki je bila ustanovljena pred 46. leti, 16. 6. 1944 v Črmošnjicah v Beli krajini, da bo prvo srečanje brigade letos v nedeljo, **2. septembra 1990**. Organizirali ga bomo skupaj s tradicionalnim srečanjem borcev letalcev, mladine in ljubiteljev Bele krajine na partizanskem letališču **OTOK pri METLIKI**.

Okvirni program prireditve: do 11. ure prihod udeležencev (borci 14. brigade eno uro prej), ob 11. uri priložnostna proslava z govorom in kulturnim programom od 12.30 do 13.30 demonstracija letenja z alternativno aviacijo (motorni zmaji, ultra lahka letala.)

Ves čas bodo za obiskovalce možni tudi poleti z balonom. Za preskrbo in pozneje tudi za zabavo bo poskrbela tamkajšnja krajevna skupnost.

Zaradi znane gospodarske situacije pa je dogovor prireditvenega odbora, da bo vsak udeleženec kril svoje stroške. Pričakujemo, da se boste s svojci udeležili skupne prireditve. Zato prosimo, da nam najkasneje do 25. avgusta sporočite vsaj okvirno število udeležencev, da bomo lažje pripravili vse potrebno.

Iniciativni odbor 14. Zaščitne brigade GŠS

Odbor Skupnosti vojaškega šolstva NOV in POS vabi nekdanje slušatelje, predavatelje in drugo oseboje šol, ki jih združuje, da se udeležijo tradicionalnega vsakoletnega srečanja v Beli krajini. Srečanje bo v nedeljo 21. septembra t. l. ob 11. uri v vasi Otok pri Metliki na partizanskem letališču, kjer bo tudi zanimiva letalska prireditev.

Odbor Skupnosti vojaškega šolstva NOV in POS

Vabimo vse borce 4. SNOUB Matija Gubec, da se udeležijo svečanosti ob 48-letnici ustanovitve Gubčeve brigade. Svečanost in srečanje borcev Gubčeve brigade bo skupaj z vojniki in starešinami enoto JLA 4. septembra ob 11. uri v vojašnici Milana Majena v Novem mestu. Po svečanosti se odpeljemo v Češnjice na otvoritev dela ceste Gubčeve brigade, od tam pa k spomeniku Gubčeve brigade na Trebelno, kjer bo tudi tovariško srečanje.

Prevoz bo organiziran iz Ljubljane 4. septembra z avtobusom ob 9. uri jutraj izpred Univerze Edvarda Kardelja na Trgu osvoboditve. Stroški prevoza so 60 din na osebo. Za hrano bo poskrbljeno. Prijave z vplačilom prevoza se bodo sprejemale ob 20. avgusta do 3. septembra vsak dan med 9. in 11. uro v prostorih »Kluba upokojencev« Knafljev prehod 1, Ljubljana.

Odbor 4. SNOUB Matija Gubec

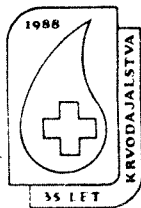
Krvodajalske akcije

Danes ste zdravi. Darujte kri in pomagajte rešiti življenje ter povrniti zdravje bolnim in ponesrečenim; ne pozabite, morda boste jutri že vi med njimi.

Prijave sprejema občinska organizacija Rdečega križa, v delovnih organizacijah pa aktivist RK odgovoren za krvodajalstvo.

AVGUST 1990
LJUBLJANA-MESTO 1.
ROGAŠKA SLATINA 1.
RIBNICA 2.
NOVA GORICA 3.
MARJETA NA DRAVSKEM POLJU 3.
KRMEJ 7.
LJUTOMER 8., 9., 10.
DOMŽALE 14.
KAMNIK 15.
ILIRSKA BISTRICA 16.
FRAM 16.
KAMNIK 17.
ROGOZA 17.
IDRIJA 21., 22., 23., 24.
MAKOLE 24.
ŠENTJUR PRI CELJU 28.
KRANJ 29.
RIMSKE TOPLICE 30.
SLIVNICA 30.
ZALEC 31.

RDEČI KRIŽ SLOVENIJE

Zaobljube vojakov ob dnevih enot

V začetku preteklega meseca je bilo več proslav dnevnih enot Ljubljanskega korpusa, ki negujejo izročila partizanskih enot iz NOB. Dve proslavi sta bili združeni z zaobljubo vojakov junijske generacije. Prva je bila v kranjski vojašnici »Stane Žagar«, kjer domuje enota JLA, ki neguje izročila 7. SNOUB »France Prešeren«. Bila je 12. julija, natanko 47. let potem, ko je bila takrat še Gorenjska brigada razvrščena pred Špehovo domačijo v Zali pri Davči na ustanovnem zboru. Poleg medvojnih Prešernovcev in predstavnikov oblasti gorenjskih občin, in vojakov seveda, se je v vojašnici zbralo tudi veliko staršev in prijateljev mladih vojakov. Po slovesni zaobljubi je o bojni poti Prešernove brigade in povojnih uspehih njene naslednice spregovoril njen poveljnik Živko Juroš, priložnostni nagovor pa je imel tudi predsednik Skupnosti borcev 7. SNOUB France Prešeren Gregor Tršar. Orisal je okoliščine, v katerih so se bojevali Prešernovci. Med drugim je poudaril, da so se tako borci Prešernove brigade kot drugih enot slovenske partizanske vojske bojevali na strani velike antifašistične skupnosti narodov in držav ter kot taki prišli v svetovno zgodovino. Omenil pa je tudi podatek, da na področju,

na katerem so se bojevali Prešernovci, do sredine leta 1944 ni bilo domobranskih posadk oziroma njihovih bojnih enot; v času pred tem pa so se borili z nemškim okupatorjem in to na slovenski zemlji in ne v državljanski vojni. Ob zaključku, ko je vojakom čestital k zaobljubi in pozdravil njihove starše in prijatelje je Gregor Tršar prebral v srbohrvatskem prevodu verz iz Prešernove Zdravljice »Žive naj vsi narodi...« ter poudaril, da je ta pesnikova misel bila vodilo borcem med vojno, danes pa bi morala biti vodilo tudi vsem narodom in narodnostim v Jugoslaviji.

Na slovesnosti je mladim vojakom v imenu Ljubljanskega korpusa čestital generalmajor Marijan Vidmar, voščili so jim predstavniki oblasti gorenjskih občin, podelili pa so tudi nagrade in odličja najbolj prizadevnim vojakom in starešinam. Prešernovca Lovrko Krošec Branko in Vinko Žontar Aleksandrovi sta prejela od enote JLA priznanje za obujanje spominov vojakom, Odbor Skupnosti Prešernove brigade pa je podelil priznanja mentorjem za organizacijo in ocenjevanje šolskih spisov o boju in smrti 3. bataljona Prešernove brigade v Lovčevem hotelu na Poljuki.

Druga slovesnost je bila 14. julija v ljubljanski vojašnici

»Boris Kidrič«. Tam so se spomnili ustanovitve Prve slovenske proleterske udarne brigade »Tone Tomšič« v letu 1942. O bojni poti brigade in njenem poslanstvu je govoril poveljnik enote JLA, ki neguje izročila Tomšičevcev Tomislav Šipčić. K zaobljubi so mladim vojakom čestitali v imenu borcev Tomšičeve brigade Miha Petrič, v imenu mesta Ljubljane župan Jože Strgar, v imenu ljubljanskega korpusa njegov poveljnik generalpodpodkovnik Dane Popović. Hkrati s četitko mladim vojakom so pozdravili tudi številne starše in prijatelje vojakov, ki so prišli na slovesnost iz vseh krajev Jugoslavije. Ljubljanski župan Jože Strgar je izrekel še posebno zadovoljstvo, da jih lahko pozdravi v kraju, kjer je bila prva slovenska gimnazija, (pозabljal pa je povedati še, da so bili tam že v letu 1941. gestapovski zapori skozi katere so šli slovenski domoljubi v nemška koncentracijska taborišča, odkoder se mnogi, mnogi niso vrnili). Po slovesni zaobljubi so vojniki in njihovi starši in prijatelji ter starešine prežele prijetno popoldne na družabnem srečanju v senčnem Mostecu.

Tretja slovesnost je bila v vojašnici »Ivan Cankar« na Vrhniki, 16. julija, prav na 46. obletnico ustanovitve Prve tan-

kovske brigade NOVJ. Hkrati s to obletnico so počastili tudi dan oklepno mehaniziranih enot JLA. Slovesnosti so se udeležili številni borci Prve tankovske brigade in upokojeni starešine njene naslednice. Bojno pot in povojne uspehe njene naslednice je orisal njen poveljnik Pane Matič. Ob koncu govora je še posebej poudaril dolgoletno uspešno sodelovanje in vzajemno pomoč in razumevanje tako s prebivalci občin Vrhnika in Logatec kakor tudi z oblastjo.

Tako kot se za vojaške slovesnosti spodobijo so tudi na tej podelili odličja, priznanja in nagrade najbolj prizadevnim vojakom in starešinam. Značke »Vzoren vojak« je podelil predsednik odbora skupnosti borcev 1. tankovske brigade NOVJ Nace Golob. Nagrajenec in enoti sta čestitala poveljnik Ljubljanskega korpusa generalpodpolkovnik Dane Popović in vrhniški župan France Kvaternik z željo, »da bi se tudi v prihodnje prijetno počutili v naši lepi Vrhniki.«

Dvajsetega julija pa je bila v ljubljanski vojašnici »Bratstvo in enotnost« proslava dneva enot atomsko-biološko kemične obrambe.

STAŠ

Kako je z varstvom borcev in vojaških invalidov po zveznih zakonih

Komu se bo poznalo?

Po pregledu besedil predlogov za izdajo zakonov o spremembah in dopolnitvah zveznih zakonov s področja varstva borcev in vojaških invalidov uvodoma ugotavljamo, da bodo predlagane spremembe različno učinkovale na področju invalidskih pravic ter na področju varstva borcev. Na področju invalidskega varstva bodo učinki zakonskih sprememb pri upravičencih v Republiki Sloveniji občutnejši, na področju varstva borcev pa bodo spremembe učinkovale v manjši meri ali sploh ne.

S spremembami zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev je predvideno, da bo osnova za odmero invalidskih pravic vojaških invalidov povprečni osebni dohodek v SFRJ v preteklem letu, povečan za 80%, po dosedanjih ureditvi (sprejeti v decembru 1989) pa je osnova za odmero invalidskih pravic 2.2 povprečna osebna dohodka v SFRJ v preteklem letu. **Gre torej za zmanjšanje osnove, od katere se odmerjajo vsi invalidski prejemki po navedenem zakonu.**

Kot je zapisano v obrazložitvi predloga za izdajo navedenega zakona, se bodo invalidski prejemki po zveznih predpisih zaradi zmanjšanja osnove za njihovo določitev, znižali za najmanj 18,2% (po naši oceni za okoli 21%). Zaradi tega menimo, da bi bilo treba v obrazložitvi, v poglavju o posledicah predlaganih rešitev za družbeni in materialni položaj delovnih ljudi in občanov, posebej poudariti, da gre pri spremembah tega zakona za zmanjšanje pravic upravičencev, ne pa navajati, da bodo predlagane rešitve ustrezno pozitivno vplivale na družbeni in gnotni položaj delovnih ljudi in občanov.

V obrazložitvi predloga za izdajo navedenega zakona je pojasnjeno, da je zmanjšane porabe na področju varstva borcev in invalidov utemeljeno glede na ukrepe ekonomske politike, v okviru katere se predvideva zmanjšanje splošne in skupne porabe za okoli 18%. Pri tem je treba opozoriti na kontradiktornost takšne utemeljitve, saj je po pripravi navedenega zakona Zvezni iz-

vršni svet predlagal rebalans zveznega proračuna, ki pa se povečuje za 16,2%.

Nadalje je predvideno tudi drugačno usklajevanje invalidskih prejemkov, ki naj bi se v prihodnje usklajevali dvakrat letno in ne več tako kot do sedaj, ko so se ti prejemki usklajevali vsak mesec.

Takšne rešitve ne podpiramo, ker usklajevanje invalidskih prejemkov ne bi sledilo dejanskim povečanjem prejemkov iz drugih naslovov, kot so pokojnine, invalidski prejemki delovnih invalidov in drugih, kjer je bilo stališče Republike Slovenije ob obravnavi zveznega zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, da morajo ti prejemki sproti spremljati gibanje osebnih dohodkov.

Po oceni stanja na tem področju v Republiškem sekretariatu za borce in vojaške invalide ugotavljamo, da se s spremembami navedenega zveznega zakona odpravljajo tudi nekatera nesorazmerja, ki so se pokazala po sprejetju novele zveznega zakona v decembru 1989, kar bi bilo treba v pojas-

nilih zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev posebej obrazložiti. Namen tedanjih sprememb je bil prilagoditi usklajevanje invalidskih prejemkov izjemno visoki stopnji inflacije, kakršna je bila v preteklem letu. V letošnjem letu pa se je ob znižanju inflacije pokazalo, da sprejete rešitve, z realno dvignjeno osnovo za odmero invalidskih pravic (za 44,7%), niso več skladne z novo nastalim položajem. Nesorazmerja so se izkazala tudi v odnosu invalidskih prejemkov do drugih vrst prejemkov, kar se je še posebej pokazalo v republikah in avtonomnih pokrajinah z nizkimi prejemki, saj so bili skupni invalidski prejemki najtežjih invalidov nekajkrat višji od večine, sicer nizkih osebnih dohodkov delavcev ali pokojnin.

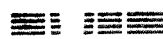
Temu delu obrazložitve se je predlagatelj neupravičeno izognil, čeprav jo je na seji Odbora za vprašanja borcev Zveznega zbora Skupščine SFRJ ustno podal.

Spremembe in dopolnitve zakona o dodatku za borce, zakona o temeljnih pravicah imetnikov »Partizanske spomenice 1941«, zakona o temeljnih pravicah odlikovancev z redom

Narodnega heroja ter zakona o temeljnih pravicah borcev španske narodnoosvobodilne in revolucionarne vojne 1936-1939, se nanašajo na znižanje osnov za odmero nekaterih pravic po teh predpisih in sicer tako, da bi bila osnova za odmero teh pravic povprečni osebni dohodek v SFRJ, povečan za 30% in ne več povprečni osebni dohodek v SFRJ, povečan za 60%. Takšno zmanjševanje pravic po navedenih zakonih v Republiki Sloveniji ne bo imelo učinka, ker so pravice teh upravičencev z republiški predpisi urejene na višjem nivoju. To velja tako za prejemke upravičencev po navedenih predpisih, kakor tudi za pokojninske prejemke udeležencev NOV pred 9. 9. 1943 na podlagi zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki je prav tako v postopku spreminjanja.

Glede dvakrat letnega usklajevanja osnov, ki je predvideno z novelami zakonov, ponavljam, da se z njim ne strinjamo iz istih razlogov, kot smo jih navedli v zvezi z usklajevanjem invalidskih prejemkov. Sicer pa takšno usklajevanje v Republiki Sloveniji ne bo imelo učinka, če se bodo pokojninski prejemki v Sloveniji usklajevali sproti.

Določbe zakonov, da začnejo spremembe veljati naslednji dan po objavi v Uradnem listu SFRJ, uporabljajo pa se od 1. avgusta 1990, so utemeljene le, če bodo zakoni sprejeti pred 1. avgustom 1990, v nasprotnem primeru pa bi zakoni imeli retroaktivno veljavnost, kar je v nasprotju z veljavno zvezno ustavo. **Republiški sekretariat za borce in vojaške invalide**

Časopis borcev NOB

Ustanovitelj in izdajatelj: RO ZZB NOV Slovenije in RK ZRVS Slovenije
Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Dvorčakova 12, tel. 327-780
Delavci v uredništvu: **Roman Zupan** (glavni in odgovorni urednik), **Živa Drole**, **Bojana Žokali-Jesih**, **Bojan Kuntarič**, **Milenko Strašek** (novinarji – uredniki rubrik), **Iztok Tinta** (lektor-redaktor), **Janez Herle** (tehnični urednik) in **Mara Okorn** (tajnica uredništva).
Predsednica časopisnega sveta: **Mira Svetina**.
Žiro račun: 50100-678-46241 **RK ZRVS Slovenije** (za TV-15).
Tiskarna: ČGP Delo.

TV-15 je oproščen tem. prom. davka po mnenju Sekretariata za inf. SRS.